

De Vita
et Moribus
EPICURI
LIB. VIII
Auct. Petri
GASSENDI

1720. f

Di Luca Soranzo

DE VITA
ET
MORIBVS
EPICURI
LIBRI OCTO.

Authore PETRO GASSENDO Diniensis
Ecclesiæ Præposito..

Editio altera auctior & correctior.

Mea quidem ista sententia est (invitis hoc nostris popularibus dicam) sancta Epicurum, & recta præcipere, & si propiùs accesseris, tristia.
Itaque non dico, quod plerique nostrorum, Sectam Epicuri flagitiorum magistram esse: sed illud dico; malè audit, infamis est; & immeritò: nec hoc scire quispiam potest, nisi interiùs fuerit admissus. Seneca lib. de vita beata, cap. 13.

HAGÆ-COMITUM
Apud ADRIANUM VLACQ,
M. DC. LVI.

FRANCISCO LVILLERIO PARISINO, RATIONUM MAGISTRO, Amico longè optimo

PETRUS GASSENDUS χαίρειν.

POSTULAS à me, FRANCISCE LUILLERI, Amicorum suavissime, ut quando heic longiores moras, quàm fuerim pollicitus, traho, digeram, mittamque ad Te, quos mihi esse de Epicuro commentarios perspectum habes. Quippe licet paria audieris de cæteris Philosophis, cùm sermones aliàs de ipsis in secessu confereremus; meminisse me tamen jubes, ut Te præcipuè affecerint, quæ præter tuam exspectationem, de hujus viri continentiâ, disciplinâque edisserui. Scilicet Te candoris plenum, ac mirificè erga omneis benè merenteis animatum, statim, ac ille Tibi est visus merito non suo fuisse diffamatus, mirè delectavit eximi eum posse ab iis, quibus est oppressus calumniis; posséque ejus non modò vitam ab omni labe repurgari, sed Philosophiam quoque (expunctis, ut circa Aristoteleam, erroribus quibusdam paucis) tum de natura solertissimè, tum de moribus sapientissimè dogmata tradentem ostendi.

Insinuas quoque, benè multos, quibuscum rem communicâris, tecum agere, ut à me, quod legere possint, obtineas; unde & instas, ut saltem ea, quæ spectant ad

vitam, moréſque conſcribam; cætera enim, quæ ad doctrinam, placitaque attinent, longioris operæ cùm ſint, patientiùs deinceps exſpectatum iri. Itaque, cùm obtendere tenuitatis conſcientiam poſſem, excuſaréque, quicquid id eſt, non eſſe tanti, ut tanto tuo, eorúmque ardore debeat expeti, ac repertum denique iri exſpectatione longè inferius: aggredior tamen, præféróque ineptus videri, quàm non obſequens; Tibi præſertim, cui nihil eſt, quod abs me negari aut poſſit, aut debeat. Etenim, Tu ſic amas me, ut pectore primùm effuſo, profuſus deinde ſis in cæteris; ac per te non ſtet, quin fortunis tuis omnibus ſic utar, ut meis. Tu ſic agis mecum, ut cùm nihil ſit, quod non polliceri tibi de mea qualicumque induſtria poſſis; nihil tamen velis unquam me, niſi reputes me currentem (quod dici ſolet) incitari, aut aliquid, quod ſit communium utrique ſtudiorum depoſci. Videlicet hæc non poſtrema bonæ meæ ſortis pars eſt, quòd eaſdem mecum literas literatiſſimus ipſe ames; & huc-uſque ætatis florem, qui ab aliis ſeu ambitioni, ſeu avaritiæ, ſeu nequitiæ datur, gratum habueris ſacrare Muſis, impenderéque bonis artibus. Ecquânam proinde ratione non ingratum tibi laborem refugiam, qui gratitudinem teſtaturus erga virum mei amantiſſimum, agnoſcam eumdem munuſculi mei intelligentiſſimum futurum? Non pauca ſunt ſanè, quibus ipſemet pro rara illa linguæ Græcæ eruditione feceris lucem; ut proinde ſit, cur meum iſtud opus vel hoc nomine exiſtimes tuum, ac ipſo abundè utaris, fruaris, & quibuſcum omnibus voles liberali illa communices manu. Neque verò ego is ſum, qui ægrè ducam, aut invideam, ſi quicquid id ſit, alii noverint; cùm ſit futurum etiam pergratum, ſi quam-plurimis innoteſcat, non quid ego commentus fuerim, ſed qualem te amicum habuerim; &, ſi fortaſſis cuipiam contingat, ut bonæ frugis quid

quid demetat, id non tam mihi, qui laborârim, quàm tibi, qui præſcripſeris operam, referat acceptum. Ut paucis vota complectar mea:

Qualis Erechthæis Peplus portatur Athenis,
Debita cùm castæ ſolvuntur vota Minervæ,
Tardave confecto redeunt quinquennia lustro:
Tali te vellem, Iuvenum doctiſſime, ritu
Purpureos inter Soleis, & candida Lunæ
Sidera cæruleis orbem pulſantia bigis,
Naturæ rerum magnis intexere chartis.
Æternum Sophiæ conjunctum carmine nomen
Nostra tuum ſenibus loqueretur pagina ſæclis.

Cæterùm quoniam fieri poteſt, ut demirentur aliqui, me, Epicurum dum excuſo, tum niti adverſus torrentem receptæ vulgò opinionis, tum opus moliri, quod videri noxium, tanquam & bonis moribus, & Religioni adverſum poſſit: idcircò neceſſe eſt pauca de utroque hoc capite, iis quæ ſum deinceps dicturus, præmittam.

Ac circa prius quidem non video cauſſam ſubeſſe, cur valdè movear, quòd vulgari ſententiæ repugnare exiſtimer; quando jampridem perſpectum eſt, quàm malus veritatis judex cenſeri debeat multitudo. Pendere etenim res debet non profectò ex numero, aut claritate opinantium; ſed ex momentis teſtimoniorum, rationumque ex quibus valeat (ſepoſitis vulgaribus præjudiciis) dijudicari. Sanè verò, ſi ita benè ageretur cum rebus humanis, ut ea, quæ optima ſunt, probarentur à plurimis, ipſe me quoque eò devoverem, quò plurimi confluerent: ſed nempe præeuntium exemplo, potius quàm ratione maxima pars abripitur; & rariſſimi ſemper ſunt, qui pedem ſiſtant, ut expendant, an quò itur, pergendum ſit. Ac non contendo quidem propterea

Epicurum aut nihil peccaſſe, aut unum inveniſſe verum, ut eſt à quibuſdam illius Sectatoribus jactitatum; innuo dumtaxat ipſum injuriâ fabulam vulgò fieri, quòd Sectatores aliarum partium, ut olim, invidiâ, & authoritate, ita jam deſpectu, & multitudine illum obruant. Quid enim, ſi cauſſa pleniùs cognita, eâ fuiſſe probetur vitæ innocentiâ, puritate, auſteritate, qua Philoſophorum alius nemo fuerit? ſi eâ ingenii perſpicaciâ, judiciique maturitate, qua non facilè cæteris concedat? Sed nimirùm ita-ne ſit, non ex ipſa fronte judicandum eſt, ſed penetrandum interiùs, ut vel ipſe Seneca monet. Nam aliæ quidem factiones ſunt, quæ Sectatorum vigent frequentia; cùm inſtitutum ejus ſqualore præ ſolitudine obducatur: verùm non ideò minùs tentandum, an-non herbeſcens ſemita, potius quam lata, tritaque via ad veritatem mortalibus tantoperè inviam deducat; non minùs fodiendum, atque explorandum, an-non ex neglecto, & ſterili monte eruatur aurum, quicum non valeant occurrentes paſſim lapides conferri.

Addo, me eum ſanè non eſſe, quem hominum vulgariter ſentientium turbam commovere, & quaſi crabrones excitare juvet; ſed eum eſſe nihilominus, quem humanitatis officia delectent; cùm non indignè ferre non poſſim opprimi à turba quem virum eſſe reputem innocentem, & ſuave habeam, ſi quas illi, tenueis licet, ſuppetias feram. Nam, ſi perſuaſus quidem forem fuiſſe Epicurum luxui deditum, ac ſeſe proluiſſe obſcœnis voluptatibus, ut Sardanapalum, Heliogabalum, ac ſimileis peſteis generis humani; tum ſanè diris eum devoverem, ac faces, & ſaxa cum tota factione non poſtremus conjicerem: at dùm mihi videor eum agnoſcere, quo temperantiùs vixerit nemo; piget, imò pudet omnino, dilacerari ipſum ab iis, qui ſimu-

simulantes Curios, vivunt interim Bacchanalia, & ab illius moderatione prolixissimis absunt intervallis. Quinetiam, cùm in ipsa turba aliqui haud-dubiè sint adeò ingenui, ut abrepti solo vulgaris persuasionis impetu, malè afficiantur, quòd existiment virum perditum fuisse Epicurum, secus comparandi, si constiterit frugi adeò eum exstitisse, ut non immeritò proponi in exemplum virtutis posset; idcirco delectat me quoque vel in horum gratiam ea congerere, quibus, nisi prorsùs flectantur, saltem moveantur, ut esse sibi assensum continendum putent.

Heinc patet penè quid sit dicendum de posteriore capite. Quippe non posset me id quidem non gravissimè permovere; si nempe, cùm mihi nihil sit antiquius, quàm ut pro virium modulo prodesse quamplurimis velim, ex meis tamen conatulis quempiam aliquid detrimenti percepturum subodorarer. Attamen est, quòd longè meliùs de meo affectu ominer, quàm ut tale quid extimescam. Nam quod ad bonos attinet mores, evincam facilè, opinor, id, quod insinuatum mox est, Epicurum putà maximè & sobrium, & continentem exstitisse, ac Sectam nullam Philosophorum illius Secta fuisse sanctiorem: cùm circa id quidem quod de voluptate potissimùm objicitur, haud difficile declaratu sit, quàm immeritò optima ut vita, ita & sententia pessimam subierit interpretationem. Id si minùs præstitero, ut mihi nimium de me non spondeo, at dabo saltem operam, ut Virtus pretium semper obtineat, nullúmque voluptatis genus, nisi honestum defendatur. In id enim semper incumbam, ut innuam quid verisimilius ex Epicuri mente appareat; Si fortè verò id non ferendum, vel minùs probandum videatur; ipse primus exauthorabo, & censurâ omnium severissimâ, nigrum quasi theta præfigam.

Quod ad dogmata verò Religionis, non ibo quidem inficias, quin, ut insinuatum jam est, placita Epicuri quædam è diametro cùm illis stent, ut quæ sunt præsertim circa Providentiam, animorúmque immortalitatem. Sed primùm quis Philosophorum potest hac labe esse immunis? Nihil de Platone, & cæteris dico; de uno Aristotele loquor, quem nemo nescit exosum fuisse priscis Ecclesiæ Patribus, ob eosdem, pluresque errores. Quòd si non obstant illi tamen, quò minùs libri Aristotelei etiam publicè prælegantur; quid est, cur non saltem privatim hominum manibus terantur quæ ex Epicuro supersunt: licet aliquoties (quæ mentis humanæ extra Fidem sacram vagantis imbecillitas, & caligo est) fuerit in easdem cum cæteris impietatis species prolapsus? Indignum profectò ob aliqua mala, tam multa bona expungere, ac rosetum exscindere, quod spinas rosis intextas ferat. Sapientiùs illi sanctorum Patrum, qui hac occasione censuerunt id agendum, quod Deus olim circa mulierem captivam jussit, quam habere quis in uxorem vellet: nimirùm, ut pravis opinionibus, quasi capillis, unguibus, captivitatisque vestibus detractis, id, quod doctrinæ sanioris est, ut non invenustum corpus, retineatur. Deinde, ea mihi mens est, ut quoties non modò ad graviora illa capita pervenero; sed etiam quoties quidpiam occurret, quod videri possit vel quam-minimùm fidei sacræ dissentaneum, in Epicurum nervos contendam, ac ejus sententiam quam-maximo semper rationis vigore potero, convellam. Nam licèt confectâ vitæ Apologiâ, doctrinæ quoque explicationem aggressurus subinde sim; non propterea tamen illi nomen do, neque placitorum ipsius vadem me, aut sponsorem præsto. Quin-etiam, ut in aliis rebus rationem solam audio, neque, nisi illam admittat, magis me movet Epicurus, quàm

quàm quivis alius Philoſophorum (& noſti certè, ut alioquin ex æquo affectus erga omneis ſim, omnibúſque honorem habeam, ac ſolùm veritatis ſtudio, exercendiq; animi gratia nunc in hujus, nunc in illius cognoſcendis placitis non-nihil ſtudioſiùs incumbam) ſic in Religione Majores, hoc eſt Eccleſiam Catholicam, Apoſtolicam, & Romanam ſequor, cujus hactenus decreta defendi, ac porrò defendam, nec me ab ea ullius unquam docti, aut indocti ſeparabit oratio.

Jam, ut de Vita, Moribúſque Epicuri dicere incipiam; partiri poſſe rem totam videor in libros, libelloſve octo. Primus ſcilicet, ac Secundus nudam continebunt hiſtoriam vitæ, mortiſque Epicuri; ac ſimùl brevem nomenclaturam tum editorum ab eo librorum; tum familiarium, quibus convixit; tum ſucceſſorum, quos habuit. Et quia deinceps de Moribus, circa quos infamia eſt illi quæſita, diſſerendum erit; ideò adhibebitur Tertius, qui occaſionem, authoréſque hujuſce infamiæ universè aperiat. Quartus ſubinde impietatem ipſi circa mores objectam depellet. Quintus objectam malignitatem; Sextus objectum gulæ vitium; Septimus objectam Venerem; Octavus tandem objectum odium liberalium diſciplinarum. Etenim hæc ſunt capita præcipua totius, quæ in Epicurum inſtituitur, criminationis. Nihil interim neceſſe eſt Epicurum hunc, de quo agitur, à cæteris diſcernere, qui nomine eodem fuiſſe perhibentur. Nam Laertius quidem treis alios præterea commemorat, Epicurum Leontei, & Themiſtæ filium; Epicurum Magneſium; Epicurum ὁπλομάχον; quibus adjici poteſt alius Metrodori filius, de quo noſter in Teſtamento. Memorat etiam Thucydides Epicurum Pachetis patrem; & Plutarchus alium Demophili ſocium; ac rurſus Galenus alium, cujus Emplaſtrum viride multa promittens, refert. Verùm nos

heic

heic de Epicuro Philoſopho illo ſatis cognito ſermonem inſtituimus. Habes ipſe jam penès Te duplicem illius effigiem; alteram ex gemma expreſſam, quam dum Lovanio facerem iter, communicavit mecum vir ille eximius Erycius Puteanus, quamque etiam ſuis in Epiſtolis cum hoc Eulogio evulgavit: *Intuere, mi Amice, & in lineis iſtis ſpirantem adhùc mentem magni Viri. Epicurus eſt; ſic oculos, ſic ora ferebat. Intuere imaginem dignam iſtis lineis, iſtis manibus, & porrò oculis omnium.* Alteram expreſſam ex ſtatua, Romæ ad ingreſſum interioris Palatii Ludoviſianorum hortorum exſtante, quam ad me miſit Naudæus noſter, uſus operâ Henrici Howenii in eadem familia Cardinalitia pictoris. Tu huc inſerito utram voles; quando & non malè altera, ut vides, refert alteram: & memini utramque congruere cum alia in ampliſſimo cimeliarchio Viri Nobilis Caſparis Monconiſii Lierguii, Proprætoris Lugdunenſis, aſſervata.

Ipſe ſic de Viro ſcribere aggredior.

LIBER

LIBRORUM ET CAPITVM HUIUSCE OPERIS SYNOPSIS.

LIBER I.

LIBER II.

LIBER

LIBER III.

LIBER IV.

LIBER

LIBER V.

De objecta Epicuro malignitate. *pag.* 90

LIBER VI.

De objecta Epicuro gula. *pag.* 104

LIBER VII.

De objecta Epicuro Venere. 118

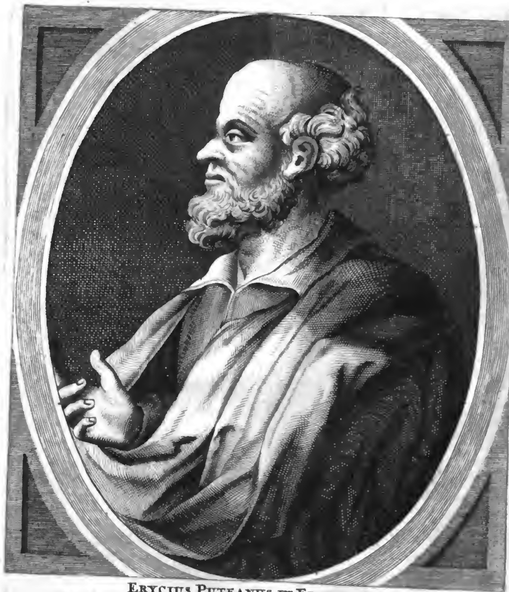
Iterum

LIBER VIII.

De objecto Epicuro odio liberalium disciplinarũ. 198

RERUM

ERYCIUS PUTEANUS IN EPISTOLIS.
Intuere, mi Amice, & in lineis istis spirantem adhuc mentem magni Viri.
Epicurus *est: sic oculos, sic ora ferebat. Intuere imaginem*
Dignam istis lineis, istis manibus & porrò oculis omnium.

LIBER PRIMUS
DE ORTV, AC SERIE VITÆ
EPICURI.

CAPUT PRIMUM.

Epicuri Patria, Parentes, Fratres.

PICURUS patriâ Samius creditus
nonnullis videtur. Siquidem Ti-
mon, apud Laërtium, ultimum di- *lib. 10.*
cit Physicorum, qui è Samo prodie-
rint; & Constantinus Porphyro- *lib. 1. de themat.*
genneta illum perinde, ac Pythago-
ram ex Samo oriundum facit. Ve-
rùm caussa fuit, quòd pueritiam, pri-
màmque adolescentiam exegerit Sa-
mi cum patre, & fratribus; in eam
scilicet pater ejus agripeta venerat, ut Ciceronis verbis dicatur. *l. de nat.*
Parem ob caussam apud Strabonem Lampsacenus habitus est; *Deorum.*
quippe Lampsaci commoratus, & familiaritate usus virorum *lib. 13.*
ibi Principum. Epicurus igitur patriâ Atheniensis fuit, ut Laër- *loco citato.*
tius, Suidas, & alii innumeri scribunt. Hinc Lucretius ipsius *In voce*
laudes prosequuturus, sic exorditur: **Epicurus,** *lib. 6.*

Primæ frugiferos fœtus mortalibus ægris
Dediderunt quondam præclaro nomine Athenæ.
Et recreaverunt vitam, legesque rogârunt,
Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ,
Cùm genuêre virum tali cum corde repertum,
Omnia veridico qui quondam ex ore profudit.

Cùm populus verò Atheniensis tribubus distinctus, effusus esset per τοὺς δήμους, seu affinia oppida, ex Theseo usque facta municipia; Epicurus natus est Gargetti, quod oppidum fuit, ut Phavorinus & Hesychius habent, ex tribu Ægeide; ubi nimirùm Theseus, ex Plutarcho, Pallantidas Ægeo, sibíque insidianteis oppresserat; & ubi Eurystheus, ut à Stephano narratur, fuerat consepultus. Ea de caussa δήμου Γαργήττιος à Laërtio dicitur, à Statio Gargeticus author, & senex Gargettius; à Cicerone, Æliano, & aliis, simplici adjuncto, Gargettius.

in Lexicis. in Theseo. de urb. loc. cit. l. 1. & 2. Silv. l. 15. ep. 16. l. 4. var. hist.

Cæterùm scribit Laërtius, ex Metrodoro in libro de nobilitate, Epicurum fuisse γένει τῶν Φιλαϊδῶν, *ex genere Philaidarum.* Constat verò Philaïdas denominatos à Philæo, altero illo Ajacis filio, qui habitavit in Melite, & cujus meminit Plutarchus, adjiciens Pisistratum quoque ex Philaïdis extitisse. Ex hocitaque genere, Epicuri pater, apud Laërtium, & alios, fuit Neocles, mater verò Chærestrata. Et frequenter quidem citatur, Græcanico more, *Epicurus Neoclis*; interdum tamen Neoclides simpliciter appellatur; ut cùm à Menandro confertur cum Themistocle, cujus etiam patri fuit Neocles nomen. Prætereo Epicuri patrem fuisse, ex Strabone, unum ex duobus civium millibus, quos Athenienses κληρούχους in Samum miserunt, cùm jam antè Pericle, & Sophocle missis, rebellanteis Samios obsidione gravi afflixissent. Omitto fuisse & Ludi-magistrum, quod præter Strabonem notat Cicero, dum suggillare quasi pergens: *Sed cùm agellus,* inquir, *eum non satis aleret, ut opinor, Ludi-magister fuit.*

lib. 10. in Solone. loc. cit. in Anthol. l. 3. lib. 14. l. 1. de nat. Deor.

Fratres Epicuri duos solùm Suidas memorat, Neoclem, & Chæredemum: at Laërtius tertium addit ex Philodemo Epicureo, Aristobulum scilicet, quem Plutarchus videtur interdum nominare Agathobulum. Quâ curâ, ac benevolentiâ Epicurus fuerit ipsorum reverentiam simul, & affectum promeritus, declarat eximiè Plutarchus, dum stupore dignum judicat, quomodo ille sic animârit, isti affecti sic fuerint. Hos omneis ante Epicurum diem obiisse vel ex ipsius testamento intelligi licet; cùm neque illis, neque de illis, at viventibus, quicquam mandet;

In voc. Epicur. loco cit. lib. 2. adv. Col. lib. de amor. frat.

det; sed celebrari solùm præcipiat fratrum diem mense Posidæone. Et quamvis de Chæredemo nihil certiùs constet, de Aristobulo tamen liquet clariùs, ex eo, quod Plutarchus scribit Epicurum totum fuisse in Metrodoro, Polyæno, & Aristobulo tum ægrotantibus curandis, tum deflendis mortuis. De Neocle autem apertissimè ex eodem Plutarcho, dum memorat Epicurum voluptate quadam lachrymis permistâ diffusum, ex recordatione verborum extremorum Neoclis. Ut illi gravibus morbis adflicti interierint, à Plutarcho, & Suida satis, superque exaggeratur.

l. 2. adv. Col.

Ibid.

Ibid. loc. cit.

CAPUT II.

Tempus Natale.

NAtus est autem Epicurus, referente Laertio, ex Apollodoro in Chronicis, Olympiadis CIX. anno III. septima die mensis Gamelionis; Quo quidem natali, ex Plinio, fuit Luna XX. Porrò, cùm Hecatombæon (primus nempe mensis) hujus anni, incidat in æstatem anni periodi Julianæ, quâ jam Chronographi utuntur, MMMM, CCC, LXXII. constat Gamelionem ejusdem ab Hecatombæone septimum, incidere in principium anni MMMM, CCC, LXXIII. qui inivit ante vulgarem Christi Epochen annis completis CCCXLI. Quoniam verò Januario mense, in quem principium Gamelionis cadere deprehenditur, novilunium contigit in horizonte Attico, ex tabulis cœlestium motuum, die IV. manè, (seu, si mavis die III. juxta Atticos, qui, ex Censorino, supputabant dies ab occasu in occasum) ideò, cùm Luna XX. coincidat diei Januarii XXII. sequetur Epicurum natum die Januarii XXIII. Nempe, si ponè Cæsaris tempus eandem anni formam esse productam finxerimus. Atque id quidem vetere stylo, juxta quem etiam fuit eo anno cyclus Solis V. seu literarum Bisextilis anni Dominicalium B, A, unde & dies Januarii vigesimus tertius esse debuit dies Solis,

lib. 10

l. 3. 5. c. 2.

lib. de di. nat.

ſeu Dominicus. At ſi ad ſtylum Gregorianum decem diebus maturiorem (quòd is nobis jam uſui ſit) componamus negotium, colligemus Epicurum natum die Februarii ſecunda exſiſtente Dominicâ (literæ nempe Dominicales fuiſſe debere intelliguntur E, D,) Anno ante Chriſtum, ſeu Æram Chriſtianam CCCXLI. ac proinde ante hujus à Chriſto anni M,DC,XXXIV. Februarium ineuntem, anno completo M,DCCCC,LXXIV. Prætereunda heic aliqua non ſunt,

Lib. 10. Primò, obſervare Laertium quo anno natus eſt Epicurus, Archontem fuiſſe Soſigenem, huncque ipſum annum fuiſſe ſeptimum à morte Platonis. Adde & fuiſſe decimum ſextum *lib. 5.* Alexandri Macedonis; fuit enim ex eodem Laertio proximus ab eo, quo Ariſtoteles evocatus eſt ad ipſum natum jam annos quindecim.

in Chron. Secundò, excuſari vix poſſe erroris Euſebium, quòd florentem Epicurum faciat Olympiade CXII. Quippe eo tempore Epicurus vix pueritiam exegerat, ſolúmque florere in Lyceo Ariſtoteles incipiebat, reverſus putà ex Macedonia Olympiade *loc. cit.* præcedente, uti apud Laertium eſt.

Tertiò, ferendum non eſſe mendum, quod irrepſit in Suidam, impoſuítque interpreti ejus, dum Epicurum natum facit *in voc. Epic.* Olympiade LXXIX. Nihil attinet memorare quantum hoc repugnet non cæteris modò hiſtoriis, verùm iis etiam, quæ apud Suidam ſequuntur, ut dum Epicuri ætatem productam facit ad tempora uſque Antigoni Gonatæ. Obſervò ſolùm, cùm pro numero Olympiadum Suidas videatur haud-dubiè poſuiſſe ρθ, quibus notis deſignaretur Olympias CIX. facilè obliteratam in exemplaribus caudam τῦ ρ, ut remaneret, quaſi ο, ſicque ex οθ, ſignificaretur Olympias LXXIX.

Quartò, nihil eſſe morandum, quòd Chronicon Alexandrinum, Georgius Sincellus & alii, platicè nimis de tempore, quo Epicurus floruerit, loquantur; ac nihil curandas virorum quorumdam alioquin celebrium hallucinationes, dum Ariſtippum Epicuro poſteriorem faciunt, & quædam ſimilia. Notandum ſo- *de vi. Cler.* lùm quod B. Hieronymus refert ex Cicerone pro Gallio: Memo-

moratur enim poeta, Epicurum, & Socratem colloquenteis faciens, *quorum ætates*, inquit Cicero, *non annis, sed sæculis scimus esse distinctas*.

Quintò, Epicuri natalem ex Laertio, Plinióque desumptum argumento esse videri, quòd alia mensium civilium, alia Lunarium principia apud Atticos olim fuerint. Mirum profectò esse videatur, nisi quis putet colligi posse cœpisse mensem Gamelionem ab ipso duntaxat antecedente plenilunio: cùm si diem Lunæ XIV. primam diem mensis numeraveris, efficiatur, ut XX. Luna septimæ mensis coincidat. Ut taceam quòd Epicurus visus sit testamento suo constituere celebrandum natalem suum in decade prima dierum mensis Gamelionis, quòd ipsorum nempe uno natus esset; ac deinceps etiam aliquid specialius de XX. Luna ordinârit, quòd & ipsa natalis fuisset, ut referemus posteà. Nisi fortè audiendum putes Anonymum illum, qui Epicurum natum scribit Gamelionis εἰκάδι, seu die XX. Sed nescio an authoritate præponderare Laertio debeat. In illo certè plurimos errores, eosque gravissimos vel unus Meursius animadvertit. Ut omittam Gamelionis εἰκάδα posse fortassis intelligi de Luna XX. intra Gamelionem mensem incidente, ex Cicerone infrà citando: Tametsi ista obiter.

CAPUT III.

Ubi Pueritiam, Adolescentiam, Iuventutem exegerit.

JAm Laertius ex Heraclide in Sotionis epitome, refert coloniâ ab Atheniensibus in Samum deductâ, Epicurum ibi nutritum ad annum usque ætatis XVIII. quo Athenas venit, Xenocrate in Academia, Aristotele verò in Chalcide commorantibus. Addit Strabo partim Sami, partim Tei educatum pubertatem egisse Athenis, cùm Menander Comicus unà adolesceret. Pergit Laertius mortuo Alexand. Macedone, & afflictis sub Perdicca Atheniensium rebus, Colophonem ad patrem transiisse, ann. videlicet ætatis circiter XXIII. Scribit aliquandiù ibi commoratum, & sub-

lib. 10. *lib. 14.* *loc. cit.*

jungit posteà ex Apollodoro, ab anno ætatis XXXII. ad annum usque XXXVII. vixisse partim Mitylenæ, partim Lampsaci, (quò aliquando cùm pergeret, non sine discrimine navigavit, ut apud
l. 2. adv. Col. Plutarchum observatum est.) Definit Suidas quantum temporis utrobique manserit, annum putà unum Mytilenæ, qua-
in Epic. tuor Lampsaci. Subdit Laertius rediisse Athenas Archonte Anaxicrate. Quia verò Anaxicrates (successor scilicet Chari-
epist. 18. ni, sub quo Seneca observavit datas ad Polyænum ab Epicuro literas) præfuit Olympiadis CXVIII. anno II. ac proinde Epicuri nonnisi XXXVI, necesse est metachronismum unius anni heic fieri.

Huc-usque porrò est locorum, temporúmque series, quibus Epicurus pueritiam, adolescentiam, ac juventutem exegit, partim addiscens, partim docens, priusquàm pede Athenis fixo suam sectam institueret.

CAPUT IV.

Quos Præceptores audierit.

lib. 10. UT aliquid verò dicamus de Magistris, quos habuit; legimus ecce apud Laertium, traditum ab aliquibus Epicu-
in Epic. rum auditorem fuisse Pamphili Platonici; quod Suidas quo-
lib. 1. de nat. deor. que asseverat. Cicero etiam memorat Epicurum ipsum referentem illum à se Sami auditum, quamvis doctrinam ipsius mi-
lib. 1. Strom. rificè contemneret. Idem iidem: ac prætereà Clemens Ale-
loc. cit. lexandrinus, & alii tradunt de Nausiphane Pythagoreo Pyrrhonis auditore, quanquam Sextus Empiricus scribit inficiari ip-
lib. 1. adv. Math. sum, quòd Nausiphanis discipulus exstiterit. Quin Apollodorus in Chronicis, tradidit quidem Epicurum audivisse Lysi-
loc. cit. phanem, & Praxiphanem; verùm hoc, inquit Laertius, non asserit ipse in sua ad Eurydicum epistola. Xenocratem qui-
l. 1. de nat. Deor. dem audire potuit, & *sunt*, inquit Cicero, *qui putent audivisse*, (ut Demetrius Magnesius apud Laertium) *ipse Epicurus non vult.*

Di-

Dicerem de Democrate, cum quo Plutarchus Epicurum contendisse notat περὶ συλλαβῶν, καὶ κεραιῶν, *de syllabis, & apicibus*; nisi l. 2. adv. suspicarer mendosè Democratem legi pro Democrito, vel ex Col. eo, quòd subjicit Plutarchus Epicurum decreta omnia fuisse ab illo suffuratum; quæ est circa Democritum celebris facta objectio, ut infra memorabitur. Dicerem & de Metrodoro, quem Isag. in A- Achilles Tatius διδάσκαλον *Magistrum*, Stobæus καθηγητήν, Inter- rat phæn. cap. 5. pres *doctorem* Epicuri vocat, suspicarérque illum esse posse, quem Ecl. phys. Diogeni Cynico Solinus facit contemporaneum; nisi opinio cap. 1. illi attributa de Mundorum infinitate, déque atomis, argueret Metrodorum Chium Democriti discipulum, quem Epicurus non voce *doctorem*, sed scripto *ductorem* habere potuerit.

Quo modo etiam accipiendum, quod Lucianus jocatur fuisse Epicurum Democriti discipulum, dum discipulum etiam facit Aristippi, ob opinionem de voluptate, quam tamen fuisse longè diversam utrique probatam, suo loco constabit. Utcumque se res habeat, ex iis, quæ deducta sunt, Cicero, Plutarchus, Em- locis citatis. piricus, alii, scribunt Epicurum solitum gloriari, quod Magistrum habuerit nullum, sed αὐτοδίδακτος existens, suopte ingenio, ac industriâ philosophus evaserit. Etsi verò illi videantur non sine probro id memorare, facilè tamen concedi debet illum marte suo adinvenisse plurima; cùm & hæc ipsa illi fuerit extrema consolatio, & tot libros conscripserit propriis solùm dictis refertos, ut referemus paulò pòst. Certè Athenæus egregiam apud Laert. illius sententiam Epigrammate complexus, sic concludit, qua- lib. 10. si Epicurus, non aliunde edoctus illam, quàm à Musis, aut Apolline fuerit. Quo etiam Lucretianæ illæ commendationes faciunt:

Pectore parta suo, quæsitaque præmia liquit. Et,
Virtutem irritât animi, confringere ut arcta
Naturæ primus portarum claustra cupiret.

& consimiles aliàs referendæ. Hic noto, si quis requisierit quemnam saltem ex antiquis Epicurus magni fecerit, respon- loc. cit. dere Laertium, illum, Diocle authore, fuisse maximè amplexatum Anaxagoram (etsi in aliquibus illi contradixerit,) atque etiam

etiam Archelaum, qui fuerat Socratis Magister. Dicetur posteà de Democrito: adjicio solùm Epicurum cùm admiraretur Pyrrhonis consuetudinem, quæsivisse de illo assiduè ex ipsius auditore Nausiphane, ut Laertius habet in Pyrrhonis vita. *lib.* 9.

CAPUT V.

Quando, & quâ occasione ad Philosophiam se contulerit, Sectámque instituerit.

SCriptum porrò Suidas reliquit cœpisse illum Philosophiæ dare operam anno ætatis XII. Idem etiam alii, referente Laertio, scripserunt, dum vitam ejus scriberent. Verùm ipsemet Epicurus apud eundem Laertium testis est, non attigisse se Philosophiam, nisi anno XIV. ἐφάψασθαι τε φιλοσοφίας ἔτη γεγονὼς τέτταρα καὶ δέκα. Tradidit verò Hermippus, ex eodem Laertio, illum, cùm fortè incidisset in libros Democriti, ad Philosophiam se applicuisse. Sed & scribit Laertius ex Apollodoro Epicureo in primo de vita Epicuri, ad Philosophiam illum accessisse, Sophistas damnantem, & Grammaticos, postquàm ipsi non poterant quid apud Hesiodum *Chaos* diceretur, interpretari. Verùm, quia Sextus Empiricus hanc occasionem philosophandi luculentiùs edisserit, non pigebit ipsius verba in hunc locum transcribere. Itaque, postquàm proposuit difficultatem circa illa Hesiodi carmina,

in Epic. *lib.* 10. *Ibid.* *Ibid.* *l.* 2. *adv. phys.*

Ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ' αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος πάντων ἕδος, &c.

Exortum primùm Chaos est, dein pectore lata
Tellus, cunctorum sedes.

subjicit: *Et hanc nonnulli caussam fuisse Epicuro dicunt subitanei ad philosophandum instinctus. Prorsùs enim adolescentulus cùm esset, rogavit Grammaticum, illud sibi prælegentem, Exortum primùm Chaos est,* ἐκ τίνος τὸ Χάος ἐγένετο, εἴπερ πρῶτον ἐγένετο; *Ex quonam Chaos exortum esset,*

si

si quidem primum exortum erat? Dicente illo, talia docere, non esse sui muneris, sed illorum esse, qui vocarentur Philosophi, τοίνυν, ἔφησεν ὁ Ἐπίκουρος, ἐπ' ἐκείνους μοι βαδιστέον, εἴπερ αὐτοὶ τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν ἴσασι. *Igitur, inquit Epicurus, ad illos mihi accedendum est, quando ipsi sunt, qui rerum veritatem perspectam habent.* Simile quidpiam narrat Agel- *lib. 10.*
lius sibi contigisse, dum rogatus Grammaticus quid verba hæc *cap. 9.*
Enniana essent, EX IURE MANU CONSERTUM: *Aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. Rem enim doceo Grammaticam, non jus respondeo.* Sed ad Epicurum. Omitto hoc primùm, quod nonnulli dicunt, fuisse illum Ludimagistrum, γραμματοδιδάσκαλον, & priusquam quidem se ad Philosophiam conferret,
ex Hermippo apud Laertium. Prætereò etiam quòd infesti er- *loc. cit.*
ga illum Stoici, apud eundem, ipsi exprobrarunt, exiguâ qua- *ibid.*
dam, & invidiosâ mercede literas cum patre docuisse; cum matre verò καθαρμοὺς, *preculas lustraleis* legisse, circumeundo ædiculas, Hoc observo: postquàm Philosophiam attigit, cœpisse il-
lum scholæ præesse annos natum XXXII. ut Laertius memorat; *ibid.*
idque primùm Mitylenæ, ac deinde Lampsaci: ut vel ex iis,
quæ sunt ex Suida relata, intelligitur. Quanquam ex Colopho- *ibid.*
ne usque discipulos coegerat, ut idem quoque Laertius habet.

Verùm postquàm est Athenas reversus, anno seu XXXVI, seu *lib. 10.*
XXXVII, primùm quidem *ad aliquod tempus in congressu cum cæteris*, inquit Laertius, *est philosophatus; at privatim deinde Sectam à se vocatam constituit*: Videlicet Democriti admiratus primùm doctrinam, Democriteum se professus est, quemadmo-
dum Plutarchus refert: Quia verò plurima deinceps vel im- *lib. 1. adv.*
mutavit, vel de suo adjecit, idcircò is fuit, à quo Sectatores E- *Col.*
picurei nominarentur.

Quędam heic dicenda de Secta hac forent; ut scilicet propago fuerit appellatę Italicę, quę à Pythagora originē ducens, per Xenophanē, ac Parmenidē, ad Zenonem pervenerit Eleaticę Sectę authorem, ac deinceps per Leucippum, & Democritum, interceptósq; alios (etiam Pyrrhonem Scepticæ authorem) ad Epicurum fuerit deducta: Ut item varia placita, quibus à Sectis cæteris discerneretur habuerit, ac fusè adeò disseruerit de rebus atti-

B nen-

nium Epigrammatis ultimum, quod ex antiqua editione in hunc modum legitur,

Ipse pater veri doctus Epicurus in arte,
Iussit, & hoc vitam dixit habere τέλος.

Id eruditos sic exercit, ut alii legendum censeant, *doctus Epicurus in arce*; alii, *doctrinæ Epicurus in arce*; alii, *doctus Epicurus amare*; alii, *doctos Epicuros amare jussit, & hanc vitam dixit habere Deos.* Enimvero, quod spectat quidem ad carmen Pentametrum, nihil videtur immutandum, cùm celebre sit Epicuri dogma, τὴν ἡδονὴν εἶναι τέλος τοῦ μακαρίως ζῆν *voluptatem esse beatæ vitæ finem*; & dici aliunde non possit, quis unquam, etiam obtrectatorum, Epicuro tribuerit, ut existimavit esse apud Deos illam seu vitam, seu voluptatem, qua de illeic agitur. Quod attinet verô ad Hexametrum, planum videtur, ut sic legatur,

Ipse pater veri doctis Epicurus in hortis.

Nempe immutatio non magna, *doctis*, pro *doctus*; *hortis* pro *arte*; & res aliunde non modo quadrat cum eo, quod in hortis Epicurus docuit, sed etiam penè indicatur illo Propertii disticho:

Illeic aut studiis animum emendare Platonis
Incipiam, aut hortis, docte Epicure, tuis. Eleg. 21. ad Cinth.

quippe *docto hortis*, pro *docto Epicuro*, metonymicῶς appellatis, eo modo, quo idem Propertius Elegiam sic inchoat,

Magnum iter ad doctos proficisci cogor.

Præter porro hortum, hortosve, qui cum adjunctis ædibus civitati adjacebant, fuit Epicuro domus, ad quam aliquando cum discipulis, amicisque diverteret, sita in Melite; quod oppidum fuit Cecropiæ tribûs ex Suida; inhabitatum à Philæo, majorum Epicuri uno, ut suprà memoravimus, habénsque celeberrimum, ex Phavorino, Herculis templum. (Stephanus certè ut insulam, sic aliam ab hac intellixisse urbem videtur, cùm & tribus Oeneidis, & Carthaginiensium coloniam descripsit.) In hanc Epicurus interdum cum discipulis secedebat; ipsamque deinde, testamento suo reliquit Sectatoribus, ut recitabimus posteà. in Lexic. in Lex. lib. de urb.

Heic adverte locum illum epistolæ XIX. libri V. ad Atticum, qui hactenus torsit erudita ingenia, non incommodè explicari.

 Lo-

uti à Laertio adnotatum est. Difficillima illa autem illa tempora videntur potissimum fuisse, quibus Demetrius obsedit Athenas, circa annum Epicuri XLIV. Quanta tum fames civitatem oppresserit, describit Plutarchus. Memoriâ verò dignum est, quòd enarratâ digladatione circa præoccupandum murem, qui fuerat mortuus è tecto delapsus, inter patrem quendam, & ipsius filium, subdit: *Ferunt etiam Epicurum Philosophum familiareis suos sustentasse, partitum cum ipsis ad numerum fabas.* Vixit itaque Epicurus reliquo tempore Athenis in tot amicorum, discipulorumque consuetudine, & institutione, ut civitates integræ iis capiendis impares essent: quæ sunt verba Laerii. Scilicet non ex Græcia modò, sed undique, ut ille habet ex Apollodoro, ad illum confluebant, simulque cum illo in horto vivebant. Intellige verò præsertim ex Asia, ac nominatim Lampsaco, atque etiam ex Ægypto, ut vel ex uno Plutarchi loco facile est colligere. De victûs continentia, frugalitatéque inferiùs dicendum. De convictu cum amicis notari id potest, quod ex Diocle apud Laertium, aliisque intelligitur; Epicurum nempe, non ut Pythagoram amicorum omnia communia dicentem, bona in commune conferri voluisse; quippe idesse diffidentium, atque idcirco non amicorum; sed ab unoquoque, si quid opus foret, hilariter suppeditari. Innotescet res ex infrà dicendis. Reticendus heic interim nō est egregius Ciceronis locus: *Neq; verò,* inquit, *Epicurus amicitias oratione solùm, sed multò magis vitâ, & factis, & moribus comprobavit. Quod quàm magnum sit, ficta veterum fabula declarant; in quibus tam multis, tamque variis ab ultima antiquitate repetitis, tria vix amicorum paria reperiuntur, ut ad Orestem pervenias, profectus à Theseo. At verò Epicurus unâ in domo, & eâ quidem angustâ, quàm magnos, quantáque amoris conspiratione consentaneis tenuit amicorum greges? quod fit etiamnum ab Epicureis.* Hæc Cicero. Addo cum inter varios amicos Polystratus etiam à Laertio commemoretur, atque is ille esse videatur, de quo Valerius Maximus, simulque de Hippoclide altero Epicureo, mirabile aliquid narrat, idcircò verba Valerii meritò heic adtextum iri; ac præsertim cum exinde illustrari

lib. 10.

de occ. viv.

lib. 1. de fin.

loc. cit.

valeat, quod referetur posteà ex Epicuri testamento, de communicatis Sectatorum bonis. Ea sunt: *Hoc loco aptè referantur Polystratus, & Hippoclides philosophi, eodem die nati, ejusdem praeceptoris Epicuri Sectam secuti, patrimonij etiam possidendi, alendæque Scholæ communione conjuncti, eodémq; momento temporis ultimâ senectute exstincti. Tam æqualem fortunæ pariter, atq; amicitiæ societatem, quis non ipsius cœlestis Concordiæ sinu genitam, nutritam, atq; finitam putet?* Sic ille.

lib. 1 cap. 8.

CAPUT VIII.

Qui præcipui illi amici, sive familiares, discipulique extiterint.

VErùm ut elenchum heic interseramus eorum, qui præcipui illius amici, sive familiares, discipulique sunt habiti, prætermittere in primis non decet treis illos Epicuri fratres, quorum initio meminimus, Neoclem, Chæredemum, & Aristobulum. Illi nempe, ejus hortatu, philosophati cum ipso sunt, ex Philodemo apud Laertium. Addit Plutarchus arreptam ab ipsis, ut à Numine percitis, συνθουσιάντων, fratris Philosophiam, cùm videlicet à teneris annis persuasum haberent, ac profiterentur extitisse neminem Epicuro sapientiorem. Celeberrimus porrò trium fuit Neocles. Is, cùm à puero prædicaret fratrem suum mortalium sapientissimum, adjiciebat, quasi rem miram, matrem suam tot, tantasque continuisse atomos, ex quarum congressu sapiens gigneretur, ut apud eundem Plutarchum est. Heinc, quia Neocles non suam, sed fratris Philosophiam amplexatus est, nescio quorsùm aliqui dicant Sectam fraternæ similem, fuisse à Neocle introductam. Nisi fortè nixi videntur loco illo Suidæ, quo dicitur Neocles scripsisse de sua Secta: quis tamen non videat intelligi posse scripsisse illum de Secta, quàm profiteretur, etsi inductam ab alio; & maximè cùm de hac Neoclidarum Secta altum ubiq; silentium.

Lib. 10

lib. de amor. frat.

l. 2. adv. Col.

ut Genebr. lib 2. chronol. in Epic.

No-

Nota obiter dictum illud λάθε βιώσας, *delitesce vivens*, seu *occultus vive*, quòd à Plutarcho impugnatur, estque relatum inter adagia, istius esse Neoclis, uti Suidas citatus docet. *lib. de eo.* *Erasm. Chil. 2. Cent. 10.*

Tribus fratribus subjiciendi sunt tres ii familiares, quos ex Epicuri contubernio magnos viros prodiisse apud Senecam legitur. *in Neoc. epist. 6.*

Metrodorus primus occurrit, ipse enim penè alter Epicurus fuit, ut Cicero loquitur. Lampsacenus autem is fuit, ut Strabo apertè declarat. Etsi enim Laertius videatur Atheniensem dicere, locus est tamen valdè mendosus, cùm præsertim constet Atheniensem non fuisse ex illa Ciceronis antithesi: *Quî beatior Epicurus, quòd in patria, quàm quòd Athenis Metrodorus?* Quia scilicet non erant Athenæ Metrodori patria. Laertii locus ita habet: Μαθηταὶ δ' ἔσχε (ὁ Ἐπίκουρος) πολλοὺς μὲν, σφόδρα δὲ ἐλλογίμους Μητρόδωρον Ἀθηναῖον, καὶ Τιμοκράτην, καὶ Σάνδην λαμψακηνὸν, ὃς ἀφ' οὗ τὸν ἄνδρα ἔγνω, οὐκ ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ, &c. id est, *Discipulos multos ille quidem, admodum verò illustreis habuit Metrodorum ἀθηναῖον, & Timocratem, & Sanden Lampsacenum, qui ex quo agnovit virum, ab eo non discessit, &c.* Crediderim, quod me adtinet, voces illas, Ἀθηναῖον, καὶ Τιμοκράτην, καὶ Σάνδην, expugnendas ab eo loco esse. Quippe eas si detraxeris, reliqua optimè cohærent; si admiseris, prorsùs dissonant. Metrodorus scilicet fuit, quem verè dicas λαμψακηνὸν, & cui illa omnia, quæ sequuntur, conveniant, non verò Sandes, cujus falsum est (præter cætera) Epicurum in testamento, de quo postea, meminisse. Et quamvis Casaubonus putet Ἀθηναῖον esse posse nomen viri proprium; mirùm tamen, quomodo nusquam aliàs tam de Athenæo, quàm de Sande, ut Epicureis aliquid audiatur, cùm heic tamen Laertius recenseat ἐλλογίμους μαθητὰς. His certè detractis tres iidem, putà Metrodorus, Polyænus, Hermachus continuâ serie describuntur, quos Senecam, ut ἐλλογίμους conjunxisse jam diximus. Quod spectat ad Timocratem, ille obiter, cùm de Metrodoro, ut illius frater posteà memoratur, ac videtur proinde eo loci præter rem interpositus. Quomodo autem voces illæ in textum irrepserint, caussam suspicor, quòd fortassis librarius quispiam adnotasset in margine, *lib. 2. de fin.* *lib. 13.* *loc. cit.* *lib. 10.* *in not. ad Laert.*

ea, quæ in textu haberentur, haberi etiam apud Athenæum (authorem deipnoſophiſtarum) is enim habet aliqua, & apud Timocratem; is enim etiam à Laertio citatur; & apud Sanden neſcio quem, (fortè Suidam, aut alium.) Perſpectum verò eſt quam multa marginibus adpoſita in textum olim inſerta fuerint, ex librariorum oſcitantia.

lib. 2. Metrodorus ergo patriâ Lampſacenus (aliuſque, ut conſtat, ab illo Anaxagoræ familiari, cujus Laertius quoque meminit) natus videtur Epicuro annum agente duodecimum. Siquidem cùm ex Laertio mortuus fuerit anno ætatis LIII. (cohærentia enim verborum, & ſenſus efficit ut legendum cenſcam Μητρόδω-ρον ἄγοντα) eóque ſeptimo ante obitum Epicuri, qui attigit annum ſeptuageſimum ſecundum, clarum eſt annum ejus natalem debuiſſe in duodecimum Epicuri incidere. Ex quo porrò tempore Metrodorus Epicurum novit (potuit hoc autem contingere, cùm ageret annum ſecundum & viceſimum, Epicuro ſcilicet Lampſaci degente) nunquam ab eo (quod ex Laertio cœperamus dicere) diſceſſit, niſi ſex menſeis, quibus cum domi abfuiſſet, ad Epicurum reverſus eſt. Is & ſororem Batidem Idomeneo collocavit, & Leontium concubinam habuit. Liberos ſuſcepit, quos Epicurus in teſtamento, & in ea Epiſtola, quam ſcripſit moriens, commendavit, ac nominatim filium Epicurum nominatum. Vir omninò bonus, & adversùs moleſtias, mortémque ipſam intrepidus, ut ipſe quoque Epicurus *lib. 3. cap. 21.* teſtatus eſt apud Laertium. Intercutis morbo laboravit: ſcribit enim Cornelius Celſus illum, cùm hoc morbo tentaretur, neque æquo animo ferret neceſſariam ſitim, ubi diù abſtinuerat, bibere ſolitum, ac deinde evomere. An hoc morbo, an alio interierit, non conſtat. Quos libros ipſius Laertius recenſet, ejuſmodi ſunt: Adversùs medicos, tres. De ſenſibus, ad Timocratem. De magnanimitate. De Epicuri infirmitate. Adversùs Dialecticos. Adversùs Sophiſtas IX. De itinere ad ſapientiam. De mutatione. De divitiis. Adversùs Democritum. *adv. Col.* De nobilitate. Citat præterea Plutarchus libros de Philoſophia: de Poëtis; adversùs Timarchum. Citat & Clemens Ale-

Alexandrinus librum, *Quod quæ caussa est ex nobis ad felicitatem, major sit eâ, quæ ex rebus est.* Sed de Metrodoro satis. *lib.* 2. *strom.*

Ex aliis duobus alter fuit Polyænis Athenodori filius, ipse quoque Lampsacenus. Is fuit magnus mathematicus, ut Ciceronis verbis utar; & ut paucis multa complectar, modestus, & amabilis; quod apud Laertium Philodemus habet. Alter fuit Hermachus Agemarchi filius Mytilenæus. Paupere patre is natus est; ab initio Rhetoricæ studuit, ac deinceps in Philosophia sic se idoneum præstitit, ut ipsum Epicurus moriens scholæ suæ præfecerit. Apud Lysiam mortuus est. Multa illius mentio in Epicuri testamento. Quos ejus libros memorat, pulcherrimósque dicit Laertius, hi sunt: Epistolica de Empedocle XXII. De disciplinis (bene enim, Casaubonus legit non καθόλου sed μαθημάτων) libri duo. Adversùs Platonem. Adversùs Aristotelem. *lib.* 4. *Acad.* *lib.* 10.

Attexendi istis sunt Leontius Lampsacenus, quem unum ex summis Epicuri discipulis Plutarchus appellat, adjiciens hunc ipsum esse, qui ad Lycophronem scripserit honorem haberi Democrito ab Epicuro. Rursùm Colotes, & Idomeneus, ipsi quoque Lampsaceni. Prioris facienda sæpius erit mentio, occasione potissimùm duorum illorum librorum, quos adversùs ipsum Plutarchus composuit. Scribit Laertius alicubi discipulum illius fuisse Menedemum Cynicum, (nisi fortè alius Colotes Lampsacenus fuit.) Ejusdémque est locus ille quo apud Macrobium docet non oportuisse Eri fabulam à Platone confingi, *quoniam nullum figmenti genus veri professoribus conveniret.* Posteriorem celebrem reddere Epicurus voluit suis literis, uti reipsa reddidit, quemadmodum Seneca demonstrat. *Exemplum enim, inquit, Epicuri referam: cùm Idomeneo scriberet, & illum à vita speciosa ad fidelem, stabilemque gloriam revocaret, rigidæ tunc potentiæ ministrum, & magna tractantem; Si gloriâ, inquit, tangeris, notiorem te epistolæ meæ facient, quàm omnia ista, quæ colis, & propter quæ coleris. Quis Idomenea nosset, nisi Epicurus illum suis literis incidisset? Omnes illos* * *magistratus, & Satrapas, & Regem ipsum, ex quo Idomenei titulus petebatur, oblivio alta suppressit.* Hæc ille. *l.* 1. *adv. Col.* *lib.* 6. *lib.* 1. *in somn.* *epist.* 21.

* *Megistanas.*

Amynomachus Philocratis filius Batithes, quos ambos Epicurus fecit testamenti sui curatores. Nicanor, cujus studium Epicurus mandat prædictis curatoribus. Eurydicus, unus ex iis, ad quos, ex Laertio, Epistolas misit. Dositheus, ejusque filii Pyrrhon, & Hegesianax, ad quos consolatoriam ob parentem mortuum Epicurus scripsit, uti apud Plutarchum est. Prætereo Polymedem, Antidorum, & alios, posteà, cùm de libris, dicendos.

CAPUT IX.

Quam multa conscripserit.

NEc verò Epicurus vivâ modo voce discipulos erudiendo tempus contrivit; sed & plurimùm operæ in variis libris conscribendis posuit. Ut factâ autem comparatione ad cæteros Philosophos, quantum in ea re desudârit, intelligas, unicum juvat audire Laertium. Is nimirum in præfatione dum Philosophos comparat: *Multa*, inquit, *Zeno scripsit, plura Xenophanes, plura Democritus, plura Aristoteles, plura Epicurus, plura Chrysippus.* Quo loco vides Epicurum multitudine scriptorum uni Chrysippo concedere. Ne verò te lateat, ut etiam Chrysippum censeri possit superavisse, citat alio loco Laertius Apollodorum Atheniensem, *qui volens*, inquit, *ostendere ea, quæ essent ab Epicuro proprio Marte scripta, neque aliunde apposita, Chrysippi libros longè superare, ita ad verbum loquitur: si quis enim tollat ex Chrysippi libris quæ aliena adtexta sunt, inanis ipsi charta relinquetur.* Hoc autem ne mirum videatur, docet aliàs idem Laertius, Chrysippum, cùm æmularetur Epicurum in multis scribendis, *parasitum* librorum ejus ideò appellatum à Carneade, quod, *si Epicurus quidpiam scriberet* (legendum enim γράψαι non γελάψαι) *scribere tantundem ille affectaret. Quare illum & sæpe eadem, & quicquid occurrebat, scripsisse, idq; proinde inemendatũ præ festinatione intrusisse,*

Lib. 1. Lib. 7. Lib. 10.

fisse, *ac tot induxisse testimonia*, *ut iis solis libri complerentur*; *quemadmodum etiam invenire tum apud Zenonem, tum apud Aristotelem licet.* Et hæc de Chrysippo Laertius. Non idem verò de Epicuro. Refert enim ejus Cylindros (*volumina*, nempe ἀπὸ τῦ κυλινδεῖν, seu *volvendo* dicta) ad trecentos extitisse, *in quibus*, inquit, *nullum alienum testimonium exscriptum exstat*; *sed ipsæmet voces Epicuri sunt*. Quæ memoro, ut videas, cùm Epicurus scripserit tam multa, πολυγραφώτατος, quod ille ait, καὶ πλήθει βιβλίων πάντας ὑπερβαλλόμενος, adeò ut etiam Origenes temeritatem Celsi coarguens, ac veluti rem quampiam factu impossibilem judicans, id objecerit, *Nemo nostrum dicit se nosse quæ Epicuri sunt omnia*; videas, inquam, divitem venam, quâ ille scaturierit, simúlque, quæ res maximè illum habuerit occupatum.

Ibid.

Laert. ibid.

lib. 1. adv: Cels.

CAPUT X.

Qui libri illius speciatim ab Authoribus memorentur.

OPeræ-pretium porrò est texere hoc loco quasi Indicem librorum, non profectò omnium qui conscripti ab illo sunt, sed eorum, quorum vel tituli apud Authores occurrerunt: Tituli, inquam, nam libri ipsi temporum injuriâ sic interciderunt, ut præter paucula compendia apud Laertium asservata, præterque fragmenta heic, illeic apud varios variè respersa, nihil ex ipsis superstes sit, saltem quod hucusque nobis innotuerit.

Ut primùm ergo recenseamus quos optimos Laertius ait, en quâ illi serie habeantur.

Περὶ φύσεως λζʹ De Natura XXXVII. Ii citantur aliquando simpliciter, τὰ περὶ φύσεως, *de Natura*; aliquando cum adjuncto libri ordine, ut cùm inferiùs ab eodem Laertio citantur libri I. XI. XII. XIV. XV. Facit Galenus & tituli & multitudinis librorum mentionem.

comment. in 1. lib. Hipp. de nat. hum.

De-

Περὶ ἀτόμων, καὶ κενοῦ, *De Atomis, & inani.* Ita citari solet hic liber; sed & Cleomedes videtur illum indicare sub nomine *de rerum omnium principiis*, ἐν ταῖς τῶν ὅλων ἀρχαῖς. *lib. 2. cap. 1.*

Περὶ ἔρωτος, *De amore.*

Ἐπιτομὴ τῶν πρὸς τοὺς φυσικοὺς, *Compendium eorum, quæ ad Physicos.* Duplex autem fuit hæc Epitome, μεγάλη, καὶ μικρὰ, *magna, & parva*: Siquidem utraque citatur deinceps à Laertio, & parva quidem dicitur, quæ ad Herodotum scripta est.

Πρὸς τοὺς Μεγαρικοὺς διαπορίαι, *Adversùs Megaricos* (seu appellatos Dialecticos) *addubitationes.* Videntur autem hæ Dubitationes attigisse maximè argumenta quædam moralia, ut circa justitiam, circa Connubia, &c. cùm hic præsertim liber videatur, quem interdum citant & Laertius, & Plutarchus τὰς διαπορίας, *lib. 1 adv. Col.* sine adjuncto πρὸς τοὺς Μεγαρικούς.

Κύριαι δόξαι, *Ratæ sententiæ*, vel, ut Cicero vertit, *maximè ratæ*: *lib. 2. de fin.* *quia*, inquit, *gravissimæ sint ad beatè vivendum breviter enunciatæ Sententiæ.* Appellat alibi *selectas, breveísque Sententias*: appellare *lib. 1. de nat. Deor.* Sextus videtur λέξεις ῥητὰς; *Dictiones memorabileis.* Ipsas & Laer- *lib. 1. adv. phys.* tius ad calcem apposuit, & Lucianus alicubi perinde commen- *in Pseudom.* davit, ac Cicero Crantoris librum, qui est quidem, *non magnus*, inquit, *verùm aureolus, & ut Tuberoni Panætius præcipit, ad verbum ediscendus libellus.* Secùs nimirum sensit, quàm Suidas, qui has *lib. 4. Acad.* sententias appellavit κακὰ γνωρίσματα *scelesta insignia.*

Περὶ αἱρέσεων, *de Electionibus.* Ita vertendum potiùs duco, quàm de Sectis: quod in hoc libro Epicurus prosequutus non videatur Sectarum historiam, sed moralem institutionem, quæ circa delectum rerum occupetur, ut Laertius quoque indicat sub finem Epistolæ ad Menœceum. Ne memorem, quod idem docet, genus Ethicum totum esse περὶ αἱρέσεως, καὶ φυγῆς. *de prosequutione, seu electione, & fuga.* Ex quo efficitur, ut citatum vulgò & consequenter librum.

Περὶ φυτῶν. *de Plantis*, censuerim potiùs inscribendum, Περὶ φευκτῶν, *de Fugiendis*; tum ob titulorum cohærentiam: tum quia Epicurus penè totus in moribus argumenta specialia ex Physica vix attigit, nisi ea conducerent ad hominum animos à

chum, dum dicit, διαφορὰς τῶν βίων, καὶ τῶν πολιτειῶν, quod interpres præclarè vertit *discrimen morum, publicorumque institutorum.* Ex his libris citantur posteà à Laertio primus, & secundus.

Περὶ δικαιοπραγίας, *De justa actione.*

Νεοκλῆς, πρὸς Θεμίσταν, *Neocles ad Themistam.* Videtur iste Neocles non parens, sed frater fuisse Epicuri: sic enim & aliorum fratrum inscripsit libris nomina.

Συμπόσιον, *Convivium.* Meminerunt hujus libri Plutarchus, A- *lib. 1. symp.* thenæus, & alii. Plutarchus porrò meminit quæstionum in eo *qu. 1.* agitatarum de calefactatione vini, de tempore concubitus, & *lib. 5. deip.* Laertius de difficultatibus circa conjugium, &c. *lib. 1. adv. Col.*

Εὐρύλοχος πρὸς Μητρόδωρον, *Eurylochus ad Metrodorum.* Crediderim *lib. 3.* facilè hunc Eurylochum eundem esse ad quem Epicurus scripsisse *symp. qu. 3.* jam dictus est sub nomine Eurydici; res tamen incerta.

Περὶ τοῦ ὁρᾷν, *De visione.*

Περὶ τῆς ἐν τῇ ἀτόμῳ γωνίας, *de Angulo, qui est atomo.*

Περὶ ἁφῆς *de tactu*, seu atomorum, opinor, tangibilitate. Quippe & Inane appellat Epicurus ἀναφῆ, *id quod tangi nequit.* *apud Laert.*

Περὶ εἱμαρμένης, *De Fato.*

Περὶ παθῶν δόξαι πρὸς Τιμοκράτην, *De perturbationibus sentententia, ad Timocratem.*

Προγνωστικόν, *Præcognitorium,* sic enim liceat vertere: siquidem videtur hoc libro περὶ τῆς προγνωστικῆς δυνάμεως disputavisse.

Προτρεπτικός, *Exhortatorius,* intellige, *Sermo.* Sic enim, & Isocrati, & Clementi expressè est προτρεπτικὸς λόγος.

Περὶ εἰδώλων, *de simulacris, imaginibus, speciebus, formis, spectris*; sic enim varii variè verterunt, & interpretati sunt, quas vulgò jam vocant intentionaleis species.

Περὶ φαντασίας, *De Imaginatione*, seu impressione ejus, quod apparet in facultate cognoscente. Neque enim seu Epicurus, seu plerique alii ex antiquis Philosophis intellexerunt hoc nomine, ut jam ferè fit, ipsam facultatem.

Ἀριστόβουλος, *Aristobulus.* Et hic liber tertii Epicuri fratris nomen præ se fert.

l. 2 adv. Col. Περὶ Μουσικῆς, *de Musica*, quatenùs nempe ad mores facit, ut colligi posse videtur ex Plutarcho, & Empirico.

lib. adv. Math. Περὶ δικαιοσύνης, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, *de Iustitia cæterísque virtutibus.*

lib. adv. Gram. Περὶ δώρων, καὶ χάριτος, *de donis, & gratia.* Hujus meminit Empiricus, aliquid ex eo circa Grammaticam citans.

Πολυμήδης, *Polymedes.* Et hic videtur fuisse Epicuri familiaris, ac discipulus.

Τιμοκράτης γ', *Timocrates*, III. seu is fuerit Metrodori frater, seu testamenti curator, seu alius. Heinc credidissem à Laertio citari Timocratis (sive à Timocrate conscriptum) librum tertium; nisi ἀντὶ τοῦ Τιμοκράτους, legendum suspicatus fuissem Τιμοκράτει, indicato, putà, libro tertio ab Epicuro ita inscripto. Inspectio textûs argumentum facit.

Μητρόδωρος ε', *Metrodorus* V. Hunc Metrodorum esse, de quo suprà, non videtur posse ambigi. Ex citato porrò apud Laertium Metrodoro primo, colligi videtur descriptam fuisse ab Epicuro vitæ Metrodori historiam.

lib. adv. Col. lib. 5. Ἀντίδωρος β', *Antidorus* II. Hujus Antidori meminit Plutarchus, ac fortè etiam Laertius in Heraclide, si nihilominùs Antidorum pro Autodoro legeris.

Περὶ νότων δόξαι, πρὸς Μίθρην, *de Austris sententia, ad Mithren.* Fortassis autem legendus potiùs hic titulus Περὶ νόσων, *De morbis* tum ob pareis causas quæ dictæ sunt circa titulum Περὶ φυτῶν, tum quia δόξαι illæ non tam videntur fuisse varia placita de speciali vento, quàm morborum leniendam. Iam verò videtur hic Mithres Syrius ille fuisse, ad quem aliquando Metrodorus opem laturus accurrit, uti Plutarchus non semel notavit, & quem Laertius Lysimacho fuisse domus procuratorem dicit, non modò in Epicuro, sed etiam in Theodoro, ubi narrat Mithren Theodoro dixisse: *Videris tu non modò Deos, sed etiam Reges non agnoscere*; Theodorum verò excepisse: *Quomodo non agnoscam Deos, qui te Deorum hostem existimo esse?*

adv. Col. lib. 10.

lib. 2.

Καλλιστόλας, *Callistolas.* Et hic etiam Epicuri fuisse familiaris præsumendus est.

Περὶ

Περὶ βασιλείας, de Regno. Meminit istius Plutarchus. *lib. 2. adv. Col.*

Ἀναξιμένης, Anaximenes. Fortassis hic fuit Lampsacenus ille, *lib. 14. in Public. lib. 2.*
cujus Strabo meminit, & quem indicare videntur tum Plutar-
chus, tum Laertius ipse. Etsi enim is fuit unus ex Alexandri
præceptoribus; & illi tamen supervixit (ut cujus gesta descri-
pserit) & ex Suida discipulus fuit Diogenis Cynici, ac proinde
illo junior; cùm Diogenes tamen obierit Epicuro jam agente
annum ætatis decimum octavum, initio nempe Olympiadis
CXIV.

Ἐπιστολαί, Epistolæ. Exstant adhuc apud Laertium Epistolarum
ejusmodi quatuor: una est ad Herodotum, (quam esse jam di-
ximus minorem epitomen, hoc nomine etiam citatam ab Achil-
le Tatio) *de rebus naturalibus*; altera ad Pythoclem de meteoris, *in Phæn. Arat.*
seu sublimibus (hoc est tam cælestibus, quàm cæteris ad usque ter-
ram) *rebus*; tertia ad Menœceum *de moribus*; postrema brevis illa
est, quam Epicurus moriens scripsit ad Idomeneum. Præter has
autem, innumeras alias conscriptas fuisse ex Plutarcho, Laer- *lib. 1. adv. Col.*
tio, & aliis colligimus. Plutarchus enim, exempli caussâ, Epi- *lib. 7.*
stolam ad Anaxarchum citat. Laertius epistolam ad Aristobu-
lum; itemque Epistolam *πρὸς τοὺς ἐν Μιτυλήνῃ φίλους ad amicos Mity-* *lib. 10.*
lenæ degenteis. Et videtur quidem hæc eadem esse cum illa, quam
Sextus Empiricus citat *πρὸς τοὺς ἐν Μιτυλήνῃ φιλοσόφους*; verùm plu- *lib. 1. adv. Matth.*
reis hac inscriptione agnoscit Laertius iis verbis: *ἐν ταῖς πρὸς τοὺς*
ἐν Μιτυλήνῃ φιλοσόφους; adeò ut aliqua ex illis potuerit esse suppo-
sititia. Potuit ex eodem censu esse epistola illa *περὶ ἐπιτηδευμάτων*,
de variis vitæ institutis, quam Laertius innuit, & Athenæus, ac *lib. 9. in Protag.*
Eusebius citant. Prætereo eumdem Athenæum facere mentio-
nem Epistolarum ad Hermachum: & ne plureis consecter, *lib. 8. deipn.*
præclarissimæ omnium fuisse videntur scriptæ ad Idomeneum; *lib. 15. de præp.*
quantùm quidem ex Seneca intelligere possumus, qui præcla-
rum etiam quid citat ex Epistolis, quas ad Polyænum scriptas *lib. 13.*
dicit. In iis, quæ ad Idomeneum illa præter cæteras fuit, ex *deipn.*
qua Michael Apostolius refert fragmentum continens originem *in epist.*
illius Adagii, *ταῦτα ζῶσα καὶ Πύθια, καὶ Δήλια. Hæc eadem tibi & Pythia, &* *epist. 18.* *cent. 16.*
Delia: quod usurpatur adversus eos, qui morituri brevi putan- *parœm. 95.*

tur; utcumque Adagium citari ex Menandro Erasmus scribat.

Porrò circa Epistolas adnotari potest fuisse Epic.iis præmittere solitũ ex vocibus salutatoriis, nunc χαίρειν, *gaudere*, nunc εὖ πράττειν *bene agere*; nunc εὖ διάγειν *bene degere*; nunc σπουδαίως ζῆν, *bene vivere*; nunc ὑγιαίνειν, *valere*, sive *sanum esse*. Nam quod apud Laerti-

lib. 10. um quidem in ejus vita legitur, καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, ἀντὶ, τοῦ χαίρειν, εὖ πράττειν καὶ σπουδαίως ζῆν ἄρεσιν, mendi aliquid subesse videtur: deest quippe verbum phrasi nececessarium; & tum vox ἄρεσιν non videtur ad salutandi ritum spectare, tum voces illæ, ἀντὶ τοῦ, ex-

lib. 2. de fin. cludunt τὸ χαίρειν ab Epicureo salutandi more: cùm ea vox & præmissa exstet superstitibus apud Laertium Epistolis, & Cicero eandem interpretatus fuisse videatur, cùm Epistolam retulit, quam moriens Epicurus scripsit. Heinc cùm pro duabus iis voculis reposuissem olim, ἴδιον (ut minor nimirùm esset immutatio, quàm si vocem τὸ εἴθικε, aut aliam similem substituissem) id probavit quidem eximius Puteanus, sed ἄρεσιν vocem retinendam censuit: Præclarus autem Menagius, cùm verbum desideraretur, censuit quidem loco vocis ἄρισιν reponendam vocem

lib. 3. ἔγραφεν (alias simili occasione eidem Laertio usurpatam) verùm retinendas contendit ipsas voculas ἀντὶ τοῦ, quòd Epicurus minimè usus ipsa voce χαίρειν videatur, ut quam fuisse Cleonis pro-

de lapsu in priam memoretur tam à Luciano, quàm ab ipso Laertio. An

salut. verò loco vocis ἄξιον, reponi posset ἀξιοῦνται, aut etiam ad mini-

lib. 3. mam omnium immutationem, ἄξιον, ad significandum placuisse inter salutandum eas voces, εὖ πράττειν, καὶ σπουδαίως ζῆν; An retineri possent voces ἀντὶ τοῦ, ad innuendum non vocem χαίρειν repudiatam penitùs fuisse, sed ejus vice illas duas fuisse interdum usurpatas; quasi nimirùm voce ποτὲ *aliquando*, aut desideratâ, aut

loc cit. subintellectâ? Videtur profectò Lucianus id non obscurè suggerere, cùm referendo Epicurum impensè alioquin delectatum τῷ χαίρειν, insinuat eum tamen interdum aliâ, quàm istâ voce; & in Epistolis quidem *accuratioribus, gravioribusve* σπουδαιοτέροις (quas quidem fuisse paucas ait) vel cum ad *amicissimos* πρὸς φιλτάτους scriberet, fuisse præsertim, μάλιστα, ipsâ ὑγιαίνειν, voce usum. Laertius

us verò cùm heic relinquat Epicuro vocem εὐπράττειν, censeri debet pari jure vocem χαίρειν relinquere; quando attribuens ipsi aliàs vocem εὖ διάγειν, tam facit Platonis proprium τὸ εὖ πράττειν, quàm ipsius Cleonis τὸ χαίρειν.

Atque hactenus series est librorum, quam I aertius contexuit. Adverte verò cùm statim post vocem illam ἐπιστολαί sequatur μίαν δ' αὐτῶν, &c. quasi Laertius sit adscripturus unam ex illis epistolis, cùm tamen & adferat treis, & se id statim facturum recipiat; ea de caussa non prorsùs malè censuisse Casaubonum reponendum ἐπιτομῶν, loco vocis μίαν. Addo autem vocem αὐτῶν non ad solas epistolas videri esse referendam, sed ad libros omneis recitatos, quorum Epitomen tres illæ deinceps integræ afferendæ contineant.

Præter hos porrò omneis libros, citari alios videas tam à Laertio, quàm ab aliis. Quippe ipse Laertius citarat jam anteà librum Περὶ ῥητορικῆς, *de Rhetorica*, seu *arte oratoria*, cujus etiàm apud Scholiasten Hermogenis habetur mentio. Quod citatur verò *De perspicuitate in oratione exigenda*, id spectat ad Canonicen in Dialectices locum substituendam.

Citare etiam visus est Προηγούμενα, seu *Antecedentia*, seu *Pracipua* dicas, ut accipiunt Stoici. Profectò libros jam citatos intelligerem, si aliqui citati forent, in quibus id, quod memoratur, fuisset ab Epicuro scriptum.

Utcumque sit, citantur quoque postmodum Στοιχειώσεις δώδεκα, *Institutiones*, seu *Elementalia* XII.

Quin-etiam citari videntur Περὶ τῶν κόσμων ιβ, *De Mundis* XII. Siquidem varios Mundos describens, egisse id dicitur ἐν τῇ ιβ' περὶ τούτου, seu, ut MSS. habent, περὶ αὐτοῦ, *in* XII. *de hoc ipso*, seu *de hac materia*: idque præsertim, cùm non appareat intelligi unum ex triginta septem, qui περὶ φύσεως *de Natura* constantissimè citantur.

Adderem Προβλήματα φυσικά, *Quæstiones Naturales*, itemque Ἠθικὰ δόγματα, *Placita Moralia*; nisi possent iis v[illegible] ea omnia intelligi, quæ Epicurus circa naturam, & more[illegible]nucleavit, aut edisseruit.

lib. 3. Tusc.

Ad-hæc veró à Cicerone citatur liber *De summo bono*: nisi quis fortè eundem putet cum eo, quem *de Fine* inscriptum jam retulimus.

lib. 2. de divin.

Citatur etiam ab eodem liber *de Voluptate*. Fortassis Laertius hunc significavit, cùm retulit quosdam objecisse Aristippi librum *de Voluptate* ab Epicuro usurpatum, tanquam proprium.

lib. 1. de nat. Deor.

Prætereà citat Cicero librum *De pietate adversus Deos*, & distinctum quidem, ut videtur, ab eo, qui *de Sanctitate* ex Laertio citatus est; sic enim habet Cicero; *At etiam de Sanctitate, de pietate adversus Deos libros scripsit*.

Rursùs Plutarchus indicat libros conscriptos *adversus Theophrastum*, Πρὸς Θεόφραστον, cùm ἐν δευτέρῳ *in secundo* illorum contineri dicit *Disputationem de coloribus*. Verùm de libris hactenus.

LIBER

LIBER SECUNDUS
DE MORTE, ET SUCCESSIONE EPICURI.

CAPUT PRIMUM.

Quod Testamentum fuerit ab Epicuro conditum.

Cum Epicurus tum docendo, tum scribendo jam consenuisset, Testamentum sub vitæ finem, ut moris erat, condidit. Quoniam verò id integrum apud Laertium adhuc habemus, nihil necesse est corrogare, quæ ex eo à Cicerone, aliîsque sparsim attinguntur. Illius capita hæc sunt. *lib. 10.*

I. Hæredum institutio. Δίδωμι, inquit, τὰ ἐμαυτοῦ πάντα Ἀμυνομάχῳ Φιλοκράτους Βατῆθεν, καὶ Τιμοκράτει Δημητρίου Ποταμίῳ, κατὰ τὴν ἐν τῷ Μητρῴῳ ἀναγεγραμμένην ἑκατέρῳ δόσιν. *Dono mea omnia Amynomacho, Philocratis filio Batitha* (scilicet ex oppido Bate in tribu Ægeida, ut est apud Hesychium) *& Tymocrati Demetrii filio, Potamio* (ex oppido nempe Potamo in Leontide tribu, uti est apud Phavorinum), *juxta eam, quæ in Metroo relata inter acta est, utrique factam donationem.* Fuit enim Metroon magnæ Deæ templum Athenis, subeuntibus primùm ex portu occurrens; in quo leges, judicia, cæte- *in Lex.* *in Lex.* *lib. 9.*

in test. Metr. cæteráque acta adservabantur, ex Athenæo, Suida & aliis.

II. Scholæ, seu sectatorum studium. Κατὰ τάδε, *ea conditione* (supple bona omnia prædictis Amynomacho, & Timocrati trado) ἐφ' ᾧ τε τὸν μὲν κῆπον, καὶ τὰ προσόντα αὐτῷ παρέξουσιν Ἑρμάρχῳ, Ἀγεμάρχου Μιτυληναίῳ, καὶ τοῖς συμφιλοσοφοῦσιν αὐτῷ, καὶ οἷς ἂν Ἕρμαρχος καταλίπῃ διαδόχοις τῆς φιλοσοφίας ἐνδιατρίβειν κατὰ φιλοσοφίαν, καὶ ἀεὶ δὲ τοῖς φιλοσοφοῦσιν ἀπὸ ἡμῶν. *Vt hortum, & ipsi adjuncta Hermacho Agemarchi filio Mitylenæo, iisq; qui cum illo simul philosophabuntur, & quibus ipse Hermachus reliquerit Philosophiæ successoribus, ac iis etiam perpetuò, qui ex nobis profecti, philosophaturi sunt, ut commorari illeic possint inter philosophandum, prabebeant.* Et posteà: Τὴν δὲ οἰκίαν τὴν ἐν Μελίτῃ παρεχέτωσαν Ἀμυνόμαχος, καὶ Τιμοκράτης ἐνοικεῖν Ἑρμάρχῳ, καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ φιλοσοφοῦσιν, ἕως ἂν Ἕρμαρχος ζῇ. *Domum etiam, quæ in Melite* (de hac est jam superiùs dictum) *Hermacho iisq; qui cum eo philosophabuntur, quandiù Hermachus vixerit, Amynomachus, & Timocrates inhabitandam tradunto.* Deinde: Ποιείσθωσαν δὲ μετ' αὐτῶν καὶ Ἕρμαρχον κύριον τῶν προσόδων, ἵνα μετὰ τοῦ συγκαταγεγηρακότος ἡμῖν ἐν φιλοσοφίᾳ, καὶ καταλελειμμένου ἡγεμόνος τῶν συμφιλοσοφούντων ἡμῖν, ἕκαστα γίνηται. *Hermachum verò redituum Dominum secum habento; ut cum eo, qui nobiscum in Philosophia consenuit, quiq; illorum, qui nobiscum sunt philosophati, dux relictus est, singula gerantur.* Et paulò post, Δότωσαν δὲ τὰ βιβλία τὰ ὑπάρχοντα ἡμῖν πάντα Ἑρμάρχῳ. *Libros verò, qui mihi sunt, omneis dare* (supple *jubeo*) *Hermacho.* Deniq; postquàm hæc præmisit: Ἐπιμελείσθωσαν δὲ καὶ Νικάνορος, καθάπερ καὶ ἡμεῖς, *Nicanoris curam sicuti & nos, suscipiunto*, subjicit, ἵν' ὅσοι τῶν συμφιλοσοφούντων ἡμῖν χρείαν ἐν τοῖς ἰδίοις παρεσχημένοι, καὶ τὴν πᾶσαν οἰκειότητα ἐνδεδειγμένοι, συγκαταγηράσκειν μεθ' ἡμῶν προείλοντο ἐν φιλοσοφίᾳ, μηδενὸς τῶν ἀναγκαίων ἐνδεεῖς καθεστήκωσιν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν δύναμιν. *Vt quotquot ex iis, qui nobiscum philosophati, propriarum rerum usum præbuerunt, & omnimodam familiaritatem declarantes, constituerunt in Philosophia nobiscum consenescere, nulla rerum necessariarum, quantum in nostra situm est facultate, indigeant.*

III. Pupillorum ab amicis relictorum providentia. Ἐπιμελείσθω δὲ καὶ Ἀμυνόμαχος, καὶ Τιμοκράτης, τοῦ υἱοῦ τοῦ Μητροδώρου Ἐπικούρου, καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολυαίνου, φιλοσοφούντων αὐτῶν, καὶ συζώντων τῷ μεθ' Ἑρμάρχου, ὡσαύτως δὲ τῆς θυγατρὸς τῆς Μητροδώρου τὴν ἐπιμέλειαν ποιείσθωσαν. Καὶ εἰς ἡλικίαν ἐλθοῦσαν ἐκδότωσαν ᾧ ἂν Ἕρμαρχος ἕληται τῶν φιλοσοφούντων μετ' αὐτοῦ, οὔσης αὐτῆς εὐτάκτου, καὶ πειθαρχούσης Ἑρμάρχῳ. Διδότωσαν δὲ Ἀμ-

Ἀμυνόμαχος, καὶ Τιμοκράτης ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν ἡμῖν προσόδων εἰς τροφὴν τούτοις, ὅ,τι ἂν αὐτοῖς κατ' ἐνιαυτὸν ἐπιδέχεσθαι δοκῇ, σκεπτόμενοι μεθ' Ἑρμάρχου. *Etiam Epicuri Metrodori filij, itemq; filii Polyæni, qui ipsi philosophabuntur, vivéntque unà cum Hermacho, Amynomachus, & Timocrates capessunto. Ipsius Metrodori filiæ similiter curam habento, eámque, ubi ad ætatem nubilem pervenerit, illi, quem Hermachus ex secum philosophantibus delegerit, collocanto. Sit modò illa & modesta, & Hermacho obtemperans. Ex nostris autem reditibus Amynomachus, & Timocrates his, unde alantur, quod quidem ipsis videatur quotannis sufficere, idipsum unà cum Hermacho providentes, suppeditanto.* Deinde, τὴν προῖκα τῇ θυγατρὶ ἐπειδὰν εἰς ἡλικίαν ἔλθῃ, μεριζέτωσαν Ἀμυνόμαχος, καὶ Τιμοκράτης ὅσον ἂν ἐπιδέχηται ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων ἀφαιροῦντες μετὰ τῆς Ἑρμάρχου γνώμης. *Ipsam verò puellæ dotem, postquàm matura viro fuerit, Amynomachus & Timocrates, quantum bonorum facultas feret, ex sententia Hermachi accippientes, impertiuntor.* Ac posteà: ἐὰν δέ τι τῶν ἀνθρωπίνων περὶ Ἕρμαρχον γίνηται, πρὸ τοῦ τὰ Μητροδώρου παιδία εἰς ἡλικίαν ἐλθεῖν, διδόναι Ἀμυνόμαχον, καὶ Τιμοκράτην, ὅπως ἂν δι' ἑκαστοίων αὐτῶν ἕκαστα γίνηται τῶν ἀναγκαίων, κατὰ τὸ δυνατὸν, ἀπὸ τῶν καταλελειμμένων ὑφ' ἡμῶν προσόδων. *Quod si aliquid humani Hermacho contigerit, priusquàm liberi Metrodori ad ætatem adultam pervenerint, Amynomachum, & Timocratem, ut ipsis decenter curatis, singula gerantur necessaria, quantum fas erit, ex iis, quos reliquerimus reditibus, dare illis constituo.*

IV. Celebritatum, in sui, suorumq; memoriam, instituto. Ἐκ δὲ τῶν γινομένων προσόδων τῶν δεδομένων ἀφ' ἡμῶν Ἀμυνομάχῳ, καὶ Τιμοκράτει, κατὰ τὸ δυνατὸν μεριζέσθωσαν μεθ' Ἑρμάρχου σκοπούμενοι) connectenda ista esse cum sequentibus, vel ex Cicerone colligere licet) εἴς τε τὰ ἐναγίσματα τῷ τε πατρὶ, καὶ τῇ μητρὶ, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ἡμῖν, εἰς τὴν εἰθισμένην ἄγεσθαι γενέθλιον ἡμέραν, ἑκάστου ἔτους, τῇ προτέρᾳ δεκάτῃ τοῦ Γαμηλιῶνος, ὥσπερ καὶ εἰς τὴν γινομένην σύνοδον ἑκάστου μηνὸς ταῖς εἰκάσι τῶν συμφιλοσοφούντων ἡμῖν, εἰς τὴν ἡμῶν τε, καὶ Μητροδώρου μνήμην κατατεταγμένην. συντελείτωσαν δὲ καὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν ἡμέραν, τοῦ Ποσειδεῶνος, καθάπερ καὶ ἡμεῖς, συντελείτωσαν δὲ καὶ τὴν τοῦ Πολυαίνου, τοῦ Μεταγειτνιῶνος: lib. 2. de fin. *Ex reditibus bonorum, quæ Amynomacho, & Timocrati donata à nobis sunt, quantum licuerit, seponunto (id prospicientes cum Hermacho) ad parentandum nostris, & patri, & matri, & fratribus, ac etiam nobis, pro consueto celebrari natali die in decade prima mensis Gamelionis cujuslibet anni, atq; adeò ad conventum* (Epularem, ex Cicerone) *eorum qui nobisum sunt* loc. cit. *phi-*

philosophati, cujusque mensis vigesimâ (seu, ut Cicero loquitur, omnibus mensibus vicesimo die Lunæ) *ad nostri simul, ac Metrodori institutum memoriam. Fratrum verò diem mense Posidæone* (qui ex parte nostro Decembri respondet) *ut & nos fecimus, agunto; & Polyani etiam diem Metagitnione mense* (qui in Augustum cadit) *celebranto.*

V. Servorum manumissio. Ἀφίημι δὲ τῶν παίδων ἐλεύθερον Μῦν, Νικίαν, Λύκωνα. ἀφίημι δὲ καὶ Φαίδριον ἐλευθέραν. *Ex servis manu-mitto Murem, Niciam, Lyconem; Dimitto etiam Phadrium liberam.*

VI. Denique generalis omnium, sed scholæ præsertim demandata cura. Ὅπως ἂν συνδιαφυλάττωσιν, Ἀμυνομάχῳ καὶ Τιμοκράτει κατὰ τὸ δυνατὸν, τὴν ἐν τῷ κήπῳ διατριβὴν, παρακατατίθεμαι, τοῖς τε αὐτῶν κληρονόμοις, ἐν ᾧ ἂν τρόπῳ ἀσφαλέστατον ᾖ, ὅπως ἂν κἀκεῖνοι διατηροῖεν τὸν κῆπον, καθάπερ καὶ αὐτοὶ, οἷς ἂν οἱ ἀπὸ ἡμῶν φιλοσοφοῦντες παραδιδῶσι. *Depositi jure committo Amynomacho, & Timocrati, ut quantum fieri poterit, conservent scholam, quæ in horto est. Itémque eorum hæredibus, eo modo, quo maximè ratum sit, ut ipsi quoque hortum servent. Quâ etiam curâ tenebuntur ii, quibus successores nostri Philosophi commiserint. Et postremò,* Καὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων, ὡς συντετάχαμεν, ἐπιμελείσθωσαν, ὅπως δὴ κατὰ ὅτι ἐνδεχόμενον ἕκαστα γίνηται. *Cætera quoque omnia, prout à nobis constituta sunt, quò peragantur singula, quatenus licebit, curanto.*

CAPUT II.

Quæ fuerint illius extrema.

De morbo extremo, ac morte consequuta ut jam dicamus, sciendum est Epicurum fuisse constitutionis haud multum firmæ. Id innuit vel titulus libri à Metrodoro conscripti,
apud Laert. lib. 10. περὶ τῆς Ἐπικούρου ἀῤῥωστίας, *de Epicuri infirmitate*, seu *adversa valetudine*.
in Lex. Innuit & invidiosa illa exaggeratio Suidæ, quòd neque injectionem vestium Epicurus ferret, neque facilè è lecto descenderet, & neque Solem, neque ignem contueri posset, & similia. Nempe

pe ut ista aliud non suadeant, saltem insinuare possunt Epicurum fuisse habitûs, seu complexionis non robustæ. Porrò, ut in vitæ decursu sanitate usus constante non fuerat, sic gravi tandem morbo interiit, calculo videlicet; quo etiam probabile est eumdem sæpius vexatum fuisse. Recitat ecce Laertius ex Hermacho *loc. cit.* in Epistolis, ut lapide urinam cohibente diem clauserit, cùm quatuordecim diebus ægrotasset. Memorabile verò est, quòd *jam morti proximus*, ἤδη τελευτῶν, scripserit illam Epistolam, quam ad Idomeneum scriptam memorat Laertius, ad Hermachum Cicero. Fortè scripta est ad utrumque, propter ἐν ὑμῖν: vel ad Idomeneum potiùs, quàm ad Hermachum, quòd Metrodori liberi satis fuissent Hermacho ex testamento commendati. Adde Hermachum, successorem proximum, non videri fuisse absentem, cùm etiam Epicuri mortem literis missis descripserit; ut taceam illum ἐκ μειρακίου ad Rhetoricam potiùs, quàm ad Philosophiam sese comparasse, ut ex Laertio perspicuum est. Sed utcumque sit, Epistolam ecce. Τὴν μακαρίαν ἄγοντες, καὶ ἅμα τελευτῶντες ἡμέραν τοῦ βίου, ἐγράφομεν ὑμῖν ταυτί. Στραγγουρία τε παρηκολουθήκει, καὶ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα τοῦ ἐν ἑαυτοῖς μεγέθους. Ἀντιπαρετάττετο δὲ πᾶσι τούτοις τὸ κατὰ ψυχὴν χαῖρον, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμῃ. Σὺ δ' ἀξίως τῆς ἐκ μειρακίου παραστάσεως πρὸς ἐμὲ, καὶ φιλοσοφίαν, ἐπιμελοῦ τῶν παίδων Μητροδώρου. Possemus verba verbis reddere; cùm Epistolam tamen integram Cicero ipse verterit, aliis, quàm ipsius verbis interpretari pigeat. Ille ergo sic: *Cùm ageremus vita beatum, & eundem supremum diem, scribebamus hæc. Tanti autem morbi aderant vesicæ, & viscerum, ut nihil ad eorum magnitudinem posset accedere. Compensabatur tamen cum his omnibus animi lætitia, quam capiebam memoriâ rationum, inventorúmq́; nostrorum. Sed tu, ut dignum est tuâ erga me, & erga Philosophiam voluntate ab adolescentia susceptâ, fac ut Metrodori tueare liberos.* *l. 2. de fin.* Addit Laertius ex Hermippo, Epicurum sese in balneum calidâ aquâ plenum demisisse; cumque poposcisset merum, id hausisse; & dum commendaret amicis, ut dogmatum suorum forent memores, hæc inter verba defecisse: Subjicit continuò Laertius hoc ex seipso Tetrastichon: *loc. cit.*

Χαίρετε, καὶ μέμνησθε τὰ δόγματα, τοῦτ' Ἐπίκουρος
Ὕστατον εἶπε φίλοις οἷσιν ἀποφθίμενος.

Θερμὴν εἰς πύελον γὰρ ἐσήλυθε, καὶ τὸν ἄκρατον
Ἔσπασεν, εἶτ' Ἀΐδην ψυχρὸν ἐπεσπάσατο.

Extremum hoc moriens Epicurus dixit amicis:
Salvete, & placitis invigilate meis.
Quippe iniit pelvim calidam, vinóque subhausto
Plutonis gelidas protinus hausit aquas.

CAPUT III.

Quo tempore obierit.

FLuebat porrò, quo tempore Epicurus interiit, CXXVII. Olympiadis annus II. Archonte Pytharato. Siquidem post δεύτερον ἔτος, quod ex Apollodori Chronicis retulit Laertius, benè legit Casaubonus τῆς εἰκοστῆς ἑβδόμης, καὶ ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος: *lib. 10.* Quippe cùm vulgò desit vox, εἰκοστῆς, quis capiat Epicurum natum Olympiade CIX. mori potuisse CVII. Et verò CXXVII. est, in quam annus Epicuri LXXII. quo obiisse dicitur, cadit. Jam & mensem, & diem anni, quo Epicurus è vivis excessit, indicat Clemens Alexandrinus. *lib. 1. Strom.* Memorat enim Antilochum ab ætate Pythagoræ ad mortem usque Epicuri, numerantem annos CCCXII. adjicientémque hujusmodi mortem contigisse mensis Gamelionis die decimâ. Quo loco nota, si Pythagoræ ætatem numeraveris ab Olympiade LX. quâ ille floruisse apud Laertium dicitur, non reperiri plureis annos ad mortem usque Epicuri, quàm CCLXX; ac proinde calculo Antilochi deesse annos XLII. Quocircà ἡλικίαν illam, seu ætatem accipiendam esse à nato usque Pythagora, qui anno deinde ætatis circiter XL. florere occeperit. Cùm Epicurus porrò dicatur à prædicto Apollodoro vixisse annos LXXII. quod confirmat etiam Cicero, dum, *semper*, inquit, *verum fuit, morietur Epicurus cùm duos, & septuaginta annos vixerit, Archonte Pytharato*; *lib. de fato.* (& ex quo nonnulli conjiciunt Epicuri mortem in annum climacte-

ricum

ricum, qui novennario mensuretur) non est tamen annus extremus, seu LXXII. ut completus accipiendus. Siquidem illum Epicurus solummodò attigerat, ut puta tribus adjectis diebus ad LXXI. cùm fuerit natus VII°. mortuus X°. mensis Gamelionis (interpositis ab ortu ad interitum Olympiadibus, seu tetraëteridibus completis XVIII. uno anno minùs.) Quamobrem, perinde hoc est, ac dum Plinius, Lucianus, Censorinus Siculum, Seu Leontinum Gorgiam vixisse dicunt annos CVIII. cùm illum tamen Cicero, & Valerius Maximus complesse tantùm dicant CVII. Notanda verò heic comparatio, quàm Plutarchus instituit Epicurum inter, & Gorgiam. Postquàm enim scripsit Alexidem Comicum (scilicet Menandri filium, & Stephani Comici patrem, ut refertur à Suida) vixisse duplum vitæ Metrodori, hoc est annos CVI. cùm Metrodorus, ex Laertio LIII. vixerit; subjicicit Gorgiam Sophistam vixisse *πλέον, ἢ ἐπίτριτον*, *ampliùs triente*, seu proportione sesqui-tertia, quàm Epicurum. Id nempe, quia si accipiamus numerum XXXVI. is ipse erit, quem duplicatum Epicurus vixerit, triplicatum Gorgias. Quod Plutarchus verò dixit, *ampliùs*, respexit fortè ad opinionem, quam deinde sequuti sunt Quintilianus, & Suidas, quòd videlicet Gorgias vixerit annos CIX. Non video porrò quorsum Interpres Clementis Alexandrini pro Gamelione verterit *Octobri*. Etsi enim sit aliqua circa ordinem mensium Græcorum controversia; neminem tamen reperias, qui Gamelionem non faciat sextum, septimum, vel octavum ab Hecatombæone, qui cùm altiùs, quàm à Junio non possit incipere, profectò semper Gamelion longè aberit ab Octobri. Cùm itaque multis argumentis Gamelion fuisse convincatur ab Hecatombæone septimus, ille ad Januarium potiùs videtur fuisse referendus. Quia verò annus ille secundus Olympiadis CXXVII. cœpit ab æstate anni periodi Julianæ MMMM, CCCC, XLIII. debuit Gamelion ejusdem anni incidere in Ianuarium anni incipientis periodi Iulianæ MMMM, CCCC, XLIV. In quem autem diem Januarii dies decima Gamelionis incidere potuerit, determinatu facilè non est. Si liceat tamen Gamelionem in-

lib. 7. cap. 48.
in Macrob.
de die nat.
in Cat. mai.
lib. 8. cap. 13.
lib. de orac. def.
in Lex.
lib. 10.
lib. 3. cap 1.
in Lex Herò vetus.

inchoare (ut tempore nativitatis factum observavimus) à decima quarta Luna, seu à plenilunio, quod septimo loco post solstitium æstivum contigerat; cùm novilunium celebratum fuisset die Decembris XXX. ac proinde Luna decima quarta numerata fuisset die Januarii XII. idcircò ubi istum primum Gamelionis fecerimus, decimus ejus incidet in Januarii XXI. Tali igitur die debuit mors Epicuri contingere. Ex quo notandum ulteriùs est, cùm Epicurus dicitur attigisse annum LXXII. debere illud de Græcorum anno, non de Juliano accipi; sic enim duo deessent dies, cùm die Januarii XXIII. natum fuisse probatum sit. Nunc facile est Epicuri mortem ad ea referre tempora, quæ jam nobis in usu sunt. Siquidem ubi X. dies detraxerimus, & pro Solari cyclo illius anni (scilicet XX.) ac literaD in veteri stylo, nostrum G reposuerimus, perspicuum evadet Epicurum mortuum die Ianuarii XXXI. exsistente feria quarta, seu die Mercurii, ante Christi æram CCLXX, ac proinde ante hujus à Christo anni Ianuarium exeuntem M,DCCCC, I II

CAPUT IV.

Quàm cara Sectatoribus ejus memoria fuerit.

SUperest cognoscamus paucis ut Epicuri mortui memoriam Sectatores coluerint. Nam missum quidem imprimis facio, quòd patria illum *statuis æreis honoraverit*, χαλκαῖς εἰκόσι τιμήσασα,
lib.10. ut Laertius loquitur. Adnoto verò statas dies, ac testamento cautas cæremonias fuisse à Sectoribus studiosissimè observatas.
lib. 35. cap.2. Post enim CCCL. annos scribens hac de re Plinius, *Natali ejus*, inquit, XX^a. *Luna sacrificant, feriasque omni mense custodiunt, quas Icadas vocant*. Ex hoc intelligere licet Epicureos à Græcis autho-
lib.7. ribus (ut ab Athenæo) εἰκαδιστὰς dici, quòd εἰκάδας observitarent,
Rivier. ut Rhodiginus quoque animadvertit. Tametsi non desunt, qui putent Icadistas dictos, quod τῆ εἰκάδος nomine non modò

dò vicesima seu dies, seu Luna significetur, verum etiam effigies, seu imago, εἰκὼν, Epicuri, qua eorum nullus destituebatur. Porrò de hisce imaginibus audiendus etiam Plinius est: *Vultus*, inquit, *Epicuri per cubicula gestant, ac circumferunt secum.* Cicero autem sub persona Attici: *Nec tamen*, inquit, *Epicuri licet oblivisci, si cupiam, cujus imaginem non modò in tabulis nostri familiares, sed etiam in poculis, & annulis habent.* Sunt qui addant, *aliquibus magnæ curæ fuisse Epicuri imagines non annulis modò, sed & poculis habere, arbitrantibus hoc genti, & nomini suo fausti esse ominis* Ad hæc, ut affectum erga ipsum verbis expressum habeas, audi Patronem illum loquentem circa Melitensium Parietinarum negotium: *Honorem*, inquit Cicero, *officium, testamentorum jus, Epicuri authoritatem, Phædri obtestationem, sedem, domicilium, vestigia summorum virorum sibi tuenda esse dicit.* Maximè verò ipsum Torquatum: *Nonne ei maximam gratiam habere debemus*, inquit, *qui exaudita quasi voce naturæ, sic eam firmè, graviterque comprehenderit, ut omneis benè sanos in viam placatæ, tranquillæ, quietæ, beatæ vitæ deduceret?* Et rursus: *Quem ego*, inquit, *arbitror unum vidiße verum, maximisque erroribus hominum animos liberavisse, & omnia tradidisse, quæ pertinerent ad benè, beatéque vivendum.* Heinc quia Epicurus suos moriens admonuerat, ut placitorum suorum meminissent, docet Cicero, cùm omnes ad verbum ediscerent ratas Epicuri sententias, fuisse etiam, qui dogmata omnia memoria tenerent, ac imprimis Scyronem illum, de quo in Academicis. Verùm sufficiat heic pauca ex Lucretio attexere, ut uberiùs intelligas, quanto affectu & doctorem, & dogmata prosequerentur. Sic igitur ille tertium librum inchoat:

loc. cit. *lib 5. de fin.* *Alex. ab Alex. lib 2. cap 19.* *l. 13. fam. ep. 1.* *lib. 1. de fin.* *Ibid.* *lib. 2. de fin.* *lib. 4.*

E tenebris tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuisti, inlustrans commoda vitæ,
Te sequor, ô Graiæ gentis decus, inque tuis nunc
Fixa pedum pono pressis vestigia signis:
Non ita certandi cupidus, quàm propter amorem,
Quòd te imitari aveo. Quid enim contendat hirundo
Cygnis? aut quidnam tremulis facere artubus hœdi
Consimile in cursu possint, ac fortis equi vis?

 Tu.

Tu pater es rerum inventor; tu patria nobis
Suppeditas præcepta, tuisq; ex, inclute, chartis,
Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta,
Aurea, perpetuâ semper dignissima vitâ.

Et statim:

His tibi me rebus quædam divina voluptas
Percipit, atq; horror, quòd sic natura tuâ vi
Tam manifesta patet ex omni parte retecta.

Ac posteà:

Ipse Epicurus obit decurso lumine vitæ,
Qui genus humanum ingenio superavit, & omneis
Præstinxit, stellas exortus uti ætherius Sol.

CAPUT V.

Quantâ constantiâ, consensionéque Scholæ ipsius successio viguerit.

DIgnum verò quoque memoratu est tum Scholæ ipsius successionem fuisse constantem admodum; tum successores, sectatoresque ita perpetuò consensisse, ut videri res admirationis dignissima pôssit. Et quod attinet quidem ad constantiam, notum est præsides hortorum, seu præfectos Scholæ, ab ipsa morte Epicuri ad tempora usque Iulii, & Augusti Cæsarum *In vo. Epi.* continuâ serie sibi succedenteis memorari à Suida extitisse quatuordecim; idque per annos CCXXXVII. Illis verò temporibus, quam-multi essent Epicurei etiam viri summi, & in Republica Principes, vel ex unius Ciceronis monumentis posteà dicetur. *in Eun.* Deinde Lucianus scribit temporibus suis stipendia Epicureis, haud

haud secùs quàm aliis professoribus, ab Imperatore fuisse constituta; adjiciens illorum aliquo demortuo, probatissimum quemque in locum ipsius fuisse solitum subrogari. At Laertius post Lucianum scribens declarat quemadmodum cæteris Philosophorum successionibus propè deficientibus, Epicuri successio continenter perseveraret, præfecturasque discipulorum, alias aliis succedenteis innumeras efficeret. Addit Numenius apud Eusebium, ejuscemodi successionem ad sua usque tempora sic perseverasse, ac etiam-num persistere, ut inposterùm etiam perduratura videretur. Heinc sequutus Lactantius, *Epicuri*, inquit, *Disciplina multo celebrior semper fuit*. Uno verbo, quandiù literæ in Græcia floruerunt, & Roma ipsa à Barbarorum devastatione immunis fuit, Epicuri Schola, atque disciplina non incelebris constitit.

lib. 10. *lib. 14. prap.* *lib. 3. cap. 17. 4. Acad.*

Circa Consensionem, prætereo illud Ciceronis, *Sustinuero Epicureos tot meos familiareis tam bonos, tam inter se amanteis viros*, cæteráque loca similia. Illud potiùs adnoto; cùm cæteræ Sectæ ab ipsis usque initiis discerptæ semper intestinis dissidiis fuerint, Epicuream longè abfuisse, ut tale quidpiam pateretur. Scribit enim Themistius *ea, quæ Epicuro placuerunt, ut quasdam Solonis, at Lycurgi leges ab Epicureis omnibus servari*. Et quasi omneis unus, idemque animaret spiritus, *Apud istos*, inquit Seneca, *quicquid dicit Hermachus, quicquid Metrodorus, ad unum refertur. Omnia, quæ quisquam in illo contubernio loquutus est, unius ductu, & auspiciis dicta sunt*. Inde est & illud ejusdem, cùm proposita hac sententia, *Is maximè divitijs fruitur, qui minimè divitijs indiget*, & quasi jussus à Lucilio authorem ejus edere, *ut scias*, inquit, *quàm benigni simus, propositum est aliena laudare. Epicuri est, aut Metrodori, aut alicujus ex illa officina*. Verùm res fiet adhùc illustrior, si Numenii Pythagorici locum, qui est apud Eusebium, isthùc traduxerimus. Ille enim postquàm doluit, quòd Platonis successores consensionem non defendissent, propter quam Pythagorei in pretio forent, subjicit, *Hoc verò modo Epicurei (immerentes licet) instituti, nullâ omnino in re dissidere ab Epicuro visi sunt; professique eadem cum Sapiente suo placita habere, non injuriâ suum*

4. Acad. *orat. 4.* *epist. 33.* *epist. 14.* *lib. 14. prap.*

suum attigere scopum. Ex eo deinceps Epicureis longo jam tempore evênit, ut neque sibi invicem, neque Epicuro ulla in re contradixerint, quæ digna quidem sit memoratu. Quin apud ipsos delictum est, vel impietas potiùs, & damnandum piaculum, si quidpiam fuerit innovatum: Quare id nemo audeat. Hinc propter constantem illorum inter se consonantiam, dogmata placidissimè, pacatissiméque se habent, hæcque Epicuri institutio Reipublicæ cuipiam veræ, Germanæque persimilis est, quam nempe à seditione remotissimam una mens communis, unâque moderatur sententia. Ex quo nec defuerunt, nec desunt, neque, ut apparet, defuturi sunt, qui perlubenter illam sequantur. At Stoicos inter factiones, &c.
Posset quispiam existimare nihil isti loco deesse, nisi ut de Epi-
Lib. 1. cap. 8. cureis omnibus illud diceretur, quod de duobus dictum à Valerio suprà vidimus, ut scilicet quis talem Societatem cœlestis concordiæ sinu genitam, nutritam, ac finitam putet.

CAPUT VI.

Qui Successores, Sectatoresque Epicuri commemorentur.

NUnc, cùm videatur Catalogus illorum esse subtexendus, qui Epicuro mortuo in illius Secta claruerunt: Notum est quidem ex antè dictis, successisse Epicuro Hermachum, & Hermacho Polystratum, constátque ex Laertio successisse Polystrato Dionysium, & Dionysio Basilidem: at qui fuerint illi decem successores à Basilide ad eum usque, qui temporibus Augusti scholam tenuit, non est nobis dicere promptum. Fortassis tamen Basilidi successit Protarchus Bargyleites, ille scili-
lib. 14. cet, qui Straboni Illustris vir dicitur. Docet verò idem Strabo Protarchi discipulum extitisse Demetrium cognomento La-
lib. 10. conem, cujus Laertius etiam meminit, & quem Sextus Empi-
lib. 2 adv. Log. ricus dicit inter Sectatores Epicuri fuisse insignem. Fortè huic successisset Diogenes Tarsensis Selectarum Scholarum auctor, quarum Laertius in Epicuro ad viginti usque libros citat: citat

cat: citat verò etiam dogmatum moralium ejusdem Epitomen. Memorat præterea Laertius (incertum tamen an ad seriem successorum pertineant) duos Ptolemæos Alexandrinos, ex quibus seu color, seu aliud diversitatem fecerit, unus Niger dictus fuit, alter verò Albus. Memorat etiam Orionem. Memorare etiam videtur Democritum quemdam, qui intellectæ Epicuro voluptatis meminerit in Timocrate.

Sequuntur præter ordinem duo, quos videre licet apud Athenæum. Unus est Diogenes ex Seleucia Babyloniæ vicina, *lib.* 13.
quem ille facundum quidem inter disserendum describit; sed cætera malè moratum, ut referendum inferiùs est. Alius est Lysias, quem idem scribit apud Tarsum imperasse, & electum à Patria Stephanephorum, Herculis nempe Sacerdotem, principatum cum regiis ornamentis retinuisse. Hic est, qui divitum fortunas in pauperes distribuens, multos etiam ex iis occidit, qui dare abnuerent. Quo tempore is vixerit, definire non possumus; Diogenes ille cùm fuerit Alexandri Syriæ Regis, & Antiochi illius successoris temporibus, referri potest ad Olympiadem circiter CLV. Videtur per hæc tempora floruisse Eucratidas ille, de quo apud Janum Gruterum in inscriptionibus hæc leguntur: *Brundusii pro foribus ædium Diomedis Athenæi medici, in basi,* ΕΥΚΡΑΤΙΔΑΣ Πεισιδάμου Ῥόδιος φιλόσοφος Ἐπικούρειος τὸ τόπον δὲ Βρενδεσίνων βουλῆς εἰς τὴν ταφὴν ψηφισαμένης. *Eucratidas Peisidami F. Rhodius, Philosophus Epicureus L.P.D.D.D.*

At non longè post ea tempora floruisse videtur in schola Apollodorus ille, quem Laertius & illustrem dicit, & κηποτύραννον, ut opinor, vocat, quòd sic in hortis regnaverit, ut in judiciis regnasse Demosthenes dictus est. Hic supra libros trecentos scripsit, ac nominatim Epicuri vitam aliquot libris complexus est: Laertius enim περὶ τοῦ Ἐπικούρου βίου primum citat. Suspicetur quispiam eumdem esse, cujus & Laertius, & alii Chronica citant. Apollodori auditor fuit Zeno Sidonius, ex Laertio, qui addit ip- *lib.* 7.
sũ multa scripsisse. Memorat etiam alicubi eumdẽ fuisse sententiâ, & eloquutione clarũ; ex quo fit, ut hunc esse putem, quẽ Zenonem Cicero scribit dixisse distinctè, graviter, ornatè, adjiciens *lib.* 1. *de nat.*
dictum Coryphæum, & Principem Epicureorum. Nisi fortè sit; *Deor.*

tam ipse, quam Apollodorus superiorum sunt temporum; Sin autem sit, tum pertinet ad tempora Imperatorum, quando Cicero & ipsum audivit, & de eodem ad Atticum scribens: *Zenonem*, inquit, *tam diligo quam tu.*

ibid lib. 5. epist. 11.

Aliquantò vetustior, sed Romæ, fuit T. Lucretius Carus (obiit enim juxta Eusebium Olympiade CLXXI. cùm ageret annum ætatis quadragesimum tertium) Poeta nempe ille insignis, cujus sex libri de rerum natura hactenus superstites uberiorem, quàm aliàs usquàm, Epicureæ Philosophiæ explicationem continent, & qui videretur præsertim hoc loco esse celebrandus, nisi quotquot magni viri scripta ejus attigerunt, maximopere ipsum commendassent. Dictus nimirùm illis est *vir multæ artis, præstans elegantiâ, doctus, magnus*, & alia. Hinc cùm elogio nostro non egeat, sufficiat heic apponere egregium de scriptis illius, Ovidii vaticinium:

Cic. ad Qu. fr. Ep. 10. Quintil. Stat. Seren. &c. lib. 1. Amor. eleg. 15.

Carmina sublimis tunc sunt peritura Lucreti,
Exitio terras cùm dabit una dies.

Minimè porrò videtur dubium, quin mendum apud Varronem subsit, ac sit pro *Lucretio* legendum *Lucilius*, aut quid simile, dum *Lucretius*, inquit, *suorum unius*, & viginti librorum initium fecit hoc;

lib. 4. de lingua lat.

Aetheris, & terræ genitabile quærere tempus:

Nimirùm neque hoc librorum Lucretianorum initium est; neque dici potest quid Lucretius in quindecim libris desideratis edisseruisset; neque (quod mirum) cùm Grammatici veteres, aliique authores memoratos sex libros citent, ullus tamen unquam citavit aliquam ex iis quindecim.

Vetustior adhùc Romæ fuerat Pompilius Andronicus natione Syrus, quem Suetonius inter illustreis recenset Grammaticos, quique opusculum annalium Elenchorum sedecim millibus nummûm pressus inopiâ, vendidit. Ne memorem verò Aurelium Opilium Epicurei cujusdam libertum, qui Philosophiam primò, deinde Rhetoricam, novissimè Grammaticam docuit, ex eodem Suetonio; placet potiùs eos memorare, quos Cicero refert ut contemporaneos, & maxima parte etiam familiareis.

ib. de Ill. Gram.

ibid.

Ex

Ex illorum numero sunt T. Pomponius Atticus, quem Cicero colloquutorem in libris de legibus facit; cui dicat librum de Senectute; ad quem scripta sedecim supersunt Epistolarum volumina. De praeclaro hujus ingenio, virtutéque eximiâ nihil est, quod heic adjiciamus; cum praeter ea, quae colligere ex Ciceronis operibus licet, vita ipsius egregia per Cornelium Nepotem scripta teratur omnium manibus.

L. Torquatus, ex nobili, & antiqua illa Torquatorum familia; & alius tamen ab eo, qui cum Cn. Octavio Consul fuerat; *lib. 1. de fin.* quem Cicero colloquutorem in libris de Finibus facit, appellans ipsum hominem omni doctrinâ eruditum. Hic obierat, cùm Cicero hujusmodi opus conscripsit, ùt testatum ex iis habemus, quae sunt scripta ad Atticum. Videtur verò & idem esse, *lib. 13. ep. 19* adversus quem accusatorem pro P. Sylla oratio est.

C. Velleius Senator, quem colloquutorem facit Cicero in *lib.* libris de natura Deorum, eloquentiam ejus commendans, ipsumque esse praedicans, ad quem qui tum Romae essent Epicurei primas deferrent; cùm eundem quoque L. Crassus omnibus togatis sine dubio anteferret, & paucos cum illo è Graecia Epicureos compararet.

C. Cassius, cujus, & ad quem Epistolae quaedam inter Cice- *lib. 15. fam* ronianas exstant. Iste ex inita cum Bruto ad tuendam patriae *in Bruto.* libertatem societate evasit illustris. Multa de eo habet Plutarchus; multa etiam variis in locis ipse Cicero; sed in Phi- *Philip. 2.* lippicis praesertim; ubi & gesta ipsius in Oriente commendat, & generosam familiam praedicat, & nullam censet posteritatem tam immemorem, nullas literas tam ingratas, quae non ejus gloriam memoriâ immortalitatis prosequantur.

C. Trebatius, quem factum Epicureum, & idem cum At- *lib. 7. ep. 12.* tico sentientem jocatur in Epistolis. Is est, ad quem Topica misit, & quem apud Caesarem ita commendavit, ut probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem neminem dixerit. *ibid. ep 19* Et, *accedit*, inquit, *quod familiaritatem inducit, in jure civili singularis* *ibid. ep 5.* *memoria, summa scientia.* Sed, ne multa consecter, vide vel unicum locum in VI. Epistolarum, in quo quanti virum faciat, *epist. 6.*

 &

& quantopere ipsum amet, facit luculentissimum; addeque, si lubet, illud Horatianum,

lib.2.Sat.1. ---*Nisi quid tu, docte Trebati, Dissentis*---

L. Papirius Pætus, cujus illustrem familiam Papisiorum antiquitùs dictam Cicero retexit, simúlque eloquentiam, ac peritiam rei militaris, & virtutes cæteras, atque ornamenta commendat in Epistolis. Nominatim verò ad Atticum scribens, *L. Papirius Pætus*, inquit, *vir bonus, amatórque nostri, mihi libros eos, quos Ser. Clodius reliquit, donavit.*

lib.9.ep.21. *ibid. ep. 25.* *lib.1.ep.ult.*

lib. 9. ep. ult. Verrius, qui Pæti familiaris, cum ipso simul Attico, idcircò dici videtur, quòd ex eadem quoque fuerit Epicuri familia.

lib.2.ep.4. L. Saufeius, cujus Cicero in Epistolis ad Atticum meminit.

in vit. Att. De eo sic habet Cornelius Nepos, cùm de Attico loquitur: *Cùm L. Saufeij Equitis Rom. æqualis sui, (qui cum eo complureis annos studio ductus Philosophiæ habitárat, habebátque in Italia pretiosas possessiones) Triumviri bona vendidissent, consuetudine ea, qua tum res gerebantur, Attici labore, atque industria factum est, ut eodem nuncio Saufeius fieret certior se patrimonium amisisse, & recuperasse.*

lib. 1. T. Albutius, cujus fit mentio in libris de natura Deorum, & qui in Bruto doctus Græcis, vel potiùs penè Græcus dicitur. Scilicet Athenis adolescens fuit, ubi & perfectus evasit Epicureus, ac orationes deinde scripsit, ut ex eo loco intelligitur.

lib. 5. *Quid T. Albutius?* inquit in Tusculanis, *Nonne æquissimo animo Athenis philosophabatur? cui tamen illud ipsum accidisset, si in Republica quiescens Epicuri legibus paruisset.* Colligi interim ex hoc loco potest, esse istum eundem cum Albutio illo, quem Cicero

In Pison. in orationibus ait, cùm triumphasset in Sardinia, fuisse posteà damnatum Romæ.

L. Piso, quem Cicero cum prædicto Albutio confert, posset heic adjungi: verùm ita depingitur, ut videatur moribus corruptissimis extitisse. In ipsa porrò in Pisonem Oratione memoratur Græcus ille, qui fuit vir non Philosophiâ solùm, sed literis etiam perpolitus: Homo verè humanus, ac eo solùm nomine infelix, quod Pisonem (etsi Senatorem) nactus fuit discipulum.

lib. 1. Acad. C. Amafanius, cujus dicendi rationem etsi Cicero improbat,

non

nō negat tamen, quin ejus libris (quibus scilicet Epicuri disciplinā explicabat) multitudo cōmota, ad eam se contulerit. Hic ille idem esse videtur, quē Cassius in Epistolis ad Ciceronem Amafinium dicit, & unū censet esse ex malis verborum interpretibus. *lib. 15. ep. 19.*

Catius Insuber, quem idem Cassius censet alium malum verborum interpretem. *ibid.* Hic est, quem Cicero scribit dicta Epicuro, & Democrito εἴδωλα nominasse *spectra*. *ibid. ep. 16.* Doctum appellat Horatius, & Quintil. levem quidem, sed non injucundum auctorē. *2. serm. sat. 4.* *lib. 10. cap. 1.*

Pansa, cujus idem Cassius commendat probitatem, & clementiam, laudans virum, quòd ἡδονὴν sequens virtutem retineat. *lib. 15 ep. 19.* Hunc Cicero vocat suum. Cùm verò Torquatus illum interemptum à medico ipsius Glaucone suspicaretur, & hominem in vinculis ut parricidam custodiret; medicum Cicero purgavit in Epistolis ad Brutum. *lib. 7. ep. 12.* *epist. 6.*

M. Fabius Gallus, ad quem Cicero de morbo ex intestinis, quo, decimo jam die laboraret, scripsit, significans similem illi, quo Epicurus interierat, hocque adjiciens; *confectus languore, & fame magis tuum officium desideravi, quàm abs te requiri putavi meum.* *lib. 7. ep. 26.* Hunc Gallum fuisse alium ab iis, quos Virgilius in Eclogis memorat, satis manifestum est. *ecl. 6. & 10.*

Phædrus, quem Cicero audivit, & Atticus valdè amavit. *lib. 1. de fin.* Nobilis fuit Philosophus, sic enim illum Cicero in Philippicis appellat, dum Lysiadem Atheniensem illius filium commemorat. *lib. 13. ep. 1.* *lib. 5. de fin.* *Phil. 5.* Quin-etiam illo nihil elegantius, nihil humanius fuisse scribit in libris de natura Deorum: *sed stomachabatur*, inquit, *senex, si quid asperius dixeram*, opinor, contra Epicurum. *lib. 1.*

Patro, quicum Cicero dicit omnia sibi fuisse præter philosophiam. Videtur autem fuisse ex hæredum Epicuri successoribus; scilicet non oscitanter curabat legatam domum. Quippe cùm, ut est antè adnotatum, ab Areopago, Polycharmo Prætore, C. Memmius locum obtinuisset; in quo exædificaret, id summè contendit, ut ὑπομνηματισμὸν, seu decretum in tabulas relatum Areopagus tolleret, unde & Ciceronem induxit ut eā de re ad Memmium Epistolam scriberet, de qua, ipsiusque successu, nihil est heic loci repetendum. *lib. 13. ep. 1.*

Et Memmius quidem aliquis videri potest accensendus Senato-

ctatoribus Epicuri, is nimirum, cui Lucretius libros suos dicans *Pangere conor*, inquit, *Memmiadæ nostro*; &, *Inclute Memmi*, &c. Verùm assentiri Lambino non possum existimanti illum esse C. istum Memmium; nec Gifanio adjicienti voluisse ipsum parietinas illas in honorem Epicuri ædificare, uti Cicero ædificavit Academiam. Certè enim, qui illam ad Memmium Epistolam legerit, nihil minùs intelliget, quàm ipsum aut fuisse Epicuri doctrinam sequutum, aut ædificationem illam in Epicuri honorem voluisse suscipere.

in Lucret. *in Lucret.*

Plato Sardianus, qui solebat multùm esse Athenis; is scilicet, qui Licinium Æsopi tragœdi servum, cùm aufugisset, ac apud Patronem pro libero fuisset, re cognita comprehendit, & in custodiam Ephesi tradidit, ut Cicero Quintum fratrem monet.

lib. 1. ep. 2. Timagoras, quem Cicero dicit negavisse sibi unquam, cùm *lib. 4.* oculum torsisset, duas ex lucerna flammulas esse visas.

Acad. *lib. 2. de fin.* *lib. 6. epist. 11.*

Denique Syron, & Philodemus, quos cùm optimos viros, tum doctissimos homines Cicero appellat. Videtur porrò hic Syron, quem amicum suum alicubi dicit, idem esse quem Scyronem aliàs nominat. Sed & notum est, quod adnotat Servius, Syronem esse, quem Virgilius in Eclogis sub Sileni persona loquentem inducit: cùm Chromis, & Mnasylus sint Virgilius, & Varus, qui docente Syrone Sectam Epicuream didicerint. Philodemus autem idem esse videtur cum eo, quem Strabo Gadareum dicit, & cujus Laertius librum decimum de Philosophorum compositione citat; ac Horatius sententiam circa parabilem facilè voluptatem. Asconius Pædianus in illud Orationis in Pisonem, *Est quidam Græcus*, &c. *Philodemum*, inquit, *significat, qui fuit Epicureus illa ætate nobilissimus; cujus & poemata sunt lasciva.*

Ecl. 6. *lib. 16.* *lib. 1. Sat. 2.*

Præter hosce verò, quorum nomina apud Ciceronem habentur, commendatur ecce non semel à Plutarcho Satyllius ille, *qui forti*, inquit, *pectore erat, & Catoni addictus, Cæsarique infensus, infractum ipsius Catonis æmulabatur animum; & cùm invitus prohibitus, ne sibi manus inferret, fuisset à cæteris Philosophis; insignem* po-

in Cat. Min. & in Bruto.

posteà à Bruto fidem, operâq; præstitit, Philippensiq; in acie occubuit; utcunque Brutus ex ejus sententia non suscepisset negotium; quatenus non decere aiebat cordatum, sapientemq; virum pravorum, stultorúmque caussâ periclitari, ac perturbari. An is idem est cum Statyllio Flacco, cujus hocce in Anthologia elegans exstat distichon? *lib. 1.*

Χρυσὸν ἀνὴρ εὑρὼν, ἔλιπε βρόχον, αὐτὰρ ὁ χρυσὸν
Ὃν λίπεν, οὐχ εὑρὼν, ἧψεν ὃν εὗρε βρόχον.

Hic aurum invenieniens laqueum finit ille relictum
Non aurum, at laqueum, quem subeat, reperit.

Extat distichon apud Stobæum aliquantò secus, & aut Platoni (intellige Comico) aut Antipatro attribuitur; *Serm. 10.*

Χρυσὸν ἀνὴρ, ὁ μὲν εὗρεν, ὁ δ' ὤλεσεν. ὧν ὁ μὲν εὑρὼν,
Ῥίψεν, ὁ δ' οὐχ εὑρὼν, λυγρὸν ἔδησε βρόχον;

Aurum illi inventum, perit huic; unde ille, reperto,
Liquit; hic amisso, corripuit laqueum.

Legitur & apud Quintilianum L. Varus, qui Cæsaris amicus fuit, & cui, cùm fecissent convitium Cassii Severi advocati, ipse Cassius, & à Prætore fuit objurgatus, & transtulit crimen, nescire se dicens qui convitiati, &c.

Jam Augusti temporibus notum est claruisse, quem fuisse Epicureum ex Servio mox retulimus, P. Virgilium Maronem, Latinorum poetarum absque controversia Principem. Possemus varia loca proferre, quibus ipsum sub Epicuro militasse Servius notat; sed sufficit principium illud elegantis Poematis. *Ciris.*

Etsi me vario jactatum laudis amore,
Irritáq; expertum fallacis præmia vulgi,
Cecropius suaveis exspirans hortulus auras
Florentis viridi Sophiæ complectitur umbra.

De Quintilio Varo, quòd Epicureus fuerit, præter recitatum Servii testimonium, conjectura est quædam, quòd Horatius Epicureus Virgilium Epicureum ob Vari mortem consolatur (interfectus nimirùm fuit cum tribus legionibus, dolo ab Arminio circumventus, cùm Augustus illum præfecisset exercitui Germanico) Inter cætera sic canit Horatius: *Vell. Pat. Tacit. 1. Annal.*

Ergo

lib. 1. ode 24. *Ergo Quintilium perpetuus sopor*
Vrget? cui pudor, & justitiæ soror
Incorrupta fides, nudáq; veritas
Quando ullum invenient parem?

Quòd porrò Q. Horatius Flaccus ad hanc quoque Sectam pertineat, omnes propè consentiunt, cùm propter varia dogmata, quæ Epicuri genium sapiunt, tum propter illud in omnium ore, quod ipse jocando de se evulgavit dicterium:

Me pinguem, & nitidum, &c.

Addere etiam possumus Sex. Aurelium Propertium: scilicet ut non Epicuri minùs, quàm Platonis Sectam affectaverit, indicat elegiâ ad Cinthiam, in qua declarans se Athenas proficisci velle, illud inserit: (lib. 3.)

Illic vel studiis animum emendare Platonis
Incipiam, aut hortis, docte Epicure, tuis.

Postmodum, hoc est sub Nerone, scribit Origines exstitisse Epicureum quendam nomine Celsum. (l. 1. adv. Cels.)

Seneca verò eo tempore scribens, duos memorat, ac imprimis Diodorum illum, qui cum finem vitæ suæ manu suâ imposuisset, *Ille*, inquit Seneca, *beatus, ac plenus bona conscientia reddidit sibi testimonium vitâ excedens, laudavitque ætatis in portu, & ad ancoram actæ quietem, & dixit, quod vos invitistis, quasi vobis quoque faciendum sit:* (lib. de vit. be. cap. 19.)

Vixi, & quem dederat cursum fortuna peregi. (4. Æneid.)

Deinde Bassum Aufidium, eum nempe, quem dicit virum optimum, & ad quem extrema ætate decumbentem ipse sæpius venerit, fidem facturus insignis constantiæ, summæque alacritatis, qua mortem jamjam imminentem exciperet. *Et dicebat quidem ille*, inquit, *Epicuri præceptis obsequens primùm sperare se nullum dolorem esse in illo extremo anhelitu; si tamen esset, habere aliquantulum in ipsa brevitate solatij*, &c. (epist. 30.)

Artemidorum adderem eidem Senecæ memoratum; sed is fortè non est ex sola Atomorum positione Epicureus judicandus. (lib. 7. qu. nat. cap. 13.)

An addendus potiùs est ille Lucilius, quem Seneca illustrem fecit,

fecit, scriptis ad ipsum Epistolis? Certè cùm aliæ caussæ sunt, tum Seneca illum sic alloquitur: *Possum vocem tibi Epicuri tui reddere.* An addendus Seneca ipse? Profectò non modò innumeras propè præclaras sententias ex Epicuro & refert, & probat; non modò agit compilatorem Epicureorum operum, ac se Epicuri Angelum, seu quasi interpretem dicit; non modò à Stoicis audit, quòd ad Epicurum transfugiat; verùm etiam videtur planè sub Epicuro militare, dum hisce verbis utitur: *Habeant sanè nomen, quod illis Epicurus noster imposuit.* *epist. 23.* *epist. 8.* *epist. 20.* *lib. de vit. be. cap. 28.* *epist. 107.*

Ad hæc Statius sub Domitiano memorat Pollium Surrentinum, dum illius studia describens, sic canit: *lib. 2. sylv.*

Hic seu sidereas exercet Pollius arteis,
Seu volvit monitûs, quos dat Gargetticus author,
Seu nostram quatit ille chelyn, seu dissona nectit
Carmina, sive minax ultorem stringit Iambon.

Ad eadem tempora pertinet Anonymus ille, quem Origenes accessisse cum famoso Euphrante ad Apollonii magiam scribit. Sed, si magus quidem esse voluit, haud-dubiè spurius Epicureus fuit, ut & duo illi Alcæus, & Philiscus, quorum est inferiùs ex Æliano facienda mentio, quique hac tempestate, an aliâ expulsi Româ fuerint, compertum satis non habeo. *lib. 1. adv. Cels.* *lib. 9. var. hist. cap. 12.*

Haud multò post esse debuerunt, quos Plutarchus Trajani præceptor inducit: nempe Boethus Geometra, qui enarravit historiam de Pausonis Pictoris equo currente, &, solâ tabulæ inversione factâ, sese volutante. Alexander, quem Plutarchus dicit fuisse & elegantem, & valdè literatum. Is est, qui de gallina, & ovo quæstionem proposuit, utrum scilicet priùs exstitisset. Zopyrus medicus, quem idem appimè versatum in Epicuri Philosophia scribit. Is est, qui exposuit, quemadmodum Epicurus in suo sympοsio de temperantia verba fecisset, ostendissetq; cùm res venerea facilè aliàs noceat, tum potissimùm si quis illam statim à convivio exerceat. *lib. de Pyth. orac.* *lib. 2. symp. q. 3.* *lib. 3. symp. qu. 6.*

Sequuti sunt, quos habet Lucianus, qui ab ipso usq; Trajano florere cœpisse videtur. Videlicet Damis, quem ille facit cum Timocle de Deorum exsistentia, & providentia disputantem. *in Io. trag.*

 Her-

Hermon, quem genere primum inter civeis, & Sacerdotem τοῖν ἀνάκοιν sive Castoris & Pollucis, inducit in convivium. Hermodorus, quem Menippus jocatur, & ob mille nummos pejerantem, & à Jove fulmine percussum. Hæc nomina me admonent, ut Hermoclem huc inseram, quem Theodorus Prodromus in Amarantho colloquentem facit.

in conviv. seu Lapith. in Icaromen.

Dial. sen. Am.

Sed ad Lucianum ut revertar, adjici potest ille Celsus, ad quem Lucianus perscribit historiam de Alexandro pseudomante. Nempe, cum Alexander famam Epicuri lacerasset, postquàm Lucianus Celsum commendavit propter sapientiam, & amorem veritatis; propter morum mansuetudinem, & modestiam; propter vitæ tranquillitatem, comitatem, amicitiam, quibus permotus tale opus conscripserit, subdit: *Tum magis, quod tibi fuerit etiam jucundius, ut Epicurum ulcisceret.* Porrò hic Celsus esse videtur, cujus à Galeno fit mentio in iis, quæ adversus Epicurum, aut Epicureos conscripsit. Quin etiam idem esse videtur cum eo, adversus quem Origenes octo illos libros composuit: cùm videlicet emisisset librum adversus Christianos sub titulo veri sermonis; cujus Eusebius quoq; dum Librorum Origenis mentionem facit, meminit; ac pollicitus etiam fuisset alium, in quo traderet rationem vivendi secundum propria dogmata. Tempora certè congruunt; scribit enim Origenes hunc Celsum vixisse Adriani, sequentibusq; temporibus, quibus & Lucianus, & Galenus etiam vixerunt.

in pseudom. lib. de lib. pro.

lib 8. adv. Cels.

contra Hierocl.

lib. 1.

Subjici heic posse videtur ille Lepidus, cum quo etiam alii Epicurei erant, in Pontica urbe Amastri, quando, ut idem Lucianus habet, Alexander illos insectatus est, Ut nihil dicam de eo, in quem imposturas detegentem Alexander lapides movit.

in pseud.

Potest ipse quoq; Lucianus, qui appetitus insidiis ab eodem Alexandro est, quòd Epicureus esset, arteisque varias detegeret. Epicureum certè fuisse declarat, & communis vox, & viri doctrina, & multiplex quidem commendatio; sed illa præsertim, quâ Epicurum postremò laudans, scribere ad Celsum pergit fuisse Epicurum virum verè sacrum, divinoq; ingenio; & qui, inquit, solus, qui verè sunt honesta & noverit, & tradiderit;

Ibid.

rit; solusque exstiterit, qui liberos reddere solitus sit eos, qui secum haberent consuetudinem.

Addantur jam duo alii, quos præter Celsum Galenus habet: Pudentianus videlicet, cujus aliquam Epistolam memorat & Antonius, cui librum quendam meminit scriptum. *lib. de lib. pro. de passion. an. &c.*

Ad hæc tempora spectare videtur Zenobius ille, adversus quem testatur Simplicius librum scriptum ab Alexandro Aphrodisæo, quem sub Antoninis floruisse manifestum est. *in 3. physic. comm. 49*

Quosdam longo post intervallo citavit D. Ambrosius, verbi caussa Philomarum. De Epicuro enim loquens, *Hic*, inquit, *quàm alienus à vero sit, vel ex eo deprehenditur, quod voluptatem in homine Deo auctore creatam asserit principaliter, sicut Philomarus ejus Sectator in Epitomis suis disputat.* Fortè etiam Demarchum illum, ex quo vir sanctus mutuatus est quod dicetur infrà haberi in Epistola ad Menœceum. *lib. 1. offic. cap. 13.* *lib. 3. epist. 25.*

Sunt qui adjungant Decium Ausonium, celebrem illum Poëtam, cùm ob expressas alias Epicuri opiniones, exempli gratiâ, *lib. 1. epigr. 109.*

Quod est beatum, morte & æternum carens, &c.

tum propter istam maximè,

— — — *tenuissima tantis*
Principia, & nostros non admittentia visus
Parvarum serie constant connexa atomorum, &c.

An postremò adjiciam quod Albertus Magnus in libro de animi immortalitate habet, dum Epicureorum antiquissimos fuisse Hesiodum, Atalium (qui ab aliis, ait commentator, nuncupatur Achalius) & Cecinnam (qui vocatur à quibusdam, ait idem, Tetinnus) subjicitq; sequutum hos fuisse Isaacum Israëlitam Philosophum? De Atalio certè nihil habeo quod dicam; imò neque de Cæcinna, quando neque illum Ciceronis familiarem, pro quo Oratio, & ad quē, cujusq; Epistolæ exstant; neq; ullum alium ex iis, qui eodem fuerunt nomine, Epicureum comperio. Isaacus Israëlites ille potuit, qui Salomonis Arabiæ Regis adoptivus filius dictus est, & cujus duo supersunt libri, de diætis universalibus, & particularibus: nihil tamē reperias *ep. fam. lib. 6.*

 in

in illis, quod Epicureum declaret. At Hesiodum cur non potuerit Poetam intelligere; cùm aliundè ex Stoicorum Secta faciat Speusippum, Platonem, Socratem, Pythagoram? Scilicet vir alioquin doctus (nisi & librum alterius dicas) tam esse potuit temporum ignarus, quàm germanarum opinionum, quas attribuit Philosophis. Sed de Sectatoribus satis.

LIBER

LIBER TERTIUS DE OCCASIONE, ET AUTHORIBUS QUÆSITÆ EPICURO INFAMIÆ.

Caput Primum.

Non fuisse Epicurum eo fastu, quo Zenonem Stoicum, de Sapiente, ac virtute loquutum.

HUc-usque fuit vita, & mors Epicuri. Quòd autem nudè recitata, ac sine morum deductione, commendationeque ulla fuerit, in caussa fuit, quod res præstanda inter elevandum præcipuas criminationes videretur. Nunc cùm istæ criminationes diluendæ deinceps occcurrant, ac sit imprimis operæ pretium factam illarum occasionem, originemque retegere; ideò est de hac initio dicendum. Et quoniam ipsi Stoici sunt, ad quos ea referenda est, tanquam ad præcipuos authores, propagatoresque infamiæ; idcircò res altius repetenda est.

Imprimis constat Epicurum, & Zenonem illum Citiensem Stoicorum Principem fuisse contemporaneos. Siquidem Aulus Gellius celebreis scribit extitisse eodem tempore; scilicet ad annum ferè à condita Urbe CCCCLXX. & Suidas testatur Zenonem floruisse Olympiade CXX. quâ Epicurus etiam ex suprà deductis florebat. Videtur autem Epicurus fuisse paulò junior. Etsi enim prior obierit (mortuus est enim Olympiade CXXVII. cùm Zeno, ex Laërtio viveret adhuc jam senex Olympiade CXXX.) Zeno tamen diutiùs vixit, ad usque nempe annum ætatis nonagesimum octavum, uti & Laërtius, & Lucianus

lib. 17. cap. 21. *in Lex.* *lib. 7.* *ibid.* *in Macrob.*

nus ſcribunt. Certè cùm Zeno jam octogenarius ad Antigonum Regem ſcripſerit, miſeritque Perſæum, ac Philonidem, & Epicurus tantam ætatem non attigerit, meminerit verò utriuſque illorum, ut videlicet apud Regem Antigonum fuerit, in Epiſtola ad Ariſtobulum fratrem, quod Laërtius commemorat; certè, inquam, junior eſſe Epicurus non-nihil debuit. Nihil autem moror, quod Perſæus apud eumdem Laërtium ſcribit vixiſſe duntaxat Zenonem annos LXXII. Id enim ut dictis repugnat, ita cohærere cum eo non poteſt, quod ſcripſit Apollonius Zenonem Scholæ ſuæ præfuiſſe annos LVIII. Utcumque ſit, ſcholam habuêre ſimul, ac multo tempore, tam Zeno in ſua Porticu, quàm Epicurus in ſuis Hortis.

loc. cit. *Ibid.* *apud Laërt.*

Jam Zeno, ut erat naturâ ſubtriſtis, auſterus, & vultu contracto, præparcus, &c, ſic enim illud deſcribit Laërtius, *ϛυγνὸν τε, καὶ πικρὸν, καὶ ἐπὶ πρόσωπον συνεσπασμένον*, &c. Sectatoresque etiam ipſius ad ſui ducis imitationem, ſic ſe componebant, ut ſe exhiberent tetricos adſpectu, & maxima parte ad cutem deraſos, *ἀῤῥενωποὺς ἐν χρῷ κουρίας τοὺς πλείστους*, quod à Luciano obſervatum eſt; hinc effectum eſt, ut Stoica virtus, ſeu Sapientia ea deſcripta ſit, quæ eximiam aliquam auſteritatem præ ſe ferret. Quia verò iſti propterea admirationi, & venerationi apud vulgus erant; ea de cauſſa ſic ſeipſos exiſtimarunt ſolos ſapere, ut jactarint ſolum Sapientem (Stoica nempe virtute inſtructum) eſſe Regem, belli ducem, magiſtratum, civem, Rhetorem, amicum, pulchrum, nobilem, divitem, prætereàque ipſum ſolum non pœnitere, non miſereri, non injuriâ affici, non ignorare, non opinari, paſſionum eſſe expertem, ſemper liberum, ſemper in gaudio, Deo parem, &c. quæ magna ex parte relata, impetitaque à Plutarcho ſunt, cùm Stoicos docuit, longè abſurdiora, quàm Poëtas docere.

lib. 7. *in Hermot.* *lib. 7.* *in abſurd. Stoic.*

At Epicurus, prout erat naturâ humanior, ita bona fide, & ſimpliciter agens, probare non potuit haſce jactationes; ſed humanæ conſcius imbecillitatis, expendit, portare quid poſſent, quid recuſarent humeri. Facilè pervidit ea, quibus intonaret Porticus, ſi apparatum, faſtumque verborum quis diſtraheret, haberi dun-

duntaxat in votis; quare virtutem, & Sapientiam, cujus natura humana esset capax, excogitavit. Cùm videret porrò omnes homines naturæ ductu, quicquid agerent, ad voluptatem aliquam ferri; expensis verò omnibus voluptatum generibus, deprehenderet nullam esse generaliorem, constantiorem, expetibiliorem eâ, quæ in corporis sanitate, animique tranquillitate (sed istâ præsertim) constituta esset; idcircò hunc finem bonorum constituit; adjecitque solam virtutem esse instrumentum maximè idoneum, quo voluptas hæc pararetur. Defendit proindè Sapientem, seu virtute præditum virum esse illum, qui primùm quidem sobrietate, & continentia, hoc est virtute temperantiæ, sanitatem corporis, quatenus per constitutionem nativam liceret, tueretur; deinde verò operam potissimùm impenderet, ut virtutum choro adjutus, ac sedatis libidinis, gulæ, avaritiæ, ambitionis, cæterisq; affectibus, tueretur quàm maximè posset tranquillitatem animi. Scilicet veram, germanamq; voluptatem consistere non in ipso actu, seu motu, ut Aristippus definierat; sed in statu, seu vacuitate tum doloris in corpore, tum perturbationis in mente. *Apud Epicurum*, inquit Seneca, *duo bona sunt, ex quibus summum illud, beatumque componitur, ut corpus sine dolore sit, animus sine perturbatione*: *epist.66.* Et sic ille quidem ingenuè, simpliciterque edisserebat, ut & paulò post rursùs attingetur, & pleniùs suo loco demonstrabitur; neque curabat interim, quòd Zeno auram popularem magnificis illis vocibus captaret, & gestu, habituque morum gravitatem exprimeret: quippe egit semper candidiùs, quàm ut populo imponere vellet, cui nosset nihil esse acceptius ostentatione earum rerum, quas nec intelligentia, nec opere assequitur. *Nunquam volui*, inquit, apud Senecam, *populo placere; Nam quæ ego scio, non probat populus: quæ probat populus, ego nescio.* Et ad amicum; *Hæc ego*, inquit, *non multis sed tibi; satis enim magnum alter alteri theatrum sumus.*

CAPUT

CAPUT II.

Heinc Zenonis, itemque Cleanthis, Chrysippi, aliorumque Stoicorum odia, & calumniæ.

ITaque Zeno, Stoicique agnoscentes ista & morum, & doctrinæ simplicitate bullata sua verba, pollicitationesque ingenteis apud viros vel minimùm cordatos detumescere; eapropter ingens, ac perpetuum erga Epicurum concepêre odium. Cepêre autem occasionem ex voluptatis voce captare, calumniarique, quod obscœnam, seu in ingluvie, ac Venere positam intelligeret, & ad illam, ut dominam, virtutem, ut ancillam referret. Res certè eò deducta fuit, ut Epicurus ad Menœceum (ea Epistola, quæ est apud Laërtium) scribens, hac uti velut Apologia, suæve sententiæ declaratione fuerit coactus: ὅταν οὖν λέγωμεν ἡδονὴν τέλος ὑπάρχειν, οὐ τὰς τῶν ἀσώτων ἡδονάς, καὶ τὰς τῶν ἐν ἀπολαύσει κειμένας λέγομεν, ὥς τινες ἀγνοοῦντες, καὶ οὐχ ὁμολογοῦντες, ἢ κακῶς ἐκδεχόμενοι νομίζουσιν, ἀλλὰ τὸ μήτε ἀλγεῖν κατὰ σῶμα, μήτε ταράττεσθαι κατὰ ψυχήν. οὐ γὰρ πότοι, καὶ κῶμοι συνείροντες, οὐδ' ἀπολαύσεις παίδων, καὶ γυναικῶν, οὐδ' ἰχθύων, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα φέρει πολυτελὴς τράπεζα τὸν ἡδὺν γεννᾷ βίον, ἀλλὰ νήφων λογισμός, καὶ τὰς αἰτίας ἐξερευνῶν πάσης αἱρέσεως, καὶ φυγῆς, καὶ τὰς δόξας ἐξελαύνων, ἀφ' ὧν πλεῖστος τὰς ψυχὰς καταλαμβάνει θόρυβος. τούτων δὲ πάντων ἀρχή, καὶ τὸ μέγιστον ἀγαθόν, φρόνησις. διὸ καὶ φιλοσοφίας τιμιώτερον ὑπάρχει φρόνησις, ἐξ ἧς αἱ λοιπαὶ πᾶσαι πεφύκασιν ἀρεταί· διδάσκουσα ὡς οὐκ ἔστιν ἡδέως ζῆν, ἄνευ τοῦ φρονίμως, καὶ καλῶς, καὶ δικαίως, οὐδὲ φρονίμως, καὶ καλῶς, καὶ δικαίως (nimirùm has sex voculas restituendas esse ex primo de finibus Ciceronis libro Stephanus jure autumat) ἄνευ τοῦ ἡδέως. συμπεφύκασι γὰρ αἱ ἀρεταὶ τῷ ζῆν ἡδέως, καὶ τὸ ζῆν ἡδέως, τούτων ἐστὶν ἀχώριστον. *Quando igitur voluptatem esse finem dicimus, non asotorum (perditorúmve) neque eas, quæ in fruendo* (seu quasi proluendo) *positæ sunt, voluptates dicimus: veluti quidam ignorantes, aut à nobis dissentientes, aut malè affecti existimant; sed non dolere corpore, ac animo non perturbari. Siquidem non compotationes, comessationésque perpetuæ; non item puerorum, mulierumque fruitiones; uti neque piscium, aliarumque quarumvis rerum, quas lautior mensa suppeditat, jucundam vitam pariunt; verùm ratiocinatio sobria*

bria, quæ caussas, cur, quidque eligendum, fugiendúmve sit, investigat, opinionésque abigit, ob quas plurima menteis occupat conturbatio. Horum verò omnium principium, maximúmque bonum prudentia est; quocirca philosophiæ quoque antecellit prudentia, è qua aliæ omnes virtutes sunt ortæ, docentes vivi jucundè non posse, nisi sapienter, honestè, justèque vivatur; uti neque vivi sapienter, honestè, justè, nisi jucundè. Sunt nimirùm jucundæ vitæ virtutes congenitæ, nec fieri potest, ut ab ipsis vita jucunda separetur. Hæc fusiusculè refero, licet ad doctrinam pertineant; tum quia operæ-pretium est, quæ fuerit Epicuri mens ab initio cognoscere, tum quia exinde intelligitur, extitisse obtrectatores ab ejus usque tempore, qui rem pravè interpretantes fecerint conquerendi ansam.

Porrò illos Stoicos fuisse, intelligi imprimis licet ex ea Epistola, qua Zeno, apud Laërtium, ad Antigonum Regem scribens, *lib. 7.* ipsumque commendans, quod sua illi doctrina placeret: *Laudo,* inquit, *tuum disciplinæ studium, quod Philosophiæ cupidus, institutionem veram, & quæ ad utilitatem spectet, non verò popularem illam, & quæ ad morum corruptionem tendat, retineas.* Subnotavit nempè his verbis ipsam Epicuri doctrinam, quam ex spuria sua interpretatione ideò vocavit *popularem*, quòd homines vulgò tametsi virtutem voce magnifaciant, reipsa tamen ad obscœnas voluptates prolabantur. Deinde verò ex genio qui ab usque Zenone in ejus Secta viguit, quatenus ea in Epicurum ita constanter declamavit, ut si culinam, aut lupanar, non verò Philosophiæ instituisset gymnasium; ac in eo semper institit, non ut voluptati dolor, aut virtuti vitium (quemadmodum sanè oportuit) sed ut virtuti opposita esse voluptas videretur; videlicet quasi ipsa honestatem, Epicurus obscœnitatem speciali studio consectaretur, dicique adeò posset, quod & à Poëta est dictum,

Stoicus has parteis, has Epicurus agit. *Auson. epigr. 9.*

Atque ut ab ipso Cleanthe, Zenonis successore exordiar, ipse, frugi alioquin vir, ut Epicurum majore quadam invidia obrueret, confinxit illam tabulam, in qua, referente M. Tullio, & memorante etiam D. Augustino, voluptatem ut Reginam, virtutes verò ut voluptati ancillanteis exhibuit. Chrysippus autem præter *lib. 2. de fin. 5. civit.*

lib. 7. libros, quos ſcripſit illis titulis, qui ſunt apud Laërtium, *Demonſtrationes, quòd voluptas finis non ſit ; quod voluptas bonum non ſit* ; itemque præter cætera quæ ſpeciatim eſt in Epicurum *conuitiatus*, βλασφημίαις, καὶ λοιδορίαις, veluti ipſi Oenomaus apud Euſebium objicit, *lib. 6. præp. cap. 6.* deſcripſit, ac repræſentavit, quaſi diſcipulum illius Archeſtrati, qui author Gaſtrologiæ, ſolertiſſimè de gulæ, ventriſque voluptatibus diſſeruit ; quod apud Athenæum eſt. *lib. 7.* Dictimus illi ſucceſſit, qui, ne nihil ageret, evulgavit quinquaginta impudicas epiſtolas, & eas etiam, quæ ad Chryſippum referuntur, contexuit, ac poſtremò Epicurum, quaſi illarum eſſet author, *calumniatus eſt*, διαβέβληκεν, ut habet Laërtius. *lib. 10.* Quid Poſidonium memorem, cæteroſque ex eadem familia, quos Laërtius quoque recenſet? *ibid.* Unus Cleomedes ſufficiat, qui & ipſe Stoicus fuit, ut totum ejus opus clamat, & demonſtrat Balforeus. *in comment.* Ipſe, cùm ſatis non judicaret comparaſſe Epicurum cum Therſita Homerico, invexiſſeque alia id genus, hac peroratione demum uſus eſt: *lib. 2. cap. 1.* *Non hinc abibis, Pigmentum, ad Crocotas, & Pellices, quibuſcum in lectis dies totos decumbas, nunc purpuram uens, nunc corollis redimitus, nonnunquam etiam oculis fucum infricans, aut etiam in multa, & fœda ebrietate tibiarum cantu titillatus, denique his alia conſentanea faciens, tanquam vermis in valdè ſpurio, & ſtercoreo cœno volutatus? Nonne etiam tu audaciſſimum, & impudentiſſimum caput, abortus Philoſophiæ, hinc ad Leontium, & Philænidem, meretricéſque alias abibis, & ad ſacras acclamationes cum Mindurida, & Sardanapolo, cæteriſque omnibus conviralibus tuis ſociis? Neſcis Philoſophiam Herculem, & viros Herculeos ad ſe, non verò per Iovem, cinædos, & voluptatem vocare?*

CAPUT III.

Confirmatio ex Seneca; & in Epicteto etiam, aliiſque Sectæ Genius.

ISta ad verbum refero, ut Sectæ Genium meliùs agnoſcas. Id enim erat illis præſcriptum, ut ſeu jure, ſeu injuria, Epicurum, quan-

quantum possent acerbè insectarentur, & atrociter divexarent, Scilicet hanc sibi vicissim tradebant quasi lampada, illeque spurius, ac degener habitus fuisset Stoicus, qui non Epicurum damnaret, qui laudem illi quàm minimam, tametsi justam tribueret. Id colligere potissimùm licet vel ex uno Seneca. Etenim cùm is penè unus Stoicæ Sectæ studio ita captus fuerit, ut tamen etiam veritatis amorem retinuerit, coactus fuit sæpenumerò candorem suum, invitis licet consectatoribus, testari. Siquidem non plurima modò ex Epicuro laudanda decerpsit, ac, ut par erat, commendavit; verùm & ipsum Epicurum *fortem virum fuisse*, dixit, & ipsius disciplinam aliam esse censuit, quàm reluctantes Stoici alii populares objicerent. Verba illius hæc accipe: *Mea quidem*, inquit, *ista sententia est (invitis hoc nostris popularibus dicam) sancta Epicurum, & recta præcipere, &, si propius accesseris, tristia.* Et rursus: *Non dico*, inquit, *quod plerique nostrorum, Sectam Epicuri flagitiorum magistram esse; sed illud dico: male audit, infamis est, & immeritò.* Cæterùm ad ista, aliaque id genus, en ut reliqui Stoici, ipso etiam Seneca referente excandescerent: *Quid agis, Seneca? deseris parteis? Quid nobis Epicuri præcepta in ipsis Zenonis principiis loqueris? Quin tu benè, & gnaviter, si partium piget, transfugis potius, quàm prodis?* Quo sanè loco Stoicos vides non ad ipsam rei veritatem respexisse, sed populari solùm more studia partium sic defendisse, ut cœptum semel fuerat. Eodem spectat, quòd relatâ, commendatáque illâ sententiâ, *Malum est in necessitate vivere; sed in necessitate vivere, necessitas nulla est*, subjungit: *Epicurus, inquis dixit; quid tibi cum alieno? Quod verum est, meum est. Perseverabo Epicurum tibi ingerere; ut isti, qui in verba jurant, nec quid dicatur, æstimant, sed à quo, sciant, quæ optima sunt, esse communia.* Non curârunt itaque illi quid Epicurus dixisset, introspicere, ad nomen solùm voluptatis, ut ad frontem respexerunt; *frons verò hæc sua*, ut Seneca habet, *quæ dedit locum fabulæ*; *neque hoc*, inquit, *sine quisquam potest, nisi interius fuerit admissus.* Ex quo mirari satis non possum, quare Epictetus vir alioquin optimus, non Senecam potiùs, quàm cæteros illos populareis, imitatus fuerit. Ecce enim quàm oleat Stoicum illum adflatum, dum apud Laërtium dicit Epicurum digna Cinædo lo-

epist. 33.

lib. de vit. be. cap. 13.

ibid.

ibid. cap. 28.

ep. 12.

cit. cap. 13.

lib. 10.

quutum fuisse, καὶ τὰ μάλιστα λοιδορεῖν, *quam maximéque effundit convitia.* Et apud Anianum sic invehitur: *Dormi, & ea facito, quæ vermes solent, quibus tute ipse dignum judicasti. Ede, bibe, indulge veneri, caca, sterte,* &c. Itemque cur Hierocles, vir, ut habet Agellius, & sanctus, & gravis, Epicurum etiam meretricis nomine infamaverit; in quo Taurus est illum imitatus. Sed nimirùm Epictetus in suis illis concionibus, cæterisque similes, juxta rumorem de Epicuro disseminatum, loquebantur; neque enim aliter aures auditorum præoccupatæ satis æquæ fuissent percipiendis cæteris, quæ de virtute dissererentur. Sic sæpè fit, ut præconceptam apud populum opinionem accuratè fovere præstet, quàm obiter convellere. Id autem mirum; Cùm morbus ille, quo Epicurus obiit, caussas alias naturales verisimiliores habuerit, Stoicos hanc denique ansam ex Cicerone arripuisse, quà Epicurum edacitatis, ac turpioris etiam intemperantiæ arguerent. Non satis nempe memorabantur, aut dissimulabant Chrysippum eodem interiisse morbo, ut colligitur partim ex Galeno, partim ex Laërtio. Verùm, ut patet, nullum unquam non moverunt lapidem, quò Epicurum facerent exosum. Dicerem, ut hunc Sectæ Genium etiam in ipsos Epicuri Sectatores sic retinuerint, ut fuerint in ipsos nihilo æquiores: verùm & res est satis nota, & obiter potest vel ex eo solo intelligi, quòd cùm Cassius ille Severus, cujus antè est ex Quintiliano facta mentio, objurgatus à Prætore fuisset, quod ejus advocati L. Varo Epicureo Cæsaris amico fecissent convitium; non alia ipsi excusatio expeditior occurrerit, quàm ut Stoicos caussaretur. *Nam nescio,* inquit, *qui convitiati sint, & puto Stoicos fuisse.*

lib. 2. cap. 20.

lib. 9. cap. 5.

lib. 7. fam. ep. 26.

lib. quod qualit. incorp.

lib. 7.

lib. 6. cap. 3.

CAPUT IV.

Aliæ Stoici odii causæ.

ATque huc-usque quidem unam odii caussam commemoro, ipsam scilicet opinionem de voluptate, ut fine bonorum: fuêre

fuêre verò aliæ itidem complures. Quippe Epicurus non ea in re modò contradixit Stoicis, sed etiam in aliis oppidò quam-multis. Ut autem cætera præteream, veluti de Deorum formâ, ac dæmonibus; de divinatione, & insomniis, de peccatorum æqualitate; itemque de elementorum crasi, de divisione continui, de magnitudine siderum, aliisque innumeris, quæ suis locis sunt referenda; duo quædam solùm heic attingo: unum, quod ad Dialecticam; alterum, quod ad Providentiam spectat. Et circa Dialecticam quidem manifestum est Stoicos fuisse in ea penè totos (cùm vel unus Chrysippus scripserit de ea supra trecenta volumina, quæ à Laërtio recensentur) ac sese mirè extulisse, quod reducendo omnia ad apices Dialecticos, subtilissimè concluderent omnia. Exinde fuit nempe, quod ferri vix possent in suis disputationibus, ac illis non modò Cicero objecerit, quod *ratiunculis squalidiùs uterentur*, quod *ossa nudarent, spinas vellerent, contortiùs concluderent*, &c. sed ipse quoque Seneca affectatam, ac inutilem subtilitatem carpserit, quâ, ut fubulâ, (aut etiam aristâ, quâ nihil est subtilius) leonem exciperent; interdumque etiam ita exclamarit: *Hæc disputamus attractis superciliis, fronte rugosâ? ô tristeis ineptias!* Et iterùm: *O puerileis ineptias! In hoc supercilia subduximus? in hoc barbam demisimus? hoc est, quod tristes docemus, & pallidi?* &c. Itaque cùm Epicurus quoque Dialecticam illam Stoicorum contempserit (ut apud Empiricum est) ac uno, alterôve solùm canone circa usum vocum præscripto, omneis eorum technas & facilè dissolverit, & ridiculas exhibuerit; idcircò magnâ impatientiâ sic insectati illum sunt, ut quem affectu depravatum ob voluntatem prædicabant, eumdem mente captum ob Dialecticæ ignorationem inclamarint. Siquidem tum se erga ipsum modestissimè gerere sunt visi, cùm *rudem*, atque *hebetem* apud Ciceronem dixerunt. Itemque cùm *tardum*; nam, *vide*, inquit idem Cicero, *quàm sit cautus is, quem isti tardum putant*, &c. Missum autem facio, quod posteà apud eumdem Ciceronem habetur, ad ostendendum, ut Stoici, licet inter se in Dialecticis mirè dissiderent, impatientissimè tamen tulerint sibi ab aliis contradici. *Quid me igitur in invidiam*, inquit Cicero alloquens Lucullum professione Stoicum, *& tanquam in concionem vocas?*

2. & 3. Tusc.
4. Acad.
ep. 82.
ep. 113.
ep. 48.
lib. 1 adv. log.
2. de fin.
4. Acad.
ibid.

tas? & quidem, ut seditiosi tribuni solent, occludi tabernas jubes? Quo enim spectat illud, cùm artificia tolli quereris à nobis, nisi ut opifices concitentur; qui si undique omnes convenerint, facile contra vos incitabuntur: expromam primùm illa invidiosa, quod eos omneis, qui in concione stabunt, exsules, servos, insanos esse dicatis, &c.

Circa Providentiam, præmittendum est, commendandos Stoicos esse, quòd illam defenderint, Epicurumque ipsam negantem, improbaverint; Scilicet is fuit Epicuri gravissimus lapsus, quod non capiens quemadmodum immortalis, beataque natura sibi habere, aut alteri exhibere negotium posset, censuerit Deum non gerere nec generalem totius mundi, nec specialem hominum curam; ut constabit cùm hunc errorem Deo benè propitio refutabimus; tanquam non religioni modò, sed naturali etiam rationi penitùs adversum. Præmittendum etiam Epicurum non tam Stoicis repugnasse, quòd Providentiam defenderint, quàm quod cum Fato eam copularint: quippe, quòd fati necessitas, cui Jovem quoque subjiciebant, non modò ipsam hominum libertatem everteret, sed perverteret etiam ipsammet Providentiam, ac hominum & spes inaneis, & vanas preces redderet, si Dii quidem nihil, nisi quod esset in fatis, ut ajebant, possent. Id nempe suo loco fusiùs deducetur, cùm heic adnotare sufficiat, Vellejum apud Ciceronem appellasse ob hanc caussam Providentiam *fatidicam anum* Stoicorum. Cùm his autem præmissis, quæstio jam non sit, jure-ne, an injuriâ ex hoc capite Stoici infensi Epicuro fuerint; sed cùm jure fuerint, monstrandum sit solùm, quemadmodum fuerint; sufficit ad hoc vel unus Plutarchus, quo loco refert Stoicos in Epicurum sic invehi, *ut impensiùs non valeant* (οὐδὲν ἀπολείπουσι τῶν πραγμάτων,) & *proh! proh! vah! vah! inclamare* (ἰοὺ, ἰοὺ, φεῦ, φεῦ βοῶντες) *quod tollens Providentiam, anticipationem de diis labefactet*. Ac ostendit quidem subinde Plutarchus Stoicos errare, quàm Epicurum graviùs; Sed graviùs-ne, an leviùs, heic non quæritur; cùm satis sit Stoicos ansam quoque hanc invehendi in Epicurum arripuisse; & tantò quidem ardentiùs, quanto ex hoc quasi prætextu proclive fuit facere cæteris in ipsum objectis probabilitatem.

1. de nat. Deor.

adv. Stoic.

CAPUT

CAPUT V.

Quorsùm exinde Epicuro creata, atque propagata apud vulgus infamia.

JAm, cùm Stoici nihil æquè, ac virtutis nomen in ore haberent, quam ipsi possidere se præ cæteris profitebantur: cùm facilè virtutis suæ fidem facerent apud vulgus, quatenus illam vultu austero, cute derasa, incessu gravi, habitu incompto, aliisque id genus quasi indiciis præ se ferebant: cùm proinde captata, afflanteque populi aura in Epicurum, ut in authorem, sectatoremq; obscœnarum voluptatum, debaccharentur; nihil mirum profectò, si vulgus, cui, ex iis solùm, quæ apparent, omnia judicanti, nihil est facilius, quàm quidvis suadere, ac imponere; cui cordi non est ipsam veritatem aut profundiùs inquirere, aut cum errore, si ille quidem semel placuerit, commutare; nihil, inquam, mirum, si Stoici adeò acriter in id incumbentes, Epicurum fecerint apud vulgus adeò infamem. Cæterùm postquam is rumor fuit de Epicuro disseminatus; connutriri illicò cœpit ab ipsis Poëtis (ut citatis ab Athenæo) qui populi captui, persuasionique se accommodantes, Epicurum variis fabellis, scommatibusque impetierunt. Incrementum etiam habuit à Sophistis, & declamatoribus, ut Himerio, & aliis, qui & ipsi populares, nihil magis emphaticum, nihil magis auribus vulgi acceptum fore reputarunt, quàm si Epicurum cum spurcissimis quibusque viris compararent. Habuit etiam robur ab illis superstitionum authoribus, è quorum fuit numero apud Lucianum Alexander, qui ut suis artibus authoritatem quæreret, in Epicurum, à quo illæ fuerant explosæ, deblaterabat. Confirmatus quin-etiam fuit à viris alioquin doctis, & non malis, quibus dignum, applausu visum est consilium, si ut horrorem obscœnarum voluptatum incuterent, inustam ob illas Epicuro notam, caustico acriore agerent profundiùs. Seligendi nobis ex iis aliqui; sed priùs tamen dicendum est de quibusdam aliis hominum generibus, qui foverint, adauxerintque occasionem infamiæ.

lib. 3. 7. &c.

apud Phot.

in pseudom.

Itaque

Itaque triplex quoddam genus hominum semper exstitit, à quibus mali labes profundiùs impressa. Unum Pseudo-Epicureorum neque enim negandum est, quin aliqui sæpè fuerint, qui Epicuro, ejusque Sectæ dantes nomina, *παρανόμως*, seu præter leges ipsius vitam duxerint. Ii sunt, *ὡς οἱ γνήσιοι Ἐπικούρειοι σοφιστὰς ἀπο-*
lib. 10. *καλοῦσιν, quos germani Epicurei Sophistas appellant*, ut notavit Laërtius; indignati scilicet illos, à laudabili instituto inhonestè desciscere. Ejusmodi fuerunt Alcæus, & Philiscus apud Ælianum, qui Roma
lib. 9. var. hist. cap. 12. pulsi fuisse dicuntur, quòd essent turpium voluptatum adolescentibus authores. Non memoro autem quàm sæpè societates amplissimæ, eædemque sanctissimæ commaculatæ vulgò censeantur; propter paucorum privatorum, aut singularium etiam vitia. Et
in Auct. vit. Lucianus certè, ut Pseudo-Epicureos, ita & Pseudo-Platonicos, & Pseudo-Zenonios recenset.

Alterum virorum intemperatissimorum, quibus, cum libidibus suis patrocinium quoddam in Philosophia quærerent, satis fuit se Epicuri Philosophi nomine tueri, à quo voluptas commendata esset, curantibus parùm qua de voluptate sermo illi foret
Orat. in Pis. habitus. Talis fuit Piso, de quo Cicero: *Itaque admissarius iste simul atque audivit à Philosopho voluptatem tantoperè laudari, nihil expiscatus est; sic suos sensus voluptarios omneis incitavit; sic ad illius* (præceptoris Epicurei) *hanc orationem adhinnit, ut non magistrum virtutis, sed authorem libidinis à se illum inventum arbitraretur. Græcus primùm distinguere, atque dividere illa, quemadmodum dicerentur; iste claudus, quemadmodum ajunt, pilam retinere, quod acceperat, testificari, tabulas obsignare velle, Epicurum disertum decernere*, &c Talis Gabinius, de quo idem
Orat. pro Sext. Cicero, *Laudabat*, inquit, *homo doctus Philosophos nescio quos, nec eorum tamen nomina poterat dicere, sed eos tamen laudabat maximè, qui dicuntur præter cæteros, auctores, & laudatores voluptatis. Cujus, & quo tempore, & quo modo, non quærebat: Verbum ipsum omnibus modis animi, & corporis devorabat, eosdemque præclare dicere ajebat. Sapienteis omnia sui causâ facere; Rempubl. capessere hominem bene sanum non oportere; nihil esse præstabilius otiosâ vitâ, & plenâ, & confertâ voluptatibus: eos autem, qui dicerent dignitati esse serviendum, Reipubl. consulendum, & cætera, vaticinari, atque insanire dicebat.*

Quam-

Quamvis porrò illud verissimè dictum inter cætera à Seneca sit, *Non ab Epicuro impulsi luxuriantur; sed vitiis dediti, luxuriam suam in philosophiæ sinu abscondunt, & eò concurrunt, ubi audiunt laudari voluptatem*: Nihilominùs notum est nullum argumenti genus appositum magis ad reprehensionem esse, quàm si quis declamet adversus illam Philosophiam, quam hac ratione possit ut asylum intemperantiæ coarguere. *lib. de vit. beat. cap. 12.*

Tertium illorum, qui fronte perfricta, & malignitate quadam naturæ, non alio fine currunt ad incendium, quàm ut picem, quod dicitur, lignaque injiciant. Qui cùm nullam habeant nec veri, nec boni rationem, aut boni dissimulant, aut certè extenuant quicquid præfertur laudabile; avidè arripiunt, si quidquam occurrit, quod vituperio dignum videatur. Qui demùm, si defuerit ansa, comminiscuntur, & divendunt quicquid creat infamiam; ut fecisse haud-dubiè debet Theotimus ille, qui cùm libros aliquot scripsisset contra Epicurum, accusatus propterea fuit à Zenone Epicureo, capiteque etiam mulctatus, quod apud Athenæum est. *lib. 13* Ut nihil dicam de Menippo, qui tametsi aliquid etiam adversùs Epicurum scripsit, studiose tamen nihil egit, quod notavit Laërtius; sed risu solùm libros complevit: Ut nihil *lib. 6.* de Theodoto; cujus citat quidem Laertius librum quartum ex *lib. 10.* iis, quos scripsit in Epicurum; sed illum posteà cum iis, quos dicit insanire, connumerat. Addo & multa semper fuisse Epistolarum Diotimi exemplo jactata ab aliquibus, quasi conscripta ab Epicuro; quæ, cùm libri adhuc ipsius exstarent, reperta in illis non sunt, studiosè licet requisita; uti vel ex Theone Sophista in progymnasmatis comprobatur. *progymn. 2.*

I CAPUT

CAPUT VI.

De magnis viris in Epicurum non ex rei veritate, sed ex vulgari opinione scribentibus, ac speciatim de Cicerone.

SEd ad genus aliud virorum ut redeam, quos & doctos dixi, & bonos; ii quoque nominis sui existimatione, & famâ nocuerunt, dum probitati, honestatique studiosissimè incumbentes de Epicuro loquuti sunt, non prout ipsi eum noverant, sed prout ipsum habebat vulgus, cui consultum esse volebant. Ut res innotescat, seligo imprimis treis Authores ex Ethnicis, qui studiosè præ cæteris scripserunt contra Epicurum. Primus est M. Tullius, quem notum est in Epicurum congessisse quàm plurima in libris de Legibus, de Finibus, de Natura Deorum, & aliis in locis. Cùm certè amici ipsius ex Epicurea familia sæpissimè conquererentur, quòd præter rei veritatem tam multa in vulgus efferret; ille nihilominus semper, ut erat homo popularis, populariter loqui maluit. Ecce locum ex Tusculanis, unde id possis conjicere.
lib. 3. *Negat Epicurus*, inquit, *jucundè posse vivi, nisi cum virtute vivatur; negat ullam in sapientem vim esse fortunæ; tenuem victum antefert copioso; negat ullum esse tempus, quo sapiens non beatus sit; omnia Philosopho digna; sed cum voluptate pugnantia. Non istam dicit voluptatem: dicat quamlibet; nempe eam dicit, in qua virtutis nulla pars insit. Age, si voluptatem non intelligimus, ne dolorem quidem. Nego igitur ejus esse, qui dolore summum malum metiatur, mentionem facere virtutis. Et conqueruntur quidem Epicurei, viri optimi, (nam nullum genus est minùs malitiosum) me studiosè dicere contra Epicurum. Ita credo, de honore, aut de dignitate contendimus. Mihi summum in animo bonum videtur; illis autem in corpore: mihi in virtute, illis in voluptate. Et illi pugnant, & quidem vicinorum fidem implorant; multi autem sunt, qui statim convolent. Ego sum is, qui dicam me non laborare ratum habiturum quod egerint. Quid enim?* &c. Vides ergò ut Cicero aureis veluti obturarit, ne ex rei potiùs veritate, quàm

ex

ex præconcepta vulgari opinione loqueretur. Sic audivisti illum paulò antè memorare Epicureum quendam circa voluptatem distinguere, ac dividere illa, quemadmodum dicerentur; & ipse tamen non multò priùs: *Audistis profectò dici*, inquit, *Philosophos Epicureos omneis res, quæ sunt homini expetendæ, voluptate metiri. Rectè, an secus, nihil ad nos; aut, si ad nos, nihil ad hoc tempus.* *in Pison.* Sic alio loco: *Nec ulla tamen ei Philosophiæ* (Epicuri videlicet) *fiet injuria à nobis. Non enim repelletur inde, quò aggredi cupiet: sed in Hortulis quiescet suis, ubi vult; ubi etiam recubans, molliter, & delicatè, nos avocat à rostris, à judiciis, à curia; fortasse sapienter, hac præsertim Repub. Verùm ego non quæro nunc quæ sit Philosophia verissima; sed quæ oratori conjuncta maximè.* *lib. 3. de Orat.* Alia id genus proferrem loca; sed sufficiat addere illud quod aliquando scripsit ad Cassium: *In ista ipsa αἱρέσει* (Secta nempe Epicuri) *metuo ne plus nervorum sit, quàm ego putârim; si modò eam tu probas.* *lib. 15. famil. epist. 16.* Itemque id, quod de Philone Academico ait: Nam *Philo*, inquit, *noster ferre non poterat, aspernari, Epicureos molleis, & delicatas voluptates.* *1. de nat. deor.* Nempe, quasi illi aspernarentur quidem, sed simulatè facerent, parùm dextrè id interpretabatur.

CAPUT VII.

De Plutarcho.

Alter est Plutarchus, cujus filius Lamprias sex prodidit libros adversus Epicurum scriptos; præter duos illos, qui adhuc supersunt in Coloten Epicureum. *in Ind. libr. pat.* Tituli fuerunt, περὶ τῆς τοῦ Ἐπικούρου ἀκροάσεως (&, ut Stephanus legit) περὶ θεῶν, *in Epicuri auditionem de Diis.* Ἐπικουρείων ἐναντιωμάτων, *contradictionum Epicurearum.* περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν πρὸς Ἐπίκουρον σχολαὶ Ἀκαδημαϊκαί, *de eo, quod in nostra potestate situm est, scholæ Academicæ.* Ὅτι παραδοξότερα οἱ Ἐπικούρειοι τῶν ποιητῶν λέγουσι, *Epicureos, quàm poëtas incredibiliora dicere.* Στωϊκῶν, καὶ Ἐπικουρείων ἐκλογαί, καὶ ἔλεγχοι, *Stoicorum, & Epicureorum selecta sententiæ, earumque redargutiones.* περὶ δεισιδαιμονίας πρὸς Ἐπίκουρον, *de superstitione adversus Epicurum.* Quidnam verò in hisce libris aut objecerit, aut

insinuare in Epicuri excusationem potuerit, librorum jactura dicere non sinit. Nam quem librum adhuc habemus, de Superstitione, inscriptum? præterquam quod adjunctum illud, *adversùs Epicurum*, non præfertur in titulo, ille sanè neminem minùs, quàm Epicurum attingit. Ut ergò potissimùm dicam de duobus libris residuis, quorum uni titulum fecit, πρὸς Κολώτην ὑπὲρ τῶν ἄλλων φιλοσόφων, *adversùs Coloten, de aliis Philosophis*; alteri, ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκουρον. *Ne vivi quidem suaviter secundùm Epicurum posse*: occasione nimirùm sumpta ab eo libro, cui Colotes titulum fecerat, ὅτι κατὰ τὰ τῶν ἄλλων φιλοσόφων δόγματα οὐδὲ ζῆν ἔστιν. *Ne vivi quidem juxta aliorum decreta posse*; ut de his, inquam, libris dicam, illud præmitto, nullum authorem omni memoria exstare, quem cum viro illo eximio comparandum existimem: ita videtur ubique mihi insignem morum suavitatem cum eruditione maxima testari. Quod attinet autem ad ea, quæ in hisce libris adversùs Epicurum urget, existimavit, quantum opinor, tum meliùs honestatis studium in animis defixum iri, cùm Epicurum calculo suo pergeret facere infamem, quem fama jam fecisset authorem nefandæ turpitudinis. Ego quidem sic sentio, sicque interpretari malo, quàm cum Agellio dicere, Epicurum carpi à Plutarcho minutè nimis, ac propè etiam subfrigidè. Non credes fortasse Plutarchum potiùs ex divulgata opinione, quàm ex rei veritate in Epicurum disputavisse; sed attende quæso quid habeat posteriore horum librorum. Nimirùm, postquàm attigit dogmata præcipua, ob quæ Epicurus, Sectatoresque ipsius malè audiunt, cujusmodi sunt, *Amicis carere, Actione privari, Deum nullum putare, Voluptati indulgere, Res omneis negligere*; subdit imprimis, *ista esse, quæ homines omnes, ipsis exceptis, huic Sectæ attribuant*. Deinde verò sibi objicit ἀδίκως φησί τις. *immeritò hoc, dicet aliquis*; tum autem ipsemet respondet: ἀλλὰ τὴν δόξαν, οὐ τὴν ἀλήθειαν σκοποῦμεν, *verumtamen nos opinionem, non veritatem attendimus*. Vides quàm apertè Plutarchus se φιλόδοξον, non φιλαλήθη profiteatur, de Epicuro cùm agitur. Vis porrò locum indicem ex quo videatur major adhuc in illo candor desiderari? Vidimus jam in relata illa tum ex Cicerone, tum ex Laërtio epistola, quam Epicurus moribundus scripsit, doloribus ipsum suis opposuisse

lib. 2. cap. 9.

posuisse *animi gaudium*, ὅτι κατὰ ψυχὴν χαίρειν, *quod perciperetur ex recordatione suorum olim ratiociniorum*, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων διαλογισμῶν μνήμῃ. At Plutarchus, ut Epicurum posset feliciùs carpere, verba derorsit, ac immutavit. Ecce enim in eodem libro Epicurum dolores suos opposuisse scribit τῇ μνήμῃ τῶν ἀπολελαυσμένων πρότερον ἡδονῶν, *perceptarum priùs voluptatum memoria*. Quo loco iterum notanda vox illa ἀπολελαυσμένων, siquidem illam etiam Epicurus expressè respuit scribens ad Menœceum; cùm perspectum alioquin sit in quàm malam partem soleat accipi, vel ex eo, quòd opponi solet ipsi virtuti, ut cùm apud Aristotelem quæritur, *sit-ne vita juxta virtutem*, ἢ κατ' ἀπόλαυσιν, *jucundior?* Exaggerare id non contendo, ne accusare Plutarchum videar; indigitandum tamen censui, ut Epicurus excusaretur. *apud Laert. l. 10.* *lib. 1. Top. cad. 5. & sect. 28. probl. 3.*

CAPUT VIII.

De Galeno.

TErtius est Galenus, qui libros proprios enumerans, sic recenset eos, quos specialiter adversùs Epicurum scripsit, τὰ πρὸς τὴν Ἐπικούρου φιλοσοφίαν ἀνήκοντα, *De iis, quæ ad Epicuri Philosophiam pertinent*. περὶ τοῦ κατ' Ἐπίκουρον εὐδαίμονος καὶ μακαρίου βίου, β'. *De beata, an felici secundum Epicurum vita, libri duo*. περὶ τοῦ κατ' Ἐπίκουρον ἀμοίρου ἡδονῆς, β'. *De eo, qui juxta Epicurum est voluptatis expers, duo*. ὅτι τὰ ποιητικὰ τῆς ἡδονῆς ἐλλιπῶς Ἐπικούρῳ λέλεκται, α', *Quod ea, quæ voluptatem creant imperfectè sint ab Epicuro expressa, unus*. Τὰ περὶ τῆς ἡδονικῆς αἱρέσεως, *De Secta voluptaria*. Εἰ ἡ φιλολογία χρήσιμος εἰς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν, α', *an Philologia ad moralem Philosophiam conferat, unus*. περὶ τῶν πρὸς τοὺς Σοφιστὰς, α', *de iis, quæ ad Sophistas spectant, unus*. Μητροδώρου ἐπιστολὴ πρὸς Κέλσον Ἐπικούρειον, *Metrodori Epistola ad Celsum Epicureum*. Ἐπιστολὴ Πουδεντιανοῦ Ἐπικουρείου, *Pudentiani Epicurei Epistola*. Cùm hujusmodi porrò libri desiderentur, plurima tamen adhuc leguntur in libris superstitibus, quæ Epicurum feriant. Cur autem Galenus, vir tantus, adeò malè animatus in Epicurum fuerit, occasionem factam opinor, quòd *lib. de libb. pro.*

quòd malè affectus erga Asclepiadem, qui Hippocraticam medicinam penitùs subruerat, viderit Epicurum esse, ex quo Asclepiades sua principia desumpsisset: tametsi Sectæ Princeps fieri, ut ambitiosus erat, vellet. Jam ut videas Galenum quoque aliud de Epicuro scisse, evulgavisse aliud; Nôrat imprimis Epicurum

lib. 10. in descriptione viri sapientis, quæ exstat adhuc apud Laërtium, venereorum usum damnasse. Nimirum cùm aliis locis suo tempore referendis, tum præsertim in librum tertium Epidemiorum Hippocratis scribens, hanc inde desumpsit Epicuri sententiam;

comment. 1. μηδέποτε μὲν ὠφελεῖν ἀφροδίσιων χρῆσιν, ἀγαπητὸν δ' εἰ μὴ βλάψειε, *Nihil unquam prodesse venereorum usum; præclare agi, si nihil noceat.* Quin ex eadem consequenter descriptione noverat, eum, qui sapiens fuerit; amore captum non iri; quæ Epicuri sententia, est deinde mirè a Lucretio amplificata. Sed & scrutator adeò curiosus Epi-

lib. 4. cureorum operum ignorare non poterat, quòd citatum superiùs

apud Laert. lib. 10. est ex Epistola ad Menœceum, de suavi vita, quam non puerorum, mulierumque fruitio pariat, non piscium usus, &c. quæque omninò separari à virtutum choro non possit. Nisi verò id ex illa Epistola cognoverat, ignorare saltem non poterat ex ratis sententiis, apud omneis notissimis, quarum aliquæ Galeno interdum citantur, & ex quibus occasio sumpta conscribendi librum illum, εἰ ἡ φυσιολογία χρείτιμος, &c. Nempe & in ratis sententiis habetur, *vivi non posse suaviter,* ἄνευ τοῦ φρονίμως, καὶ καλῶς, &c. Cùm Galenus

lib 5. *cap.* 9. ergo hæc non ignoraret, in libris tamen de placitis Hippocratis, & Platonis, distinxit primùm tria quædam tribus animæ partibus accommodata, seu familiaria, voluptatem concupiscenti, victoriam animosæ, honestatem ratiocinanti, ac deinde subjunxit, *Epicurus quidem solùm id, quod pessimæ animæ parti est familiare, spectavit* (voluptatem videlicet) *Chrysippus verò id, quod optimæ, asserendo nos conciliari* πρὸς μόνον ὅτι καλὸν, *ad id solum quod est honestum.* Quasi scilicet Epicurus aut *honestatem* abjurasset. ὅτι καλῶς ζῆν, aut nullam, nisi indecoram voluptatem affectavisset? Sic alio loco de facultatibus

lib. 1. *cap.* 12. naturalibus scribens, & Epicurum præsertim, ejusque Sectatores notans: *Ex horum,* inquit, *sententia nulla est intelligentia animæ congenita; nulla ratio consequutionis, repugnantiæ, divisionis, compositionis; re-*

rum

rum justarum, injustarumque; honestarum, ac turpium: sed ex sensu, & per sensum fieri dicunt in nobis omnia, & imaginationibus quibusdam, memoriisque regi animalia. Ad hæc, nullam in anima, quâ ratiocinemur, facultatem esse, sed sensibus, passionibúsque pecorum ritu duci nos, cùm scilicet renuere, respueréve nihil possimus. His authoribus, Fortitudo, Prudentia, Temperantia, Continentia, meræ sunt nugæ. Sic rursus aliàs, licet nomen Epicuri reticeat, haud obscurè tamen in illum insultat, ut constat ex iis, quæ suprà attigimus ex Suida, & ex opinione circa usum partium suo loco commemoranda. *Attende jam*, inquit, *in utram familiam, qui in hisce libris versatis, cooptari debeas, Platonisne, Hippocratis, cæterorúmque virorum, qui opera naturæ suspiciunt; an aliorum, qui eam reprehendunt, quod non statuerit, ut per pedes excrementa effluerent. Diffluebat enim adeò deliciis, qui dicere hæc mihi est ausus, ut grave esset ipsi è lecto surgere ad exonerandum ventrem. Præstitisset nempe hominem ita comparatum esse, ut sola pedis exporrectione excrementa secerneret. Quid hunc vel pati, vel agere existimes, cùm solus est? quas exercere contumelias in omneis parteis corporis? quomodo depravare, & corrumpere pulcherrimas animæ doteis? qui nempe mutilam, & cæcam facultatem divinam fecit, quâ solâ homo potis est veritatem contemplari; inexplebilem verò voluptatem magnam reddidit, ac potentem, quæ præter legem, ac injustè exercet tyrannidem, quæque vim & pessimam, & maximè ferinam habet.* Sic ille.

lib. 3. de usu part. cap. 10.

CAPUT IX.

De sanctis Patribus, ac nominatim Clemente, Lactantio, Ambrosio.

EX his jam intelligi licet, quid agere potuerunt, debuerintve Ecclesiæ patres, quibus studium incubuit, & veritatis eminentioris, & honestatis augustioris. Æquiores certè in Epicurum esse non potuerunt, quàm authores Ethnici; cùm præsertim magna ex parte ipsosmet Epicuri libros, ut apparet, non viderint: Neque

Neque verò etiam debuerunt; cùm potissimùm Epicurum talem esse crediderint, qualis vulgò depingeretur. Cæterùm, quod etiam aliqui ex iis, quos germana Epicuri scripta minimè ignorasse constat, præ fervore aliquandò, quo virtutem populis persuadere conabantur, juxta rumorem popularem in Epicurum dixerint, manifestum facient seligendi tres, unus ex Græcis, duo ex Latinis.

Ille est Clemens Alexandrinus, qui, ut erat pereruditus, ita legerat sanè illam ad Meneccœum epistolam, in qua Epicurus nihil magis, quàm voluptates obscœnas exhorret, ut ex relatis mox antè constat. Legisse argumento est quòd bonam Epistolæ partem
lib. 4. in suis habeat Stromatis, ac præfationem illam imprimis, *Μήτε νέος τις ὢν, μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρων ὑπάρχων κοπιάτω φιλοσοφῶν. οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδείς ἐστιν, οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον*, &c. *Neque juvenis quis existens philosophandi moram trahat: neque senex cùm fuerit, philosophando defatigetur. Ad animæ quippe sanitatem neque immaturus, neque intempestivus est quisquam*, &c. Et tamen illam Epicuri de voluptatibus sententiam, velut non advertens, aut dissimulans, Epicu-
lib. 2. rum perinde notat, *quasi decernentem beatam victoriam, seu felicitatem, non ut hominum ratione præditorum, ac philosophorum; sed ut quorundam pecorum victitantium stercoribus.* Legerat quin etiam recitatam illam ex Galeno de venereorum usu Epicuri sententiam; quippe in suo Pædagogo illam retulit, ac iisdem quidem proximè verbis, quibus exstat apud Laërtium; Sed certo tamen consilio Epicuri nomen reticendum censuit, dicere contentus, *εὖ γοῦν τις εἰρηκέναι φαίνεται, Συνουσία ὤνησε μὲν οὐδένα, ἀγαπητὸν δ' εἰ μὴ ἔβλαψεν, Benè ergò quispiam dixisse videtur, venereorum usus prodest nemini; ac præclarè agitur, nisi etiam noceat.* Quare & minus mirabere, si cum talia dissimulet, dicat nihilominus Epicurum *veritatem posthabere voluptati, & bonam carnis constitutionem deificare*, aliaque id genus, quæ profectò cognoverat ab Epicuri mente aliena.

Ex istis unus est Lactantius, cujus cùm libro tertio Institutio-
cap. 7. num verba sunt, *Epicurus summum bonum in voluptate esse censet, Aristippus in voluptate corporis*, &c. mirum quomodo eodem libro verba deinceps hæc habeat, *verùm ille fortasse impuritatem vitiis suis spopondit* (de Epicuro loquitur) *fuit enim turpissimæ voluptatis assertor, cujus capiendæ causâ nasci hominem putavit.*

Alter

Alter Divus Ambrosius, qui cum in suis epistolis illam etiã partem, citatæ ad Menœceum Epistolæ, quæ de voluptate est, proferat. Etenim, *clamat ille*, inquit, *quia non potationes, neque comessationes, neque filiorum soboles, nec fœminarum copula, nec piscium copia, aliorumque hujusmodi, quæ splendido usui parantur convivia, suavem vitam faciunt; sed sobria disputatio*, &c. Cùm etiam ibidem vir sanctus hoc addat de Epicuri sectatoribus, *quòd illis, non immoderatæ epulæ, non potationes, voluptatis suavitatem generant, sed continens vita*: Nihilominùs idem sanctus Præsul exaggerat alibi *Epicuri scholam dirumpi corporis delectatione, & Epicureos asserenteis summum bonum voluptatem esse, æstimare magis illam inquinamento corporis, quàm sobrietate mentis*, & similia. Sed heic istorum modus esto.

lib. 3. ep. 25.

lib. 2. de Abrah. cap. 1. & 11.

LIBER QUARTUS.

DE OBJECTA EPICURO IMPIETATE.

CAPUT PRIMUM.

Epicurus arguitur, quòd Deum aut non prorsùs, aut simulatè coluerit.

NUnc ut præcipuas attingamus in Epicurum criminationes, exordium facimus ab ea, quæ est omnium gravissima, nimirum circa impietatem. Tametsi porrò quæ præcipua objicitur impietas ad doctrinam spectet, de qua seorsim dicendum est; non desunt tamen qui mores etiam, de quibus jam agimus, impietate sua notent; seu Deos, seu patriam, parentes, cæterosque respexeris. Ac primùm quidem Seneca ex opinione ejus deducit, quòd vereri Deum non debuerit. En illius verba: *Tu Epicure, Deum inermem facis; omnia illi tela, omnem detraxisti potentiam, &, ne cuiquam timendus esset, projecisti illum extra murum.* Pergit: *Hunc igitur septum ingenti quodam, & inexplicabili muro, disjunctumque à conspectu mortalium non habes quare verearis. Nulla illi nec tribuendi, nec nocendi materia est.* Senecæ Cicero consentit; Nam, *quamobrem*, inquit, *Dij colendi sint, non intelligo, nullo nec accepto ab ijs, nec sperato bono.* Videtur proinde Plutarchus non immeritò Epicuro, sectatoribusque objicere, *quòd aboleant sacrificia, mysteria, pompas, festos dies; quodque proinde adimant quæ sacra sunt debita Baccho, cæterisque Diis, seu servatoribus, seu nuptiarum præsidibus, seu aliis.* Sic Athenæus: *Apud Epicurum*, inquit, *non libatio, non primitiæ Diis offeruntur; sed quod de indecora quadam muliere Simonides dicit;*

lib. 4. de benef. cap. 19.

lib. 1. de nat. Deor.

lib. 1. adv. Col.

lib. 4. cap. 27.

Non

Non immolatas sæpe victimas vorant.

Deinde, quamvis Epicurus visus fuerit Deos colere, hypocriseos tamen, seu simulationis impietas inuritur. Hac de re ecce Plutarchi locum: *Precationes*, inquit, *& adorationes, non ut quidpiam his indigens, sed præ multitudinis metu simulat, vocesque contrarias iis, quas inter philosophandum ederet, pronunciat. Ac sacrificans quidem mactanti sacrificulo, ut coquo assistit, sacrificio tamen peracto discedit, illud submurmurans: quod quidem hominem oportuit facere, sacrum feci; verumtamen dijs ad me nequaquam advertentibus. Ita scilicet Epicurus fingendum esse existimat; neque invidendum esse, aut infensum fieri vulgo hominum, qui cum gaudio peragunt ista.* Hactenus Plutarchus, qui & post-modùm ubi ostendit nec Epicurum, nec Epicureos superstitiosis feliciores esse, quatenùs sacris, mysteriisque, necessitate compulsi, assistunt, subjicit, *illos id agere timenteis, & expavescenteis, ne detegantur, atque idcircò cum fallacia populo imponere; apud quem etiam libros de Deo, naturâque divinâ componant, involutos illos, nihilque bonæ frugis continenteis; dum opiniones interim suas omnimodè seu supervestiunt, ac propter metum operiunt.* Ex hoc est, cur apud Lucianum, cùm Epicureus Hermon insinuasset honorem sibi aliquem, quod esset Sacerdos, deberi; Zenothemis Stoicus id cum risu exceperit, quasi facetum prorsùs foret Epicureum Sacerdotem esse.

lib. 2. adv. Col.

in Sympos.

CAPUT II.

Itemque quòd se, & suos Sectatores in Diis haberi voluerit.

Sequitur alia impietatis species. Videtur enim Epicurus Deos è mundo sustulisse, ut sese quasi novum quemdam Deum mortalibus inveheret, & quos luberet faceret Deos. Siquidem Plutarchus commemorans illam Colotæ adorationem, quâ Epicurum de natura disserentem prosequutus fuerat: *Epicurus ipse*, inquit, *gloriabundus* [Greek illegible] *sic illam describit;* *l. 1. adv. Col.*

lib. 1 adv. Col.

ὡς σεβομένῳ γάρ σοι τὰ τότε ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα προσέπεσεν ἐπιθύμημα ἀφυσιολόγητον ὅτι περιπλακείης ἡμῖν, γονάτων ἐφαπτόμενος, καὶ πάσης τῆς εἰθισμένης ἐπιλήψεως γίνεσθαι, κατὰ τὰς σεβάσεις τινῶν, καὶ λιτάς. ἐποίεις οὖν (φησι) καὶ ἡμᾶς ἀνθιεροῦν σεαυτὸν, καὶ ἀντισέβεσθαι. *Tibi enim, tanquam veneranti ea, quæ tum à nobis dicebantur, incessit cupiditas, caussam non habens naturalem, ut genua attingens nos complecteteris, & quicquid usu pari solitum est circa cultum adorationes, precationesque exhiberes. Quo effecisti,* inquit, *ut & nos te vicissim sacrũ deputaremus ac veneraremur.* Et paulò post: ἄφθαρτός μοι περιπάτει (φησι) καὶ ἡμᾶς ἀφθάρτους διανοοῦ; *incorruptibilis perge,* inquit, *nosque incorruptibileis etiam reputa.* Ex quo Plutarchus censet ignoscendum iis, qui dicunt se quovis pretio spectaturos Tabulam, in qua ille quidem exhiberetur procidens, genuaque complectens; iste verò reciprocè & supplex, & venerabundus. His adde, quod idem Plutarchus ab Epicuro ad Idomeneum scriptum fuisse commemorat,

eod. libro.

πέμπε οὖν ἀπαρχὰς ἡμῖν εἰς τὴν τοῦ ἱεροῦ σώματος θεραπείαν. *Itaque mitte ad nos primitias ad sacri hujus corporis cultum.* En ut affectarit honores divinos. Quin affectasse quoque videtur, dum tot cæremonias in sui memoriam testamento fieri mandavit, ac id comprobante præsertim successu, cùm Sectatores ipsum inter Divos collocaverint, & celebreis effecerint θρησκευομένας ἐπ' αὐτοῦ εἰκάδας *superstitioso ritu cultas à se dies vigesimas,* ut apud Laertium Menippus objecit. Quòd porrò inter Deos relatus à sectatoribus fuerit, declarat abundè vel unus Lucretius, hæc enim de illo profatur:

lib. 5.

Quis potis est dignum pollenti pectore carmen
Condere pro rerum majestate, hisque repertis;
Quisve valet verbis tantum, qui fundere laudes
Pro meritis ejus possit, qui talia nobis
Pectore parta suo, quæsitaque præmia liquit?
Nemo, ut opinor, erit mortali corpore cretus.
Nam si, ut ipsa petit majestas cognita rerum,
Dicendum 'st, Deus ille fuit, Deus, inclute Memmi;
Qui princeps vitæ rationem invenit eam, quæ
Nunc appellatur sapientia, quique per artem
Fluctibus è tantis vitam, tantisque tenebris
In tam tranquillo, & tam clara luce locavit.

Neque

Neque verò est cur Lactantius existimet Lucretium laudare hoc loco voluisse aut Pythagoram, aut Thaletem ; Siquidem satis manifestè Epicurum indicat, dum commendationem concludens, hæc habet :

> *Quo jus ego in ingressus, vestigia nunc rationes*
> *Persequor, ac doceo dictis, quo quæque creata*
> *Fœdere sint*, &c.

Quod denique Epicurus Sectatores suos facere Deos voluerit, confirmare videtur, tum quod ille scripsit ad Menœceum, *sore, ut suis præceptis parens viveret ut Deus inter homines*, ζήσῃ δὲ ὡς θεὸς ἀνθρώποις : tum quod Plutarchus proprium fuisse Epicureorum asserit, *ut sese Deorum æqualeis jactarent*.

CAPUT III.

Declaratur ut Epicurus censeri possit legitimè coluisse naturam divinam.

JAm, cùm elevare aggrediar quæ Epicuro objiciuntur, absit aliâ mente id præstem, quàm exercitationis gratiâ. Neque enim si ille fuit, ut esse potuit, impius, malignus, aut alia ratione vitiosus, ego is sum, qui patrocinium ipsius mordicùs suscipiam, & vel fuco facto, exstitisse pium, bonum, temperantem defendam. Quin-etiam, si quando perspicuum evadat ea, quæ objiciuntur, calumnias non esse, ac ipsum reverâ peccasse, neque reprehendi injuriâ, non ero fanè ipse postremus, qui accusationem instituam, (uti & instituo in illis doctrinæ capitibus, in quibus perspicuè errasse eum constat) cùm & jam dumtaxat excusationem texam, quòd ille videatur præter fas, & æquum, nisi in rebus omnibus, at certè in quam-plurimis, meâ sententia reprehendi. Itaque rei veritate salvâ per me, ac integrâ, explicationes solummodo, atque conjecturas propono, quæ nisi moveant cæteros, mihi tamen bona fide agenti probabilitatem inducunt. Quod spectat fanè ad rem præsentem, moveor loco illo Laërtii, quo *af-* *lib. 10.*

fectus pietatis Epicuri erga Deos, ineffabilis fuisse dicitur, τῆς μὲν γὰρ πρὸς θεοὺς ὁσιότητος ἄλεκτος ἡ διάθεσις. Moveor, quod in ea civitate, in qua Epicurus incolumis vixit, &, ut adnotavit D. Augustinus, *gloriâ etiam floruit*, adeò malè mulctarentur quotquot ex Philosophis, vel leviculam impietatis suspicionem exhiberent, ut exemplo esse possunt Anaxagoras, Protagoras, Socrates, & florente jam Epicuro, ipse Aristoteles. Tum, ut objectis satisfiat, hærendum in eo non opinor, an Epicurus Deum coluerit; id disquirendum potiùs, an se in cultu naturæ divinæ exhibendo ritè gesserit. Principio verò nemo dicat exigendum ex ipso cultum, quem solum temporibus illis profitemur verum fuisse, ac legitimum, Judæis scilicet præscriptum: siquidem qui exigeret, Platonem, Zenonem, cæterosque omneis Epicuro faceret pareis. Quocirca inspiciendum restat, quid in communi tam Epicuro quàm cæteris caligine, decuerit magis naturam divinam. Circa hoc porrò, vide ut etiam nostris hisce temporibus de pietate philosophemur; & Epicurum præ cæteris, quotquot ipsum reprehendunt, maximè pium fortè comperies. Duplicem solemus assignare caussam, quare Deum homines colant: Unam dicimus excellentem, supremamque Dei naturam, quæ seipsâ, & sine ullo ad nostram utilitatem respectu, cultûs, ac reverentiæ dignissima sit: Alteram, beneficia, quæ Deus seu bona largiendo, seu à malis avocando, aut contulerit, aut, quod magis movet, collaturus sit. Heinc, si quispiam ad Deum colendum priore caussa alliciatur, hunc se adfectu verè filiali componere asserimus; sin posteriore, prorsùs servili. Et quamvis honor, amorque servilis, non sit omninò improbandus, ac ne præsertim in Benefactorem ingrato simus animo; nemo est tamen qui sustineat filialem non longe præstare, quòd is exhibeatur ob ipsummet Deum, cujus sanè altaria aliunde frigerent, si dominante affectu servili, homines nihil ab ipso, (quantumcumque excellens foret) aut acciperent, aut metuerent. Jam cùm Cicero, Seneca, & alii affectu planè servili ducti fuerint, quid-nam aliud Epicuro reliquum fecerunt, quàm ut filialis ejus pietas (non illa sanè supernaturalis, seu ex gratia justificante, secundùm quam filii Dei nominamur, & sumus; verùm naturalis, & qualem recta ratio

lib. 18. civit. cap. 41.

*r*atio ſuggerit, ſecundùm quam etiam agnoſcitur Deus ut pat[illegible]) ut, inquam, ejus pietas magis, magiſque commendaretur. Cicero ſic inſtat: *Quid eſt, cur Deos ab hominibus colendos dicas, cùm dij non* *modò homines non colant, ſed omninò nihil curent?* Pergit: *Quæ porrò* *pietas ei debetur,, à quo nihil acceperis? aut quid omninò, cujus nullum meritum ſit, ei debere poteſt?* Agnoſcis ut alium, quàm ſervilem cultum Cicero non probaverit: At filialem in Epicuro non probavit ille quidem, ſed tamen non ignoravit. Quippe Vellejo pro Epicuro reſpondente, inter-cætera hanc rationem audiit: *Habet venerationem juſtam quicquid excellit.* Seneca autem ſic quidem urget: *Atqui* *Deum, Epicure, Deum vis videri colere, non aliter, quàm parentem? grato,* *ut opinor, animo. Aut, ſi non vis videri gratus, quia nullum habes illius beneficium, ſed te atomi, & iſta mica tua fortè, ac temerè conglobaverunt, cur colis?* Verùm cùm ſolam reverentiam ſervilem Seneca agnoſcat, nonne filialem in Epicuro, vel nolens, ſatis indicat, cùm ab ipſo Deum, *tanquam parentem* coli dicit? Quid quod Epicurus ſtatim *loc. cit.* à Seneca inducitur *Deum colere, nulla ſpe, nullo pretio inductus; ſed propter ejus majeſtatem eximiam, ſupremamque naturam?* An-ne pietas Epicuri fieri poterat commendatior.

lib. 1. de nat. Deor.

ibid.

lib. 4. de benef. cap. 19.

CAPUT IV.

De ſuperſtitioſis ritibus ab Epicuro contemptis, & de objecta ſimulatione.

QUòd Epicurus libationes, primitiarumque oblationes in ſuo convivio neglexerit; quòd feſta, aliaque id genus (quanquam doctrina potiùs, quàm exemplo ſuo) abolere curaverit, non videtur eſſe cur vitio vertamus. Profectò nemo negaverit, quin alia religio ſit pura, & alia ſpuria, quæ ſuperſtitio proprio nomine dicitur, nemo conſequenter, qui, cùm illam probet, improbare iſtam non debeat. Quid-nam verò aliud egit Epicurus? Obſervavimus ut contenderit religionem puram amplecti; quòd ſi aliunde vel contempſit, vel etiam radicitùs convellere ſtuduit ritus

illos

illos, ac cæremonias, quæ ſincerum in Deum affectum prorſus opprimentes, crucem prætereà mentibus figunt; nihil ſanè voluit aliud, quàm improbare ſuperſtitionem. Plura ſunt de his ſuo loco dicenda. Addo heic ſolùm, ſi hac ratione repurgavit Epicurus ſuperſtitionibus homines: ſi & cultum illum neglexit, & Deos illos ſuſtulit, putà Bacchum, & cæteros, quos neq; nos probare debemus, neque ferre poſſumus; traducere autem curavit exemplo ſuo homines ad cultum veræ divinitatis (etſi aliunde, quia homo fuit, neque iis, quibus nos jam, illuſtratus luminibus, non attigerit unde-quaque ſcopum) quamobrem à nobis dicatur ex hoc capite culpam contraxiſſe? Admoneo proinde, non de vera Religione, ſed de ſpuria, ſeu ſuperſtitioſa intelligendum Lucretium, cùm ab Epicuro inſtructus concludit:

Lib. 1.

Quare Religio pedibus ſubjecta viciſsim
Obteritur; nos exæquat victoria cælo.

Nempe & ſtatim profert exemplum ſuperſtitioſi, ac nefarii immolandorum hominum ritùs:

— Sæpius olim
Religio peperit ſceleroſa, atque impia facta,
Aulide quo pacto Triviaï Virginis aram
Iphianaſſaï turparunt ſanguine fœdè
Ductores Danaum delecti, prima virorum.
Cui ſimùl infula virgineos circumdata comtus
Ex utraque pari malorum parte profuſa 'ſt,
Et mæſtum ſimùl ante aras adſtare parentem
Senſit, & hunc propter ferrum celare miniſtros,
Adſpectuque ſuo lacrumas effundere civeis;
Muta metu terram genibus ſummiſſa petebat;
Nec miſeræ prodeſſe in tali tempore quibat
Quod patrio Princeps donârat nomine Regem;
Nam ſublata virûm manibus, tremebundaq; ad aras
Deducta 'ſt; non ut ſolemni more ſacrorum
Perfecto, poſſet claro comitari hymenæo:
Sed caſta inceſtè nubendi tempore in ipſo
Hoſtia concideret mactatu mæſta parentis,

Exitus

Exitus ut classi felix, faustusque daretur.
Tantum Religio potuit suadere malorum!

Superstitiosa videlicet. An quæ Diis alioquin fuissent offerenda, Epicurus præ intemperantia devoraverit, dijudicandum est ex iis, quæ dicentur inferiùs.

Circa objectam simulationem, is non sum, qui tueri velim simulatè eum nihil egisse; unus, qui corda, renesque scrutatur, scire id potest, ac dicere. Dico solùm, si Epicurus quibusdam Religionis patriæ interfuit cæremoniis, quas mente tamen improbaret, videri posse illi quamdam excusationis speciem obtendi. Intererat enim, quia jus civile, & traquillitas publica illud ex ipso exigebat: Improbabat, quia nihil cogit animum Sapientis, ut vulgaria sapiat. Intùs, erat sui juris; extra, legibus obstrictus societatis hominum. Ita persolvebat eodem tempore quod & aliis debebat, & sibi. Ac fateor quidem veracitate, non in verbis modò, sed etiam in actionibus nihil esse posse laudabilius: Quid facias tamen, ubi spectâris hominem extra Religionem, in qua debemus cogitatione, verbo, opere consentire? Pars hæc tum erat Sapientiæ, ut Philosophi sentirent cum paucis, loquerentur verò, agerentq; cum multis. Sanè enim quod Epicuro, Epicureisq; objectum à Plutarcho est, aliis propè omnibus Doctores nostri objiciunt; exempli caussâ, Origenes, qui in hac ipsa seu stultitia, seu *adv. Cels.* impietatis specie copulat non semel Peripateticos, & alios. Quod quidem attingo, ut intelligas Epicurum nihil peccasse, quod alii non peccaverint. Quanquàm nescio quispiam-ne sit, qui cùm cæremonias illas improbet, existimet tamen debuisse ab Epicuro probari? Id, quod Plutarchus urget de turbata Epicuri felicitate ob necessitatem, & metum, declarandum alio est loco, ut & cætera quæ exaggerantur. Illud Hermonis, si nihil aliud, saltem indicat ejusmodi fuisse Epicureos habitos, à quibus Sacerdotium, cultusque Deorum non foret alienus.

CAPUT V.

Affectarit-ne honores divinos?

SEquitur quod Plutarchus urget circa Colotæ adorationem. Attamen, quis non heîc pervideat tam puerilem commentationem, ut refutatione non egeat? Epicurus Deos ex omnium sententia extra hunc mundum constituebat; ipse se verò intra hunc mundum non ambigebat degere. Deos docebat experteis esse ortûs, atque interitûs; ipse se non corpore modò, sed & animo prædicabat esse ortui, ac interitui obnoxium. Quomodo se ergò pro Deo habere, aut incorruptum reputare? quomodo cæteros mortaleis divinæ esse conditionis existimare poterat? Et dicere quidem posset aliquis hac in re ipsum delirasse, ac sibi ipsi contradixisse: verùm ex iis, quæ sequentur facile erit colligere aliam fuisse viri gravitatem, modestiam, sapientiam, quàm ut nugaretur tam anileis nugas. Quare cùm tam multa Epicuro fuerint afficta à Stoicis, ut anteà observavimus; quis non credat hanc Epicuri ad Coloten Epistolam in supposititiis habendam? Negare quidem noluerim, quin Colotes aliquando præceptoris sui doctrinam miratus, ipsum ad genua complecti potuerit: quin Epicurus vicissim, quasi sese excusando, quod modesti facere solent, complexus illum fuerit; sed actio hujuscemodi ansam præbere non debuit commentis illis subtexendis. Prætereo Epicuri factum, ubi concessum fuerit, elevari posse, si dicas Epicurum voluisse duntaxat commendare Colotæ affectum, quasi scilicet enthusiasmo quodam ad sapientiam fuisset correptus: Si defendas non propterea opinatum fuisse Epicurum divinos sibi honores delatos (nisi quis censeat quotquot patiuntur sibi deferri complexiones, genuflexiones, aliaque hujusmodi, quæ, tametsi alio adfectu, ad Deum etiam deferri norunt, usurpare sibi velle honores, qui divini sint:) Si incorruptibilitatem illam, aut pro nominis immortalitate accipiendam esse sustineas; qualem Metrodorus post se, postque Epicurum vitâ functos, Seneca testante, præsensit; aut

pro

pro ipſamet poſſeſſione bonorum immortalium, cujuſmodi virtutes ſunt; ſic enim ſumpſit Epicurus, ut referetur paulò pòſt, in Epiſtola ad Menœceum. Hæc inquam prætereo, cùm dicere præſtet, & veriſimilius ſit, rem fuiſſe confictam, & à Plutarcho, ut ille erat, ex ſuprà dictis, animatus, pro vera fuiſſe divenditã. Quod idem dicendum de primitiis ad cultum ſacri corporis ab Idomeneo poſtulatis. Ad illud de impenſis, & celebritatibus, quas in ſui honorem haberi Epicurus teſtamento cavit, reſpondere facile eſt, nihil ipſum propterea divinum appetiiſſe, ſed honores tantùm quoſdam ſolitos deferri viris bene merentibus. Is mos olim fuit, ac jam perſeverat, ut, pro innato famæ appetitu, quiſque mandet aliquid in ſui commendationem poſt obitum fieri, ſeu illud funera attineat, ſeu ſepulchra, ſeu ſtatuas, ſeu annuas commemorationes, ſeu largitiones nataleis, ſeu ſimilia, quæ varia ſunt pro perſonarum, temporum, & locorum varietate. Epicurus quid tale fecit: an poteſt quiſpiam illum damnare, niſi ſtatim damnet magnos viros, qui fuerunt & priſcis, & noſtris temporibus? Ut Epicuri ævum attingamus, nonne, ſi ille quidpiam de celebritatibus mandavit, ipſi etiam Ariſtoteles, Theophraſtus, Lycon, & alii de ſtatuis ſibi ponendis mandarunt? An dlces videri fuiſſe modeſtiores Lyconem, Strabonem, & alios, qui circa celebritates ſuis ſucceſſoribus nihil præſcripſerunt; ſed mandarunt ſolùm ut funera ſibi nec illiberalia curarentur, nec ſuperflua? Ut dicam ſanè quod res eſt; videntur illi fuiſſe hac in re Epicuro longè vaniores. Et norant enim ſe ob hanc ſpeciem moderationis laudatum iri, & ſperabant majores ſibi honores ex illa indefinitione à ſucceſſoribus deferendos, quàm fuiſſent auſi præſcribere: cùm Epicurus ex oppoſito, nihil aliud verbis, aut votis oſtendens, quàm animo conceptum haberet, ſimpliciſſimà egerit. Prætereo autem Epicurum videri potiùs proſpexiſſe ſuis ſucceſſoribus, quàm reſpexiſſe ad ſeipſum, dum conventus illos inſtituit. Certè grata illa ejus recordatio cum liberali convictu, non poſtremum fuiſſe videtur demulcendæ Sectæ condimentum. Quid de Menippo ſentiendum ſit, ex ſuperiore libro conſtat.

apud Laert. l. 5.

CAPUT VI.

Quonam sensu Lucretius dixerit Epicurum Deum.

QUod ad Lucretium attinet, nemo dicat illum censuisse Epicurum reverâ Deum: cùm & mortuum deprædicarit, & nos exemplo ejus monuerit, ut fortiter mortem oppetamus. Poëticè ergo loquutus est, Deum insinuans Epicurum ea ratione, qua hominum vulgus illos pro Diis habet, qui de genere humano fuerunt bene-meriti. Ut enim Plinius alicubi, *Deus est mortali, juvare mortalem*: ac statim: *Hic est vetustissimus referendi benemerentibus gratiam mos, ut tales numinibus adscribantur*. Cùm itaq; homines in Deos pridem retulissent Bacchum, Cererem, Herculem, Theseum, qui suis inventis, ac laboribus generi humano non parùm profuissent, existimavit Lucretius Epicurum potiori jure Deorum numero adscribendum, hoc est, habendum esse ut virum beneficium, & celebrandum, quòd Sapientiam adinvenisset, ex qua ampliores utilitates promanarent ad homines. Sed reticendi versus non sunt, quos ille superius objectis attexuit. Isthæc nimirum subjiciuntur:

lib. 3.

lib. 2. cap. 7.

lib. 5.

Confer enim divina aliorum antiqua reperta:
Namque Ceres fertur fruges, Liberque liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse;
Cùm tamen his posset sine rebus vita manere:
Ut fama 'st aliquas etiam nunc vivere genteis.
At bene non poterat sine puro pectore vivi;
Quò magis hoc meritò nobis Deus esse videtur,
Ex quo nunc etiam per magnas didita genteis
Dulcia permulcent animos solatia vitæ.

Comparationem habes inventorum Cereris, & Bacchi cum Epicurea sapientia; accipe jam comparationem laborum Herculis cum eadem similiter exsuperante;

Hercu-

Herculis antistare autem si facta putabis,
Longiùs à vera multò ratione ferêre.
Quid Nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille Leonis obesset, & horrens Arcadius sus;
Denique quid Cretæ Taurus, Lernæaque pestis
Hydra venenatis posset vallata colubris?
Quidve tripectora ter-gemini vis Geryonaï?
Et Diomedis equi spirantes naribus ignem,
Thracen, Bistoniasq; plagas, atq; Ismara propter
Tantoperè efficerent nobis? uncisque timendæ
Unguibus Arcadiæ volucres Styphala colentes?
Aureaque Hesperidum servans fulgentia mala,
Asper, acerba tuens, immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem: quid denique obesset,
Propter Atlanteum littus, pelagéque severa,
Quò neq; noster adit quisquam, neq; Barbarus audet?
Cætera de genere hoc quæ sunt portenta peremta,
Si non victa forent, quid tandem viva nocerent?
Nil, ut opinor; ita ad satiatem terra ferarum
Nunc etiam scatit, & trepido terrore repleta'st
Per nemora, ac monteis magnos, sylvasq; profundas;
Quæ loca vitandi plerumque 'st nostra potestas.
At nisi purgatum'st pectus, quæ prælia nobis,
Atque pericula tunc ingratis insinuandum?
Quantæ conscindunt hominem cupedinis acres
Sollicitum curæ, quantique perinde timores?
Quidve superbia, spurcities, petulantia, quantas
Efficiunt cladeis? Quid luxus, desidiesque?
Hæc igitur qui cuncta subegerit, exanimoque
Expulerit dictis, non armis; nonne decebit
Hunc hominem numero Divûm dignarier esse?

CAPUT VII.

Quo sensu Epicurus suos quasi Deos esse voluerit.

PAri jam modo, cùm Epicurus Sectatores suæ sapientiæ quasi Deos quosdam futuros asseruit, ridiculum foret putare, illum ad germanam naturæ divinæ conditionem attendisse. Nimirùm eâ solùm fuit mente, ut cùm naturam divinam describeret ex felicitatis, immortalitatisque adjunctis, censuerit sapientem aliquâ ratione tum ad Deum accedere, cùm, quatenus ipsi liceret, evaderet felix, atque immortalis: felix, inquam, quatenus fieret perturbationum vacuus; immortalis, quatenus bonis immortalibus frueretur, videlicet virtutibus. Ecce etenim quid præcedat objecta verba ad Menœceum: ταῦτα οὖν, καὶ τὰ τούτοις συγγενῆ μελέτα διὰ παντὸς, ἡμέρας, καὶ νυκτὸς πρὸς ἑαυτὸν, καὶ πρὸς τὸν ὅμοιον σεαυτῷ, καὶ οὐδέποτε οὔθ᾽ ὕπαρ, οὔτ᾽ ὄναρ διαταραχθήσῃ. *Ista igitur, ipsisque affinia, diebus, noctibusque semper meditare sive ipse tecum, sive cum eo, qui sit tui similis; sic fiet ut nec vigilans, nec somnians perturberis unquam.* En quid sequatur: οὐδὲν γὰρ ἔοικε θνητῷ ζώῳ ζῶν ἄνθρωπος ἐν ἀθανάτοις ἀγαθοῖς, *Animali quippe mortali haudquaquam similis est homo innutritus immortalibus bonis.* Itaque talem hortabatur Epicurus Menœceum fieri, ut nempe in tanta morum pravitate, virtutem ipse tueretur, ac proinde ut Deus quispiam inter homines corruptissimos emineret. Taleis consequenter potuerunt Epicurei sese habere; quanquam non negem esse potuisse in Epicurea secta, qui indigerent elleboro. Quid enim mirum, cùm satis constet sanctissimis etiam societatibus evenire, ut ambitiosissimos quosdam, & flagitiosissimos nutriant. Porrò, si cùm illi se Deos, Deorumve æqualeis jactarent, nihil aliud sibi arrogarunt, quàm celebratam illam apud suos, cæterosque sapientiam; uti verisimile est nihil eos aliud cogitasse: id sanè egerunt, quod tum licitum per Ethnicam professionem fuit. Horatium audi:

apud Laert. lib. 10.

Sapi-

—— *Sapiens uno minor est Iove:*
æqualis ergo Diis cæteris. Cicero *animum humanum cum nullo alio, nisi cum ipso Deo comparari posse* dicit: Quid Sapientis ergo animum? Seneca, *Sapiens ille*, inquit, *plenus gaudio, hilaris, & placidus, inconcussus, cum Diis ex pari vivit.* Ac rursus: *Hoc est summum bonum, quod si occupas, incipis Deorum socius esse, non supplex.* Verùm res nimis perspicua est. *lib. 1. epist. 1.* *epist. 31.*

CAPUT VIII.

Quæ Epicuri pietas fuerit erga Patriam, Parentes, alios.

RЕstaret jam impietas, quæ in patriam, parentesque Epicuro objicitur, maximè verò ab Epicteto: sed cùm illa ad placita Epicuri præsertim spectet, nihil heic prævertendum est: Id refero solùm, quod Laërtius habet. Imprimis enim postquàm scripsit pietatem ejus in patriam fuisse inexplicabilem, subjicit illum abstinuisse à publicæ rei administratione, *præ summa modestia*, ὑπερβολῇ ἐπιεικείας: cùm patriam tamen difficillimis temporibus non deseruerit; veluti suprà attigimus. Vidimus etiam ut patria statuis æneis eum honorârit; scilicet tanquam testibus *eminentis illius candoris, quo se in omnibus gesserat*, ἀνυπερβλήτῳ πρὸς πάντας εὐγνωμοσύνης. Deinde commendans illius erga parentes pietatem, ipsam vocat εὐχαριστίαν, hoc est, *gratam animi grati significationem*, & recordationem; ut & charitatem ejusdem in fratres εὐποιΐαν, hoc est *Beneficentiam* appellat, eam scilicet, quæ caussa fuit admirabilis illius amoris, cujus ex Plutarcho jam meminimus; ne aliquid dicam de iis, qui insinuantur ex testamento. Describitur continuò à Laertio *mansuetudo* viri in servos, ἡμερότης, concluditurque demùm *in omneis omninò homines humanitas*, καθόλου δὲ ἡ πρὸς πάντας αὐτοῦ φιλανθρωπία. Ex quibus sanè intelligitur fuisse Epicurum summâ pietate, caritate. bonita- *lib. 10.*

lib. 2. Tusc. nitate in universum genus humanum. Heinc Cicero optime jure, *Epicurus*, inquit, *homo minimè malus, vel potiùs vir optimus.* Alibi quasi indignabundus: *Coluit Epicurus*, inquit, *amicitias; Quasi quis illum neget, & bonum & comem, & humanum fuisse.* Huc

lib. 2. de fin. illud etiam pertinet: *Redarguitur ipse à sese, veneuntque scripta ejus probitate ipsius, ac moribus. Nam ista commendatio puerorum* (sic pergit ille, etsi suo sensu) *memoria, & caritas amicitiæ, summorum officiorum in extremo spiritu conservatio, indicat innatam esse homini probitatem gratuitam, non invitatam voluptatibus, nec præmiorum mercedibus evocatam. Quod enim testimonium majus quærimus, quæ honesta, & recta sint, ipsa esse optabilia per sese; cùm videamus tanta esse officia morientis?* Denique tacendum non est, quod habet Laertius, cùm adhærenteis Epicuro discipulos memorans, illos *detentos dogmaticis ipsius Sirenibus* dicit; ac Metrodorum Statoniceum, qui unus ab illo defecit, & ad Carneadem se contulit, ideò videri defecisse, *quod nimiâ viri bonitate veluti obrueretur,* βαρυνθέντος ταῖς ἀνυπερβλήτοις αὐτοῦ χρηστότησιν.

Quo loco obiter notanda non levis difficultas est, quâ ratione fieri possit, ut Metrodorus Statoniceus ad Carneadem deficere ab Epicuro potuerit, cùm Carneades ne fuerit quidem moriente Epicuro natus. Quippe cùm ex Apollodoro apud

lib. 4. eundem Laertium Carneades obierit Olympiadis CLX[a]. anno

lib. 4. Acad. IV[o]. natus annos octoginta quinque, vel, ut Cicero habet, nonaginta: non potuit nativitas ejus Olympiadem CXXXVII. præcedere, sicque obitum Epicuri decem Olympiadibus, seu quadraginta annnis non sequi. Et fuit quidem præter illum

in voc. Carn. Anaxagoræ discipulum, cujus meminit Suidas, Carneades quidam alius Epicuro contemporaneus: is scilicet, cui, cùm invisisset Arcesilam podagræ doloribus ardentem, & tristis exiret, *Mane,* inquit ille, *Carneades noster* (amore intellige, non Sectâ) *nihil illinc pervenit huc*, ostendendo pedes, & pectus. Attamen præterquàm quòd ille fuit Epicuri persamiliaris, ut adnotavit

lib. 5. de fin. in fin. Cicero, adeò ut proinde fieri ad ipsum non potuerit celebris defectio; constat profectò Metrodorum Statoniceum auditorem illius non fuisse; sed subsequuti celebris Academiæ innovato-

vato-

vatoris, & successione quarti ab Arcesila. Nempe de hoc Cicero loquens: *Bene autem nosse Carneadem*, inquit, *Stratoniceus Metrodorus putabatur.* Et alibi rursùs: *Erat etiam*, inquit, *Metrodorus, qui cum illis* (Clitomacho, & Æschine) *una ipsum illum Carneadem diligentiùs audierat*, &c. Quid putas ergo heic dicendum? Existimârim Laertium interpretari sic licere, quasi voluerit dicere: Ex omnibus iis, qui Epicuro ipsiusve Sectæ aliquando nomen dedissent, neminem unquàm defecisse præter Metrodorum illum Carneadis temporibus. Quòd bonitas verò Epicuri gravis illi fuisse dicatur, intelligi potest de ea, quam Epicurus tametsi mortuus spiraret adhuc in summa illa consensione, caritate, & sui memoriâ apud Sectatores. Sanè verò si Metrodorus à vivente adhuc Epicuro defecisset, quæsitum non fuisset ex Arcesila (qui duodecim annis Epicuro supervixit) *cur homines à cæteris ad Epicureos, ab Epicureis verò ad cæteros non commigrarent*; Qua de re infrà dicendum est.

lib. 4. Acad.

lib. 1. de Orat.

apud Laert. lib. 4.

M LIBER

LIBER QUINTUS.

DE OBJECTA EPICURO MALIGNITATE.

CAPUT PRIMUM.

Accusatur Epicurus Ingratitudinis erga Praeceptores.

Duo sunt praecipua objectæ malignitatis capita; ingratitudo in Præceptores, & maledicentia adversùs omneis Philosophos; præter ambitionem utrique commistam. Prius caput libro jam primo ferè indicavimus. Ut specialiùs nunc declaretur; quod spectat quidem ad Nausiphanem, scribit Sextus Empiricus Epicurum adversùs ipsum gessisse inimicitias, contendisse existimationem illius obliterare; ac in Epistola ad Philosophos Mitylenæ degenteis conscripta de eodem memorasse hæc: οἶμαι δ' ἐγὼ τοὺς βαρυστόνους καὶ μαθητὴν με δόξειν τοῦ Πλεύμονος εἶναι, ἂν μετὰ μειρακίων τινῶν κραιπαλώντων ἀκούσαντος αὐτοῦ (meritò enim videtur αὐτοῦ pro ἐμοῦ Casaubonus reponere.) *Opinor sanè ipsos rivales istos existimaturos me esse Pulmonis discipulum, qui scilicet audierim ipsum cum adolescentibus quibusdam propter crapulam delirantibus.* Nausiphanem autem Pulmonem vocavit,

lib. 1. adv. Mathem.

quasi vellet sensûs dicere expertem, ut notat idem Empiricus, qui observat etiam appellasse illũ *virum improbum* πονηρὸν ἄνθρωπον, carpsisseque in illo studium, peritiamque disciplinarum. Confirmata hæc habentur apud Laertium, qui & Epistolæ illius ad Mitylenæos meminit, & adjicit ex Timocrate, Epicurum plurima

ibid.

lib. 10.

rima contra Nausiphanem scripsisse, ac inter alia, ad verbum sic: ἀλλ' εἰ τις ἄλλος εἶχεν καὶ οὗτος ὠδῖνων τὴν ἀπὸ τοῦ στόματος καύχησιν τὴν σοφιστικὴν, καθάπερ καὶ ἄλλοι τῶν ἀνδραπόδων. *Verùm habuit ille, si quis alius, quam ore suo laboriosè parturiret, jactationem sophisticam, ut & pleraque alia mancipia.* Rursùs ipsummet Epicurum in Epistolis de Nausiphane dicere; ταῦτα ἤγαγεν (interpunctio enim videtur hasce voces præcedere debere, non dirimere) αὐτὸν εἰς ἔκστασιν τοιαύτην, ὥστε μοι λοιδορεῖσθαι, καὶ ἀποκαλεῖν διδάσκαλον. *Hæc in eam mentis exturbationem ipsum deduxerunt, ut, ne probris impeteretur, magistrum etiam* (se meum fuisse) *obtenderet.* Sequitur, quod eumdem vocarit πλεύμονα, καὶ ἀγράμματον, καὶ ἀπατεῶνα, καὶ πόρνην, *& Pulmonem, & indoctum, & impostorem, & cinædum.* Hæc dubio procul Cic. innuit cũ Epicurum notat, quòd Nausiphanem magistrũ tam malè acceperit, & rursus, *quod illum vexârit omnibus contumeliis.* Præterea, quod ex aliis Magistris Pamphilum Platonicum mirificè contempserit, quòd negaverit se quidpiam didicisse à Xenocrate, quòd Lysiphanis, & Praxiphanis institutionem dissimulârit, atque id genus cætera, quæ sunt jam antè insinuata. Addo solùm quod Cicero de Democrito objicit, *Epicurum nempe in ipsum, quem sequutus est, fuisse ingratum.* Confirmari verò potest, quoniam, ut ille idem refert, *Democriti fontibus Hortulos suos irrigavit Epicurus,* & Metrodorus apud Plutarchum professus est *nisi præivisset Democritus, Epicurum nunquam fuisse ad sapientiam perventurum.* Quò spectat illud, quod suprà innuimus, Epicurum se longo tempore Democriteum fuisse professum, honorasseque Democritum, quia rectam notitiam primus attigisset. Denique, quòd Epicurum Vitruvius appellat successorem, D. verò Augustinus hæredem Democriti. Et cùm hæc tamen ita se habeant, Democritum cavillatus est, λημόκριτον appellando, quasi *gramiis laborasset*, hoc est, in cognitione rerum naturalium cæcutiisset, ut est apud Laertium. Cicero verò in Tusculanis apertè docet Democritum ab Epicuro insimulatum; & alibi: *Quæ mutat*, inquit, *ea corrumpit; quæ sequitur, tota sunt Democriti, Atomi, Inane, &c.* Concludit, *Democritum laudatum à cæteris, ab hoc, qui eum unum sequutus est, nollem vituperatum.* Huc referri potest, quod tam

lib. 1. de nat. Deor. ibid.

eod lib. 1 de nat. Deor.

lib. 2. adv. Col.

lib. 2. c. 2. lib 3. Acad. c. 10.

loc. cit. lib 1. lib. 1. de fin.

tam Epicurus, quàm Hermachus negarunt Leucippum Philosophum quempiam exstitisse; cùm Apollodorus tamen Epicureus, & alii Democriti magistrum fateantur, ut est apud Laertium. Quasi nimirùm Epicurus profiteri noluerit debere se quidpiam aut Democrito, aut illi, qui Democrito principia illa ostendisset, quæ ipsi suffuratus est.

CAPUT II.

Arguitur id præ ambitione, vanitatisque studio fecisse.

ETenim sese ita gessisse Epicurus arguitur præ nimio quodam vanitatis studio, ut videlicet ex seipso doctus, sapiensque factus videretur. Id primùm circa Nausiphanem ex Empirico demonstratur. *Cùm Epicurus enim,* inquit, *ipsius fuisset discipulus, prorsùs tamen id pernegavit, ut videretur à seipso doctus, ac per se factus Philosophus.* De Pamphilo Cicero declarat; ostendens enim quare Epicurus eum contemneret, *metuit*, inquit, *ne quid unquam didicisse videatur.* Ac rursus idem Cicero hallucinatum Epicurum dicit, *cùm quidem gloriaretur*, inquit, *ut videmus in ejus scriptis, se magistrum habuisse nullum. Quod & non prædicanti* (sic pergit) *tamen facilè equidem credam, sicut mali ædificij domino glorianti se Architectum non habuisse.* Huc facit, quòd cùm Apollodorus scripsisset Epicurum audivisse Lysiphanem, & Praxiphanem: *Hoc ipse non dixit*, inquit Laertius, ἀλλ' ἑαυτῷ *sed audivisse seipsum.* Quod spectat ad Democritum (quem pro Democrate substituendum jam monuimus) ecce ut occinat Plutarchus. Postquàm enim proposuit aliquas ex gloria, juxta Epicurum, voluptates proficisci, excipit: *Quid ni ita faciat, ipse tam insanè tumescens, furensque gloriæ studio, ut præceptores se habuisse abnuat, & de syllabis, ac apicibus cum Democrito rixetur, à quo tamen totidem verbis decreta suffuratus est.* Notanda hæc postrema verba; siquidem

lib. 1. adv. Math.

lib. 1. de nat. Deor.

ibid.

lib. 10.

lib. 2. adv. Col.

dem aliud continent damnatum ambitionis caput, quod exstat etiam apud Clementem, dum Epicurum præcipua decreta à Democrito surripuisse dicit. *lib. 2. Strom.* Mentio quoque ejus fit apud Laërtium; memoratur quippe Epicurus Democriti libros de Atomis, *loc. cit.* & Aristippi de Voluptate tanquam suos usurpavisse. Videtur etiam Laërtius indicare librum, qui *Canon* inscribitur, cùm dicit fuisse, qui in Epicuri vita tradiderint Canonem ipsum descripsisse ex Nausiphanis Tripode. Hic porrò Tripus fuisse videtur liber sic inscriptus à Nausiphane. Neque enim intelligi potest, quòd Epicurus ex dictamine (quasi nempe vivæ vocis oraculo) librum illum scripserit; cùm qui id asserunt Nausiphanem negent ab Epicuro fuisse auditum. Cæterùm ex hac vanitate, atque ambitione factum esse convincitur, quòd Epicurus jactaverit se unum invenisse verum, ac primas sibi idcircò deberi omneis inter Philosophos. Id cùm Plutarchus, tum alii innuunt; nullus est tamen, qui rem apertiùs, quam Cleomedes conficiat: *Epicurus*, inquit, *lib. 2. c. 1.* *perinde, ac si aliquis esset, gloriatur, sese reputans dignum, qui in Philosophis numèretur: neque id solùm, sed & primas etiam sese occupare affirmans. In quo sanè seipsum Therfita audaciorem esse ostendit. Ille enim gloriatur solùm tanquam ex optimatibus unus, & Regem ipsorum æqualis; nequaquam verò sibi ipsi parteis primas arrogat. At iste pro multa sapientia, & scientia affirmat se solum verum invenisse, ac se idcircò judicat dignum, qui parteis primas teneat. Quocirca videtur quis mihi multò justiùs in ipsum dicturus.*

Therfita loquutuleie, tametsi canorus concionator, Tace.

ac paucis interpositis: *Non pudet eum, ait, seipsum Pythagoræ, Heraclito, & Socrati interponere, ac, uti primā inter ipsos sedem occupet postulare: Quod simillimum est, ac si sacrilegi inter Sacerdotes, & sacrorum Antistites sese collocare tentaverint, primum inter eos locum sibi vendicantes: aut si quis Sardanapalum cogitet de laborum tolerantia cum Hercule contendere conantem, & Clavam, Leonisque exuvium usurpantem, ipsique dicentem: hisce ego rebus sum te dignior.* Huc usque Cleomedes. Adjici posset ad declarandum Epicuri ambitionem, atque vanitatem quod legitur apud Laërtium ipsum, laudibus extulisse, & assentatione prosequutum fuisse Idomeneum, Herodotum, Timocratem, ut quæ ex operibus suis invulgata adhuc forent, evulgata facerent.

CAPUT III.

Accusatur etiam Maledicentiæ erga omneis antiquiores Philosophos.

CUm eâ itaque ambitione Epicurus fuisse videatur, ut præferri omnibus Philosophis voluerit, effectum est, ut quemadmodum Præceptores suos insectatus est, ne ab illis quidpiam didicisse videretur; ita adversùs Philosophos omneis, qui ipsum præcesserant, arguatur fudisse scommata, & probra, ut illos videretur longo post se habere intervallo. Illud declarat imprimis Plutarchus, cùm de Epicuro, ac Metrodoro loquens: *Quæ sunt*, inquit, *inter homines fœdissima vocabula, scurrilitates, cantillationes, jactationes, scortationes, homicidia, suspiratus, corruptelæ, gravedines, ea adversus Aristotelem, Socratem, Pythagoram, Protagoram, Theophrastum, Heraclidem, Hipparchum, & adversus quém non virorum illustrium congerentes effuderunt?* Idem propè Cicero testatur, docet enim, ut Epicurus *adversùs Pythagoram, & Empedoclem dixerit, cùm & contumeliosissimè*, inquit, *Aristotelem vexârit, Phædoni Socratico turpissimè maledixerit, Metrodori sodalis sui fratrem Timocratem, quia nescio quid in Philosophia dissentiret, totis voluminibus conciderit.* Videre etiam scommata licet, quibus singulos prosciderit, apud Laërtium. Nam Platonem appellavit χρυσοῦν, *aureum*; fastum, ut puto, innuere volens, quem fastu alio Diogenes calcarat: Platonis verò discipulos Διονυσοκόλακας, *Dionysii assentatores*, moram, opinor Platonis taxans in aula Dionysii: Heraclitum κυκητήν, seu *perturbatorem*, acta innuens circa Ephesum: Antidorum σαννίδωρον, quasi *donis adblandientem*. (Quis fuerit tamen iste Antidorus, ille-ne cujus nomine inscriptus est Epicuri liber, an alius, incompertum habeo.) Cyzicenos ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος, *inimicos Græciæ*. Notare fortè Apollodorum, & simileis voluit, cùm ex Clemente Alexandrino felicitatem ille poneret ἐν ψυχαγωγίᾳ in oblectatione animi; quasi secus ipse sentiret. Alioquin enim pro Cyzicenis Cyrenaicos substituerem, cùm heic scilicet de Philosophis, non de nationibus agatur: Cyrenai-

lib 2. adv. Col.

lib. 1. de nat. Deor.

lib. 10.

lib. 2. strom.

renaicorum autem celebris Secta tunc fuerit, quam ipse quoque potuerit facere velle exosam, ut à qua etiam circa voluptatem non mediocriter dissentiret. Taceo autem commutationem factu faciliorem inter istas voces, quàm si quis supponere velit Cyrtæos, aut Cynicos: ut taceam & Coloten ipsum à Plutarcho redargui, quod adversus Cyrenaicos dixisset. Adhæc Dialecticos dixit πολυφθόρους, *valde invidos*. Notavit autem Megaricos, seu qui ex Euclidis Secta Dialectici dicti sunt: *litigiosissimi* enim fuerunt, φιλονείκοτατοι, ut alibi Laërtius testatur. Ipsum Pyrrhonem ἀμαθῆ, καὶ ἀπαίδευτον, *indoctum, & ineruditum*: quasi ipsius cohibitionem in assentiendo redarguens. *lib.2.*

Verùm duo potissimùm ex Laërtio sunt seligendi, quos Epicurus infamare præcipuè voluisse videtur. Unus est Aristoteles, quem dixit ἄσωτον, καταφαγόντα τὴν πατρῴαν οὐσίαν, στρατεύεσθαι, καὶ φαρμακοπωλεῖν, *deploratum, & qui, vorata paterna substantia, militasset, ac medicamenta vendidisset*. Fortassis autem notare voluit seu ipsius, seu præcipuè Nicomachi patris professionem; vel indicare etiam illud pharmacon, seu venenũ quo Alexander interiit, quódque Plinius *in a) â A stotelis infamia excogitatũ* ait. Utcũq; sit, constare videtur *lib.3. ca. ult.* verba hæc desumpta esse ex Epicuri Epistola, quæ inscripta est περὶ ἐπιτηδευμάτων, *de vitæ rationibus, sive institutis*. Siquidem & Athenæus, & Aristocles apud Eusebium ex Epistola illa id recitant. *lib. 8 deipn.* *lib. 15. præp. Evang.* Ac desumit quidem ex ea Athenæus ὅτι καταφαγὼν (supple Ἀριστοτέλης) τὰ πατρῷα (habet Eusebius, νέον μὲν ὄντα καταφαγεῖν αὐτὸν τὴν πατρῴαν οὐσίαν) ἐπὶ στρατείαν ὥρμησε· καὶ ὅτι ἐν ταύτῃ κακῶς πράττων, ἐπὶ τὸ φαρμακοπωλεῖν ἦλθεν· εἶτα ἀναπεπταμένου τοῦ Πλάτωνος περιπάτου πᾶσι (ita n. videtur pro φησὶ, ex Eusebio restituendum) παραβαλὼν ἑαυτὸν, μετεῖχε τῶν λόγων, οὐκ ἀφυὴς, καὶ κατὰ μικρὸν εἰς τὴν θεωρίαν (non, ut opinor, θεωρητικὴν) ἐξῆλθεν. *Quòd cùm Aristoteles (adolescentulus adhuc existens) paterna bona consumpsisset, impetu quodam repentino arripuit militiam; ac ipsa malè succedente, sese ad vendendum medicamenta applicuit. Deinde verò, cum pateret omnibus Platonis schola*, (quippe & Academia propter commodam deambulationem dici potuit Peripatus) *seipsum illi adjiciens, orationi (idque naturâ non repugnante) incubuit, ac non ita post conversus ad contemplationem est*. Alter est Protagoras; hunc etenim dixit, ut Laërtius habet, φορμο-

φορμοφόρον τε, καὶ χιαφὶα Δημοκρίτω, καὶ ἐν κώμαις γράμματα διδάσκειν, *Bajulum, Democriti scribam, & per vicos ludi magistrum.* Porrò quia heic Δημοκρίτω lego, non Δημόκριτον, ut vulgò; hinc fit, ut *scribam, & ludi literarum fuisse* non referatur ad Democritum, sicut Interpretes accipiunt; non advertentes duobus pòst verbis specialem, ac propriam fieri mentionem de Democrito. Sed & Δημοκρίτω legerat
in Epic. Illustrius, cùm ita transcriberet, & res planè convincitur ex loco
loc. cit. Athenæi, qui fuit ex eadem desumptus epistola. Adscribere hoc loco placet, quia valde illustrat quod Laërtius habet tum heic,
lib. 9. tum etiam in vita Protogoræ: ὁ Ἐπίκουρος καὶ Πρωταγόραν φησὶν ὅτι σοφιστὴς ἐκ φορμοφόρου (vult Causabonus φορμοφόρου legi, quod apud Suidam sit φορμοδασμίστης; sed duarum rerum diversarum φόρμου, καὶ ξύλου videtur ordo concinnior, quàm si φόρτου genere præmisso speciem superfluè apposueris) καὶ ξυλοφόρου πρῶτον μὲν ἐγένετο γραφεὺς Δημοκρίτου, θαυμασθεὶς δ' ὑπ' ἐκείνου ἐπὶ ξύλων τινὶ ἰδίᾳ συνθέσει, ἀπὸ ταύτης τῆς ἀρχῆς ἀναληφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐδίδασκεν ἐν κώμῃ τινὶ γράμματα, ἀφ' ὧν, ἐπὶ τὸ σοφιστεύειν ὁρμῆσαι. *Narrat Epicurus Sophistam Protagoram ex sportarum, ac lignorum bajulo amanuensem primùm Democriti fuisse; admirationi habitum, propter scitam lignorum quorundam posituram adinvicem. Hisce initiis adscitum ab ipso; tum in quodam vico literas docuisse, deindéque ad argutationem applicuisse animum.* Legere porrò totam historiam uberiùs licet apud Agel-
lib. 5. c. 3. lium.

CAPUT IV.

Quod vitium etiam tribuitur Sectatoribus ipsius.

Confirmari porrò Epicuri in Philosophos dicacitas potest, ex eo, quod videtur Sectatoribus maledicendi fuisse exemplo. Ut nihil enim dicam de Colote, cujus virulentiam, & mordacitatem duplici volumine Plutarchus repressit; cùm tam malè fuisset
lib. 1. de nat. Deor. loquutus nominatim de Democrito, Platone, Empedocle, Parmenide, Melisso; docet ecce Cicero, ut Metrodorus etiam, atq;

Hermachus contra Pythagoram, Platonem, Empedoclem dixerint; ac meretricula etiam Leontium adversùs Theophrastum scribere ausa fuerit; addente Plinio, *adversus Theophrastum scripsisse etiam fœminam; & proverbium inde natum, suspendio arborem eligendam.* *præfat. ad Vesp.* Memorat etiam, ut Zeno, Albutius, & alii, quos tum noverat, litigarent, ac Zeno præcipuè. Is enim, *non eos solum*, inquit, *qui tum erant, Apollodorum, Sylleum, cæterosque figebat maledictis; sed Socratem ipsum parentem Philosophiæ, Latino verbo utens, scurram Atticum fuisse dicebat: Chrysippum nunquam nisi Chesippum* (quasi cacaturientem equum) *vocabat*. Adjicit Cicero, Vellejum Epicureum sub persona Cottæ alloquens: *Tu ipse paulò antè, cùm tanquam Senatum Philosophorum citares, summos viros desipere, delirare, dementeis esse dicebas.* An cæterorum omnium vice mentionem faciam Diogenis illius Babylonii, quem Athenæus describit *malè moratum, maledicum, obtrectatorem, βλάσφημον, καὶ βάσκανον, & risu captato ne Regibus quidem parcentem*? *lib. 5.* Antiochus certè, qui Alexandro Antiochi Epiphanis Syriæ Regis filio successit jugulari ipsum mandavit, ejus *maledicentiam, κακολογίαν*, non ferens.

CAPUT V.

Generalis eorum, quæ sunt objecta, Refutatio.

Longa huc-usque objectio est; sed brevis occurrit facienda responsio. Paucis nempe illam indicat Laertius, dum enumeratis iis, quæ citata ex ipso sunt, seu ad ingratitudinem, seu ad ambitionem, seu ad maledicentiam pertineant; ac ut declaret seu Timocratem, seu Stoicos, seu alios, illa de viro innocente, ac immeritò confinxisse, hoc uno verbo rem explicat: *lib. 10.* *Μεμήνασι δ' οὗτοι, Isti verò insaniunt.* Quare & statim elogia, seu quasi argumenta contraria opponit ex pietate, humanitate, mansuetudine, & aliis, quæ sub finem libri superioris retulimus. Idem porrò etiam Illustrius uno verbo insinuat, dum illa eadem objectionum capita commemoraturus, eos qui illa objicerent *in Epic.*

præfatur esse *calumniatores*, διαβάλλοντας. Et sanè cum Epicurus non modò vir bonus, verùm etiam optimus fuerit, ut ex Cicerone est ante perspectum; quî poterat esse erga cæteros adeò lenis, adeò comis, adeò gratus, adeò amans; in suos autem præceptores, ac professores sapientiæ, quos à pubertate usque tantoperè coluit, adeò acerbus, adeò austerus, adeò ingratus, adeò infensus. Qua ratione se amici tam multi poterant illi addicere, si ejus erat virulentiæ, mordacitatis, malignitatis, quam, ut quid cane, & angue pejus mortales omnes refugiunt? Accepimus jam unde illi quæsita fuerit invidia; unde evulgati etiam libri spurii, propter quos illius fama laborarit: quidni igitur Cicero, Plutarchus, Empiricus, alii, turbidos rivos deduxerunt ex cœnosis fontibus? Id consideratione dignum; cum tam multa in Zenone Stoicorum principe reprehendenda fuisse prædicentur, ut est apud Laërtium; nihil tamen adversus illum ab Epicuro evulgatum legi. Inde profectò convincitur vel Epicurum extitisse mitissimum virum, ut qui illi maximè pepercerit, qui cum gereret gravissimas simultates; vel Stoicos illi imposuisse circa cæteros; quod ad Zenonem ipsum spectaret, nihil ausos fuisse comminisci, veritos, nec ea, quæ objicerentur, seu ea vera essent, seu falsa, fidem aliquam obtinerent,

lib. 2. Tusc.

lib. 7.

CAPUT VI.

De ambitione, ob quam arguitur in Præceptores fuisse ingratus.

VT aliquid autem specialiter dicam de scopo, quem ipsi propositum objiciunt, cum fuisse arguitur erga præceptores ingratus; probabile quidem imprimis non est, ipsum ulla unquam effudisse convitia adversus eos, quos proximo à parentibus habuit loco; at non est fortassis penitùs negandum, quin illos

illos non agnoscere pro Magistris potuerit, à quibus nihil frugi forsan didicisset. Si res porrò ita se habuit, vides quàm levis culpa hæc sit. Profectò satiùs longè videtur Præceptores habere nullos, quàm sortiri minimè bonos. Siquidem potest natura sese excitare; potest lux illa ingenita veritatem pervestigare; at prava quadam institutione præoccupatus animus, mirum, nisi se obstinatum adversus veritatem gerat. Ex quo ille merito jure mercedem duplam ab iis poscebat, qui ab aliis jam instituti fuissent; alteram, ut dedoceret aliena, alteram ut doceret sua. Ac non possum quidem satis Stoicos mirari, qui Epicurum hebetem, ignarumque appellitantes, ægrè tulerint quòd magistros noluerit ullos agnoscere. Arguere potiùs debuerant, quod ad Magistros non accedens, hebes remansisset, ac rudis. Verùm quia urgetur præsertim ipsa αὐτοδίδαξις, quæsierim solùm an non plurimi αὐτοδίδακτοι celebrentur; Pherecydes Suidæ, Heraclitus eidem, ac Laertio, & plerique alii? Quid-ni igitur Epicurus ex hoc numero esse potuit, aut quid invideant, si *in Lex.* *lib. 9.*

Optimus est, sese qui novit cuncta Magistro,

ut Hesiodus habet apud Aristotelem? Sectæ cujusdam princeps fuit; nisi igitur omnia, aliqua tamen habere sua debuit. Si damnatur, quòd supra majores innovare quidpiam ausus sit; damnentur Zeno; Aristoteles, & quotquot unquam fuêre celebres Sectarum, partiumque authores. Cætera quod attinet, cùm quæ ratio alios docuit, eadem docere ipsum potuerit, quid est, quod si quidpiam inventum, dictumque benè ab aliis sit, idem potuisse inveniri, ac dici ab eo pernegetur? Quàm multa sunt ab ipso primùm, ut videtur, inventa, & dicta, quæ usurpata ab aliis sint, & cujus tamen usurpationis conqueri ille non debuerit? Senecam audi: *Potest fieri ut me interroges, quare ab Epicuro tam multa bene dicta referam, potius quàm nostrorum. Quid est tamen quare tu istas Epicuri voces putes esse, non publicas? Quàm multa Poëtæ dicunt, quæ à Philosophis aut dicta sunt, aut dicenda,* &c. Atque id quidem maximè attingo propter ipsum Democritum, qui tametsi facem Epicuro prætulerit, ejus tamen dux, non dominus fuit. Potuit Epicurus in eadem multa similia incidere: potuit imperfecta ab ipso relicta *lib. 1. Nicom. c. 2.* *epist. 8.*

 illu-

illustriora facere, potuit in multis contradicere, (ut Anexagoræ etiam contradixit, etsi illum suspiceret;) potuit multa nova ex se invenire. Hoc satis esse Democrito debuit, si, propter accepta ab ipso, Epicurus illi honorem habuerit. Porrò id ita contigisse Leonteus Epicureus apud Plutarchum testatus est. Idem convincit quod ex Metrodoro in objectione est allatum: arguit nimirum gratam fuisse in Epicuri contubernio Democriti commemorationem. Ut agnoscas verò illam apud posteros propagatam, ecce Lucretius, tametsi illius opiniones impugnaturus, propter viri tamen reverentiam non semel ita præfatus est,

Lib. 2. adv. Col.

Democriti quod sancta viri sententia ponit.

Lib. 3. & 5. Quin-etiam ex loco, quo objicitur Leucippum ab Epicuro non agnitum Philosophum, posset fortassis solùm deduci Epicurum adeò sublime sensisse de Democrito, ut non putarit Magistrum ullum ac ne Leucippum quidem fuisse, à quo suas illas opiniones ipse adeò solers ac industrius Democritus accepisset. Quod Epicurus usurparit, ac pro suis jactaverit aliquos seu Democriti seu etiam Aristippi libros, inter illa est, quæ Laërtius inficiatur. Inficiandum est pari modo quod affertur de Canone ex Nausiphane descripto. Profectò in tanta & rerum, & verborum copia, ut ille tot volumina propriis repleret sententiis, facilè sibi nemo persuadeat, illum sibi aliorum libros, atq; labores usurpasse; ac præsertim perspectam habens eorum temporum claritatem, quibus, vigente Philosophia, clarissimorum Philosophorum clarissima opera erant; adeò ut quis, nisi prorsùs hebes, non potuerit præsumere, fore ut illud omneis lateret, quod esset vulgatissimum.

CAPUT VII.

De Convitiis in Philosophos fusis.

ADdo, quod spectat ad cæteros: Cùm videam in simili caussa dici ab aliquibus, licere nonnunquam infamare vitam auctorum, quòd ea ratione possint faciliùs dogmata ipsorũ improbanda

banda dissuaderi; longè me abesse, ut velim quidpiam tale vel asserere, vel in Epicuro probare. Videtur mihi hoc ipso fieri magna veritati injuria, si quis illam stabiliri non posse existimet, nisi ad calumnias, & maledicta confugiatur. Heinc si Epicurus convitia objecta in maximos viros fortè sparserit, non excusarim sanè illum, quantumvis egisse id potuerit, ut Sectatores longiùs à dogmatibus perversis arceret. Pythagoras quidem, & Plato, & cæteri omnes fuêre homines, ac proinde non modò multa, eaque gravia potuerunt peccare, verùm etiam fortè peccarunt: Quid hoc tamen ad veritatem, quæ per seipsam satis clarescens, non eget, ut illustris fiat denigratione, seu falsâ criminatione illorum, qui ipsam prosequuti sunt, etsi fortè non assequuti? Alia est redarguendi, & repugnandi ratio. *Et dissentientium quidem,* inquit Cicero, *inter se reprehensiones vituperandæ non sunt: at maledicta, contumeliæ, contentiones, concertationesque Philosophiâ indignæ videntur.* Ex quo fit ut centies damnare Epicurum maluerim, quàm patrocinium quærere, si, quæ sunt objecta, exstiterint vera. Enimverò, aut longè fallor, aut longè alia ipsi fuit mens: Nimirum satis noverat, quantum esset condonandum humanæ imbecillitati. Vidimus jam ut pepercerit Zenoni omnium infestissimo, ut honorârit Democritum, ut de Pyrrhone audierit, ut Anaxagoram fuerit & Archelaum amplexatus; quid conjectandum de cæteris, ad quos tam ardenter (valere jubens Grammaticos) veritatis ergò confugit?

lib. 1. de fin.

CAPUT VIII.

De objecta Sectatorum dicacitate.

Quod attinet ad Sectatores, minimè negandum imprimis, quin potuerint quidam inter illos esse malè morati, ac maledici. Nunquam hactenus tam benè est actum cum rebus

humanis, ut (quod jam inculcavimus) societates initæ sint, in quibus nævi nulli essent. Non ea videtur ex ullo viro, tametsi probatissimo, exigenda constantia, ut non aliquando peccet, secumque ipse dissentiat. Quantò minùs id requirendum ex ea multitudine, quæ non potest non constare mirâ varietate ingeniorum, ut nemo à recto tramite deerret. Deinde dico, ut Epicuro multa falsò adscripta sunt; sic adscribi etiam potuisse Epicureismi professoribus, ut qui eandem caussam tuerentur. Ac fatendum quidem est libros ab ipsis fuisse conscriptos adversùs alios Philosophos; verum neque fieri id cœptum ab ipsis, neque in ipsis desiit. Ea semper fuit, ac etiamnum est opinionum diversitas, ut nullus unquam dicat pro uno, quin simul dicat adversùs decem. Hoc est, quod arguit veritatem in obscuro positam esse, dum singulis diversa sequutis, sic quisque ipsam ab aliis prætermissam existimat, ut vero fiat simile abs nemine arreptam fuisse. Damnandum heic proinde est, si quis ita suæ confidat solertiæ, ut non modò verum se adinvenisse glorietur, sed etiam eos, qui secùs sentiant, dicteriis ausit impetere. Magna hæc est infirmitas mentis, ac species quædam malitiæ. Quamobrem abfuisse ab ea videntur Epicuri Sectatores, cùm vel ipsomet Cicerone teste, *nullum fuerit genus hominum minùs malitiosum.* Desunt nobis libri ipsorum, ex quibus rei veritatem liceat pleniùs olfacere; cùm unus supersit Lucretius, conjicere ex ipso licet, ut in antiquos Philosophos cæteri fuerint animati. Is igitur refutaturus opinionem Empedoclis, inter cætera sic præfatur, loquens de Sicilia, ex qua ille erat oriundus:

lib. 1.

Rebus opima bonis multâ munita virûm vi,
Nil tamen hoc habuisse viro præclarius in se,
Nec sanctum magis, & mirum, carumque videtur.
Carmina quin etiam divini pectoris ejus
Vociferantur, & exponunt præclara reperta:
Ut vix humanâ videatur stirpe creatus.

Et

Et vide ut lenire pergat, quæ sive in ipsum, sive in alios dicturus est:

Hic tamen, & suprà quos diximus, inferiores
Partibus egregiè multis, multoque minores,
Quanquam multa benè, ac divinitùs invenientes
Ex adyto tanquam cordis responsa dedêre
Sanctiùs, & multò certâ ratione magis, quàm
Pythia, quæ Tripode ex Phœbi, laurôque profatur.
Principiis tamen in rerum fecêre ruinas, &c.

LIBER

LIBER SEXTUS.

DE OBJECTA EPICURO GVLA.

CAPUT PRIMUM.

Exprobratur Epicuro Gula immodica.

Ggredimur hoc, & sequente libro accusationes retexere, quæ sunt maximè populares. Siquidem nemo non novit Epicurum, dum humaniùs audit, appellari delicatum, mollem, enervem, lascivum, effœminatum; dum verò asperiùs, heluonem, lurconem, ganeonem, temulentum, perditum, nequam, efferatum; & id genus cætera, quæ Theologi, Philosophi, Oratores, & omnes ferè cujuscumque conditionis homines in ipsum effutiunt, perinde ac si traduxerit fœdissimam, nefandissimam, luxu solutissimam vitam, ac Bacchanalia, Saturnalia, Lupercalia introduxerit, & Philoxeno, Aristoxeno, Apicio, Heliogabalo, Sardanapalo, similibusq; intemperantior fuerit. Ut pauca porrò seligamus, quæ apud authores celebrata sunt, Mitto, quod suprà jam visum est, Epicurum à Chysippo induci illius Archestrati discipulum, qui fuit author Gastrologiæ. Hoc adnoto potiùs inter Comicos, qui Epicurum circa Gulæ voluptates prosciderunt, memorari Damoxenum, apud quem Coquus in Syntrophis, ubi totam artem suam versibus sanè plurimis ab
lib 3. Athenæo recitatis peritissimè exposuit, præfatus se tribus propè annis Epicuri discipulum fuisse (quo loco inter cætera non est oblitus Canonem, seu Epicuri Dialecticam, ut rem coquo pernecessariam, & quovis pretio comparandam) hisce carminibus concludit:

Epi-

Epicurus ipse sic voluptatem aggerit,
Manditque studiosè; ille quid bonum siet,
Agnovit unus. At qui in ipsa Porticu,
Semper requirunt, nesciuntque quale sit.
Quare nec ipsi quod bonum ignorant, habent,
Nec dare aliis valent.

Mitto etiam quod observatum à Timone objici, debitas Diis victimas apud Epicurum vocari; illudque subnecto, quod idem apud Athenæum, dum in libro tertio Sillorum de Epicuro loquitur, ait: *lib. 7.*

Indulget alvo quâ protervius nihil.

Mitto demùm quod sequitur, Epicurum Idomeneo, ac Metrodoro adulatum fuisse, ut gulam expleret, aliisque corporis voluptatibus inserviret; itemque, quod Laërtius habet fuisse *lib. 10.* turpiter assentatum Mythri Lysimachi administratori, cùm illum in Epistolis παιᾶνα καὶ ἄνακτα, *Apollinem, & Regem* diceret; nempe ut ille, unde gulæ consuleretur, suppeditaret. Illud attexo, quod Plutarchus refert Metrodorum scripsisse ad fratrem *lib. 2. adv. Col.* suum Timocratem: *Quanto sum*, inquit, *gaudio perfusus, quantâ audaciâ animatus, quod ventri ritè gratificari ab Epicuro didici* (nempe illius contubernalis) & *nihil, ô Timocrates, juvat Græcorum Servatorem fieri, nihil item coronas ab iis propter sapientiam obtinere. Iuvat mandere, ac potare vinum, quantum quidem ventri non noceat, & illi tamen gratum sit.* Et rursùs: *Quippe, ô naturæ perscrutator Timocrates, circa ventrem est summum bonum.* Quæ quidem etiam *lib. 1.* de Metrodoro refero, ut intelligas, quorsum sancti Patres, ut Olympiodorus, afferant vitam Epicuri, sociorumque ejus apud *Enarrat. in Eccles. Salom c. 7.* Salomonem describi, cùm dixisse refert intra se cogitantes non rectè: *Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refri-* *Sap. 2.* *gerium in fine hominis, & non est, qui agnitus sit reversus ab inferis. Quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus, tanquam non fuerimus; quoniam fumus afflatus est in naribus nostris, & sermo scintilla ad commovendum cor nostrum*, &c. Ac statim: *Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & utamur creaturâ tanquam in juventute celeriter. Vino pretioso, & unguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos*

temporis. Coronemus nos rosis, antequàm marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo nostrum exsors sit luxuriæ nostræ; ubique relinquamus signa lætitiæ; quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors. Plura sancti Patres objiciunt, ac nominatim B. Ambrosius, dum Epicurum appellat ebrium, & voluptatis patronum, irriderique dicit ab iis, qui sobrii putantur Philosophi, &c. Itemque D. Augustinus, ac illum sequutus Isidorus, dum commemorant Epicurum à Philosophis nominatum *Porcum*. Fortassis etiam respexerunt ad illud Horatii in ore omnium frequentissimum:

lib. 1. offic. cap. 13. in Psalm. 73. & al. l 8 Orig. c. 6.

Me pinguem, & nitidum, bene curatâ cute vises,
Cùm ridere voles, Epicuri de grege Porcum.

epist. l. 1. ep 4.

Hinc Epicurus à plerisque comparatur cum Prodigo, cujus in Evangelio est mentio. En ut parabolam attingens loquatur B. Chrysologus: *Cùm nil divinum, nil salutare, nil profuturum, nil gentilis inveniret; in talibus desperans, de Deo, de Providentia, de Iudicio, de futuris, ab schola ad ventris se deponebat ingluviem, cupiens saturari de filiquis, quas Porci manducabant. Hoc norunt Epicurei, qui cùm Platonicas & Aristotelicas percurrerent scholas, nullamque illic aut divinitatis, aut scientiæ invenirent disciplinam, Epicuro se tradunt ultimo desperationis, & voluptatis auctori, & manducant siliquas, hoc est, voluptatibus corporis malè dulcibus inhiant, & pascunt Dæmones, qui semper corporum vitiis saginantur, & sordibus.*

serm 5. de duob fil.

CAPUT II.

Exprobatur præsertim gula fœda, & noxia.

SEd leviùs fortasse ista objiciuntur, nisi proferamus Timocratem, illum scilicet Metrodori fratrem, qui postquàm deseruit Epicuri scholam, se ea, quæ in ipsa vidisset, declarare professus est. Is ergo in libris εὐφραντοῖς, *hilaribus* inscriptis, refert, ut est apud Laërtium, Epicurum bis in die vomere solitum

præ

præ luxu; commemoratque, ut ipsemet effugere vix potuerit nocturnam illam Philosophiam, ac mysteriis plenum conventiculum. Ut luxum verò intelligas Philosophicâ frugalitate indignum, idem Timocrates narrat paulò pòst, Epicurum, cùm bene multa ignoraſſet in vita, conſueviſſe minam quotidie in menſam impendere, hoc eſt aureos noſtrates ſeptem, cum paulò plus ſextante. Ex quo mirari nemo debeat, ſi Seneca, dum præcipuorum Philoſophorum affectum circa pecuniam comparans, hoc habeat: *Objicite Platoni, quod petierit pecuniam; Ariſtoteli, quòd acceperit; Democrito, quòd neglexerit; Epicuro, quòd conſumpſerit.* *l. de vi. be. cap 27.* Ad Laërtium porrò ut redeam, cùm teſtetur ipſe bonâ fide, noluiſſe è vivis Epicurum excedere, quin meri hauſtum prius ſorpſiſſet; nonne quis inde arguat, extremum actum aptè reſpondiſſe anteactæ fabulæ? Audivimus ſuprà Stoicos extremum Epicuri morbum ad edacitatem referenteis; Quid tum porrò contigit? *Non eſt paſſa*, inquit Suidas, *divina Iuſtitia pompæ ipſum intereſſe: ejus deliria diutiùs non tulit, inſanam rabiem compreſſit, cum pernicie valere juſſit.* *in Lex.* Cùm hæc autem verba legantur apud eumdem Suidam: *Saxeas menſas, & donaria in ſepulcro hic heluo, & obſoniorum vorator collocari juſſit*; non eſt quòd mirère, ſi ſint, qui comparent ipſum cum Sardanapolo: hic ſcilicet, ut Cicero refert, incidi juſſit in buſto: *lib. 5. Tuſc.*

Hæc habeo, quæ edi, quæque exſaturata libido
Hauſit; at illa jacent pulcra, & præclara relicta.

Sive, ut Athenæus habet, Chærili verſus referens, qui ex Chaldaica ſcriptura Epitaphium Græcè interpretatus fuerat: *Ego regnavi, & quandiù lucem ſolis ſum intuitus, bibi, comedi, venerem exercui; quia ſcirem breve tempus eſſe, quo vivunt mortales, idque multis perturbationibus, atque moleſtiis inquietum; ac eorum bonorum quæ ſum relicturus, fructum, & delicias alios percepturos. Itaque nullo ceſſavi die, quin id agerem.* *lib. 12.* Nihil verò opus, ut referam Aſſyriam illam inſcriptionem quam idem Athenæus habet: *Sardanapalus Anacyndaraxis filius, Anchialeu, & Tarſum uno die condidit. Ede, bibe, lude; reliqua ne digitorum quidem ſtrepitu digna ſunt.* *ibid.*

CAPUT III.

Epicuri Sobrietas, Frugalitasq; eximia probatur.

HÆc sunt præcipua, quæ circa gulam objici Epicuro solent. Cæterùm, ut videas, quàm immeritò sobrietas viri dissimuletur, testatur imprimis Laertius, ex ipsius Epistolis, ὕδατι μόνον ἀρκεῖσθαι, καὶ ἄρτῳ λιτῷ. *aquâ solum contentum fuisse, & simplici pane.* Et quia interdum aliquid erat ex austeritate tanta relaxandum, πέμψον μοι τυροῦ, φησί, κυθηριδίου (sic enim puto, non ut vulgò κυθρίδιον, quod caseus afferri solitus videatur ἐκ τοῦ Κυθήρου, quod oppidum fuit ex tribu Pandionide, ut Suidas, Hesychius, Phavorinus habent: nisi quòd Menagius legendum mavult, ἐκ Γυθίου, quod apud Lucianum legatur caseus ἐκ Γυθίου allatus) ἵν᾽ ὅταν βούλωμαι πολυτελίζεσθαι, δύνωμαι. *Mitte ad me, inquit* (supple ad amicum) *casei Cytheridij aliquantulum, ut possim sumptuosiùs, cùm lubuerit, convivari.* Adhæc citatur Diocles ab eodem Laertio, qui in tertio Incursionis libro de Epicuro, ipsiusque sodalibus scribens: *Frugalissimis,* inquit, *& vilissimis cibis victitabant; Quare & contenti erant vinuli hemina* (sic nimirum verto κοτύλης, authoritate Athenæi; cùm & possem vertere semisextarium Parisinum, exploratum scilicet habens, heminam, seu dimidium semisextarii Romani, duodecimamve partem congii vix quicquam excedere semisextarium Parisinum: utpote quod heminæ sex cum semisextariis hujuscemodi septem exæquentur) *& qualibet, seu primùm occurrens aqua illis potui erat.* Notum verò est fuisse etiam, qui vinum nunquam gustaverint, sed totâ vitâ biberint aquam, ut de Cassio Seneca refert. Jam Plutarchus ipse, cùm exaggeret impensas, quæ Epicuro faciendæ forent, si objectas illas voluptates aucuparetur, subindicat illum *in Maza* (constante nempe ex farina, aqua, oleo, aut etiam lacte) *& lenticula suavitatem summam quæsisse.* Porphyrius autem: *Notum est,* inquit, *ut plerisq, Epicureorum ab ipso usque principe exorsis maza, fructusque sufficiant.* Bene proinde Cicero de Epicuro loquens: *hic vero ipse,* inquit, *quàm parvo est contentus?* quasi nempe velit coarguere illum, qui, ut Juvenalis loquitur,

[Marginal notes: lib. 10. — in Lex. — in dial. meretr. — loc. cit. — lib. 11. — ep. 83. — lib. 2. adv. Col. — lib. 1. de abstin. — lib. 5. Tusc.]

non

— non Epicurum
Suspicit exigui lætum plantaribus horti. * Sat. 13.

Illi profectò, omni luxu, apparatuque semoto satis fuit, si quomodocumque famem, sitim, frigúsque posset propellere. Hoc enim idem Poëta demonstrat, dum postquàm prudentiam cum fortuna comparavit, ut ostendat quis sit finis cupiditatum constituendus, pergit:

— Mensura tamen quæ Sat. 14.
Sufficiat censûs, si quis me consulat, edam.
In quantum sitis, atque fames, & frigora poscunt;
Quantum, Epicure, tibi parvis suffecit in hortu.

De convictu in hisce Hortis attexere hæc ex Seneca juvat: *Eò libentiùs Epicuri egregia dicta commemoro*, inquit, *ut istis qui ad illa confugient spe malâ inducti, qui velamentum seipsos suorum vitiorum habituros existimant, probem, quòcumque ierint, honestè esse vivendum. Cùm adierint hos hortulos, & inscriptum hortulis: Hospes heic bene manebis, heic summum bonum voluptas est: paratus erit istius domicilii custos, hospitalis, humanus, & te polentâ excipiet, & aquam quoque largè administrabit, & dicet: Ecquid bene acceptus es? Non irritant, inquam, hi hortuli famem, sed extinguunt; nec majorem ipsis potionibus sitim faciunt, sed naturali & gratuito remedio sedant. In hac voluptate consenui.* Sic ille. Ut magis autem adhuc mirêre, vide quid alibi. *Et quidem*, inquit, *gloriatur* Epicurus *non toto asse se pasci: Metrodorum, qui non tantum profecerit, toto.* Erat autem assis valor monetâ nostra æstimatus, cùm Seneca hæc scriberet, Turonicorum denariorum novem. Quæso te verò quàm malignè deberet famem extinguere, cùm parciùs adhuc victitaret? Scilicet idem Seneca, *Qui etiam*, inquit, *certos habebat dies ille magister voluptatis Epicurus, quibus malignè famem exstingueret, visurus an aliquid deesset ex plena, & consummata voluptate, vel quantum deesset, & an dignum, quod quis magno labore pensaret.* Heinc nihil est mirum, si in in illo convictu, maza, aqua, hordaceus panis, fabæ, lenticulæ, & similia sæpè audita fuerint; frumentum, & vinum perrarò; nunquam autem caro, piscis, obsonium, aut splendidus cibus. Ille enim esitare panem, & bibere aquam summas ducebat delitias, βρυάζω (inquit apud Stobæum) τῷ κατὰ τὸ σωμάτιον ἡδεῖ, ὕδατι, καὶ ἄρτῳ

Epist. 21.

Epist. 18.

ibid.

 χρώ-

Serm. de contin. & sobriet. χρώμενος, καὶ προσπτύω ταῖς ἐκ πολυτελείας ἡδοναῖς. *Aquâ, & pane utens, suavitate perfundor in corpusculo, inspuoque in voluptates, quas ex splendidis captant mensis*, hoc est, quod apud eumdem dicebat: ἑτοίμως ἔχειν καὶ τῷ Διῒ ὑπὲρ εὐδαιμονίας διαγωνίζεσθαι, μᾶζαν ἔχων, καὶ ὕδωρ, *habentem se mazam, & aquam, paratum esse etiam cum Iove de felicitate certare.* Hæc fuit caussa cur procuraret, ne domi suæ seu frumentum, seu hordeum, seu legumina deessent. Optimè verò id cùm illi, tum familiaribus cessit, quòd Demetrianæ obsidionis tempore asservasset fabas; ut primo libro dictum jam est. Nimirum non solùm sibi providebat, sed discipulis etiam indigentibusque amicis. Sic legimus *lib. 2 adv. Col.* apud Plutarchum, quòd interdum, & frumentum, & farinæ hordeaceæ, ἀλφίτων, modios, ad aliquos miserit. Et deridet quidem *ibid.* Plutarchus (vide tamen an meritò) quod hisce verbis ad amicos ab Epicuro scriptum est: ἐπεμελήθητε ἡμῶν τὰ περὶ τὴν τοῦ σίτου κομιδὴν, καὶ οὐρανομήκη σημεῖα ἐνδέδειχθε τῆς πρὸς ἐμὲ εὐνοίας. *Quod attinebat ad frumentum nobis comparandum, studiosè egistis, & signa vestræ erga me benevolentiæ edidistis ad cœlum usque pertingentia.* Quid fecisset, si observasset Epicurum commendasse non rei necessariæ, sed supervacanearum deliciarum curam? Esto vox illa, ***ad cœlum usque***, paulò figuratior: quàm sunt tamen ejusmodi figuræ frequentes, dum viris præsertim de nobis bene meritis, & amicis gratitudinem testamur? At res non est magni momenti, seu frumentum, seu quid simile. Ita quidem apud vulgus, quod ambitioni inserviens vera bona pro vilibus habet; verùm Epicurus ut cujusque rei pretium genuinum noverat; sic naturæ bona summè æstimabat: & hac quidem in *in epist.* parte Æschinem imitatus, qui nihilò seciùs commendârat Cleocratem, quòd oleum, mel, frumenti modios, alia id genus suppeditasset. Hac de re aliàs; sufficiat jam laudasse illum, & procurasse, ac *ad ea se reduxisse, quæ cum sibi eripere vix ulla fortunæ iniquitas* *epist 18.* *posset*, ut verbis utar Senecæ, maximam posset percipere, vel ex hoc ipso voluptatem. Hanc verisimile est sensisse ipsum Metro- *Tuscul. 5.* dorum, cùm sic fidenter apud Ciceronem exclamasse legitur: *Occupavi te, Fortuna, atque cepi, omneisque aditus tuos interclusi, ut ad me adspirare non posses.* Quippe, ut ex Seneca jam superiùs retulimus, Me- *epist. 6.* trodorum, & alios *Epicuri contubernium*, potiùs quàm schola magnos viros fecit,

CAPUT

CAPUT IV.

Solvuntur ea, quæ objecta de gula immodica sunt.

QVæ cùm ita se habeant, non est, quòd multùm immoremur in diluendis iis, quæ objecta sunt. Quòd enim tam multi seu ex media plebe, seu plebi gratificantes innocentem lacerent virum, pro genio suo faciunt. Popularem auram sequuntur populares homines; perpaucis veritas est cordi. Epicurus non cauponarius, non edax, non bibax fuit; adeò fuit frugi, & sobrius, ut vix cum ipso Curii videantur esse comparandi. Contrà tamen audit; quid facias? neque is fuit primus, neque erit postremus, cujus virtuti vulgus obloquatur. Satis esse illi debet, si, cùm paucis bonis viris innotuerit, suam apud illos laudem consequatur. Dicerem de Chrysippo jam, nisi ea sufficerent, quæ sunt secundo libro allata. Quod spectat ad Damoxedum, cæterósque Comicos, nihil dicendum apud illos, quibus perspectum quæ fuerit veteris Comœdiæ libertas. Etenim apertè non Socrates solùm ac Plato, cæterique Philosophi à Comicis proscindebantur; verùm etiam & Pericles, & Alcibiades, & quotquot erant principes, illustrésque in civitate. Porrò adversùs Epicurum tantò erat libertas major, quantò erat ansa captatu facilior, tum ex verbis, tum ex fama, & rumusculis, quos osores disseminarent. Timon non solùm in Epicurum, sed in omneis etiam alios dogmaticos Philosophos, ipse Scepticus, effudit convitia. Id testatur Laërtius, *lib. 9.* memorans treis libros ab ipso conscriptos, quos inscripsit σίλλους, hoc est *Maledicta*. Fidem porrò faciunt antè recitata. Epicurusne suo ventri sic indulserit, ut victimas etiam fuerit voraturus? Ipsi certè aqua abundè in potum suffecit, cùm Timon φιλοπότης, quasi *inexplebilis potor*, vini scilicet, dictus fuerit, ut à Laërtio est ad- *ibid.* notatum. Circa objectam assentationem, cogita, quæso, quâ ratione seu Idomeneo, seu aliis adulari potuerit, ut gulam expleret impensiùs, cui tam pauca erant superque, & satis; ac præsertim

quidem

quidem cùm ad illos scribens, præscindendarum cupiditatum mentionem sæpè fecerit, ut ad Idomeneum: *Si vis*, inquit, *Pythoclea divitem facere, non pecuniæ adjiciendum, sed cupiditatibus detrahendum est*. Quam sententiam nobilem dictam, memoratamque Senecæ, aliásque, suo loco pleniùs referemus. Heic verò attingo, ut intelligas futurum fuisse ut Epicurus coram Idomeneo, aliisque erubesceret, si aliâ ratione voluisset apud illos vivere, quàm vivendum esse ipsis persuaderet. Vt taceam ipsum non tam ad lautas illorum mensas accessisse, quàm illi ad ipsum venerunt edocendi frugalitatem. Penè enim tempore toto, ex quo virum agnoverunt, commorati apud illum sunt.

epist. 21.

CAPUT V.

Satisfitque proinde iis, quæ sancti Patres attigerunt.

JAm illa fuisse supposititia, ex quibus plerique sanctorum Patrum desumpserunt, quæ Epicuro exprobarunt, partim ex dictis libro secundo manifestum fit, partim convincitur ex dictis circa viri frugalitatem. Illud certè de Metrodoro sic à Plutarcho inducitur, ut plané confictum appareat: quando apparet ex supradictis, quæ Plutarchi mens iis in libris fuerit; & aliunde perspectum est, quod paulò antè retulimus, ut frugalitati studens Metrodorus sese adversus fortunam composuerit, magnus vir Senecæ dictus, & quem aliàs diviné loquutum B. Clemens asseruit. Heinc propter illa, quæ sequuntur ex Solomone desumpta, Sectatoribúsque Epicuri attributa, cùm opponi possent varia testimonia circa vitam Epicureorum, satis erat tamen si loco ex Porphyrio anté citato illud Ciceronis adjunxerimus: *Ita vivunt quidam, ut eorum vitâ refellatur oratio. Atque ut cæteri existimantur dicere meliùs, quàm facere; sic hi* (loquitur de Epicureis) *mihi videntur facere meliùs, quàm dicere*. Ut tamen habeas victûs exemplum, ac veluti specimen

lib. 2. de fin.

men in germano Epicureo, accipe ut de Pomponio Attico Cornelius loquatur: *Nemo*, inquit, *in convivio ejus aliud acroama audivit, quàm anagnosten, (quod nos quidem jucundissimum arbitramur) neque unquam sine aliqua lectione apud eum cœnatum est, ut non minùs animo, quàm ventre convivæ delectarentur. Nunquam eos vocabat, quorum mores à suis abhorrerent.* Pergit: *Cùm tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano victu mutavit, nihil de vitæ consuetudine; tantâque usus est moderatione, ut neque in sestertio vicies, quod à Patre acceperat, parum se splendide gesserit, neque in sestertio centies, affluentiùs vixerit, quam instituerat; parique fastigio stetit in utraque fortuna.* Hactenus ille. Quæ memoro, ut intelligas quantæ honestatis mensa fuerit profitentium Epicureismum; cùm vix etiam simile quidpiam observetur in cæteris. Nihil attexendum de Philosophis, qui Epicurum apud sanctos Patres & irriserunt, & porcum vocarunt, cùm manifestissimum sit etiam inter Philosophos regnavisse invidiam; & non esse statim quempiam seu ex barba, seu ex pallio judicandum Philosophum. Præ cæteris Stoicos fuisse, qui hanc Epicuro infamiam quæsierint, superiùs declaravimus; eosdem jam esse, quos Patres innuant, indicare videtur vel illud, quod allatum est ex B. Ambrosio. Clarum est enim Philosophos, *qui sobrij putantur*, ipsos esse Stoicos, cùm videri tales semper affectaverint, tametsi Curios simulantes Bacchanalia sæpè deprehensi sint vivere. Certè haud abs re videtur interdum ex ipso Zenone quæsitum, *quamobrem, austerus cùm esset, inter potandum tamen hilaresceret?* (ne prolutionem, aut nimiam potationem interpreter illud ἐν τῷ πότῳ διαχεῖται, quod est apud Laërtium) cùm ille respondit, *etiam madefactos aqua lupinos dulcescere.* Haud abs re etiam memorant Chrysippum idcirco interiisse, quod suave merum, γλυκὺν ἄκρατον, ebibisset inter sacrificia. Tandem haud abs re Stoici notantur aliter dixisse, aliter vixisse, propter illud Satyrici:

lib. 7. *ibid.* *Iuven. Sat. 2*

> *Fugerunt trepidi vera, ac manifesta canentem*
> *Stoicidæ, —*

nec desunt, qui putent ad eos pertinere, quod Quintilianus habet, dum, *Non*, inquit, *virtute, ac studijs, ut haberentur Philosophi*

laborabant, sed vultum, & tristitiam, & dissentientem à cæteris habitum pessimis moribus prætendebant. Quanquam ut id de omnibus interpretandum censeam, absit. Ad Horatium quod attinet, ille, cùm esset Epicureus, scomma id vulgare jocando admisit, ut suavem, & tranquillam vitam meliùs persuaderet amico, cui statim antè dixerat:

Lib. 1. epist 4. *Omnem crede diem tibi diluxisse supremum;*
Grata superveniet, quæ non sperabitur hora.

Ad illud B. Chrysologi nihil aliud dicendum est, quàm quod elicitur ex dictis libro secundo circiter finem de adfectu sanctorum Patrum in Epicurum declamantium.

CAPUT VI.

Respondetur demùm objectis de Gula fœda, & noxia.

RESpondendum foret specialiùs, & accuratiùs ad ea, quæ allata sunt ex Timocrate circa fœditatem vomitionum quotidianarum, & similia; sed ea excutiuntur uno verbo à Laertio, dum insanire illos dicit, qui Epicuro talia objiciunt. Et fortassis quidem potuit Epicurus vomitione uti ad stomachum exonerandum humoribus superfluis, ac præsertim longè à pastu, digestionequejam peractâ, cum & hanc praxin fuisse Romæ ante tempora Asclepiadis frequentissimam narret Plinius: sed vomere illum solitum præ luxu, aut potatione liberiore, ingurgitationeq; quadam, adimit sibi ipsi fidem. Ut enim prætercam quantum id repugnet iis, quæ memorata sunt de summa viri frugalitate, iisq; etiam, quæ de tenui victu ab ipso conscripta referentur aliàs; quæso quæ frons adeò perfricta, ut huic vivendi instituto sapientiæ studium prætexere ausit, præcipuè verò in oculis tantæ civitatis, in qua professorum sapientiæ tantus numerus, & æmulorum observantium, obtrectantiumque tantum studium. Fidem quoque dero-

Marginal notes: lib. 10. (beside "dianarum"); lib. 26. c. 3. (beside "pora Asclepiadis")

derogat sibi quod objicitur de immodicis, ac fortunæ Epicuri imparibus sanè impensis. Ubi certè panis hordeaceus, fabæ, aqua, allis unius viritim impendium, & similia solùm audiuntur; nihil est opus tantâ profusione. Quanquam etiam illæ impensæ elevarentur, si diceres tantum fuisse conviventium, (simul nempe cum Epicuro philosophantium) numerum, ut vix etiam Attica mina tam multis, licet parcissimè victum curarent, foret satis: cumq; reditus Epicuri tanti esse nequiverint, factum supplementum ex iis, quæ opulenti amici conferrent. Verùm, seu Timocratis lib. i sunt suppositii; seu Timocrates reverâ ab Epicuro discessit, graviter videlicet ferens illius objurgationem ob Metrodorum fratrem offensum, uti apud Plutarchum est; possunt esse omnia prorsùs commentitia. *lib. 2 adv. Col.* Quod ad vinum attinet ab Epicuro postulatum, cum jam propè deficeret; quæso te, cui nisi inhumano, intolerabile sit, hominem vexatum tam magnis, tamq; diuturnis doloribus, atq; etiam præ balnei debilitatione animo deficientem, vini puri aliquid ad exhilarandum cor, excitandumq; spiritus sorbere? Nisi verò tantâ agendum, censendumq; invidiâ est (ut istud crapulæ tribuatur: quemadmodum fieri videas apud aliquos, qui ex vulgata versuum Laërtii interpretatione illud desumunt, ac in ore habent: *loc. cit.*

—— sitientiùs hausit
Suave merum; hinc Stygias ebrius hausit aquas.

Sanè & textus Græcus id non habet, &, si haberet, lusus foret, ac licentia poëtica; cùm præsertim nosset Laërtius Epicurum non vino ingurgitatum, neq; inter vomitûs exhalasse animam; sed sana mente præditum; ad absenteis amicos scribentem, eos, qui aderant, commonentem. Quid dicerent isti, si ut Plato in nuptiis cœnans mortuus esset? Si ut Arcesilas, *fœcundis calicibus haustis*, *ἄκρατον ἐμφορηθεὶς πολύν*; si ut Lacydes, factus priùs paralyticus *ex uberiore potatione*, *ἐκ πολυποσίας*; quæ omnia sunt apud Laertium, & *lib 3 & 4.* ex Hermippo maximè. Ne referam quod Athenæus memorat *lib. 10.* de Xenocrate, illum scilicet uno haustu sorpsisse vini congium, hoc est pintas treis Parasinas, atq; semissem. Ut ista autem prætercam, sufficiat mortem obitam ab ipso constantiùs, quàm aut *lib. 7.*

à Zenone Stoicorum patre, qui ex Laërtio sese strangulavit; aut sexcentis similibus, qui pari modo vitam finierunt; Speusippo Menippo, Metrocle, & aliis. Fortitudinem certè ejus in stranguria, & torminibus Cicero apertè commendat; & cùm Stoici hos morbos ad edacitatem potiùs, quàm ad nativam complexionem, cujus sibi nemo est author, referunt, patet quo genio ducti id faciant. Ac declamat quidem, & metas Grammatici excedit Suidas. Quis tamen non videat frequenter viros optimos eodem morbi genere, & cum eisdem doloribus, quibus obiit Epicurus, interire? Sunt, qui id statim referant ad ultricem Dei justitiam, quemadmodum Suidas. Sed hoc ut negandum omninò non est, ita omninò asseri non potest, quin injuria fiat eidem justitiæ, quæ plerosque fonteis prætergreditur. Si enim ex acerba morte inferas prorsùs ultionem divinam, nonne prorsùs ex tranquilla benevolentiam inferes? Quid dices verò vel de uno Dionysio, cujus impietatibus gravissimis enumeratis pergit Cicero: *hunc nec Olympius Iupiter fulmine percussit, nec Æsculapius misero, diuturnoque morbo tabescentem interemit; atque in suo lectulo mortuus in Tympanidis rogum illatus est.* Sed hæc altioris sunt disquisitionis: & quod præsentem attinet locum, memorare sufficit Aristotelem optimè sensisse defectûs, qui nobis à natura insunt, esse non exprobratione, sed commiseratione dignos. Plutarchus certè humanè se in eo uno gessit erga Epicurum, quòd referens morbos, qui tam Epicurum, quàm amicos ejus abduxerunt: *Hæc quidem,* inquit, *non exprobramus; quippe qui noverimus & Pherecydem, & Heraclitum gravibus morbis laboravisse: sed postulamus,* &c. Ut Pherecydem porrò memoravit, qui mortuus est phthiriasi, & Heraclitum, qui intercute; sic adjicere poterat Antisthenem, & Polemonem, qui interiêre phthisi; Lyconem, qui podagra; Cleanthem, qui gingivæ putredine; & sic de innumeris aliis. Quod postremò spectat ad ea, quæ Epicurus sepulcro suo incidi jussisse urgetur; constat profectò Suidam studiosè nimis collegisse rumusculos omneis in Epicurũ ventilatos, dissimulatis intereà iis, quę seu vera, seu fide digna aut cõpererat, aut comperire potuerat. Verba sanè quæ objiciuntur, nullo modo exstant in tota serie testamenti, quod apud Laërtium

lib. 2. Tusc.

lib. 3. de nat. Deor.

l. 2. adv. Col.

tium conservatum integrum est. Seu verò testamento, seu codicillis Epicurus illud mandasset, Cicero non prætermisisset, qui curiosè adeò observavit Epicuri omnia, quibus posset disciplinam illius coarguere. Heinc nihil necesse refellere comparationem Epicuri cum Sardanapalo, cæterisve similibus; maximè cùm perspicuum sit, eos, qui hujuscemodi comparationes instituunt, longè prorsus abesse ab ea Epicuri sobritate, quæ superiùs descripta est. *lib. 1. de fin.*

LIBER SEPTIMUS.

DE OBJECTA EPICVRO VENERE.

CAPUT PRIMUM.

Declamatur in Epicuri Hortum, quasi in Lupanar infame.

lib adv. Col. *lib.10.* *lib.2 c.1.*

Idetur imprimis Epicuri hortus, fuisse quasi prostibulum, quò Scorta Græciæ convenirent. Ecce enim partim à Plutarcho, partim à Laërtio, partim à Cleomede recensentur meretrices Leontium, Themista, Philænis, Nicedium, Erotium, Hedia, Marmarium, Bodium, Phædrium; præter Cyzicenam illam meretricem, quâ communi jure cum Polyæno Epicurum fuisse in hortulo usum Plutarchus testatur. Scribitur porrò apud Laërtium Epicurum simul, atque Metrodorum rem habuisse cum eisdem meretricibus, ac nominatim cum Leontio. Ac ne munus quoddam ad Lupanar necessarium deesse posset, ibidem adjicitur, unum ex memoratis illis Epicuri fratribus lenocinium exercuisse. Cum autem Clemens Alexandrinus sapientem in Horto quaternionem cum meretrice memorat, significare, opinor, Epicurum, Metrodorum, Polyænum, Hermachum, ac meretricem Leontium. Ut verò de ipsa Leontio, quoniam evasit præ cæteris celebris, aliquid adjiciam, Athenæi verba hæc sunt: *Iste igitur Epicurus amicam habuit Leontium, quæ propter artem meretriciam rumore crebro celebrata est. Hac verò cùm Philosophia*

loc cit. *loc. cit.*

lib.2. Strom.

lib.13.

phiæ cœpisset operam dare, scortari non destitit; sed in hortis rem habuit cum Epicureis omnibus, ac propalàm cum Epicuro; adeò ut ipse fuisse se multùm de ea solicitum in suis ad Hermachum Epistolis declaraverit. Non memoro heic Danaen hujus Leontii filiam scortatam similiter fuisse, exstitisseque nominatim Sophronis Ephesii amasiam, uti apud eumdem Athenæum est. Possemus jam adtexere, quod superiùs attigimus circa nocturnam illam Philosophiam, synagogenque mysticam. Siquidem præter comessationes, & compotationes possunt ea intelligi, quæ in nocturnis Bonæ Deæ sacris patrari quondam objecta sunt: Et non ineptè quis intelligat ex hoc contubernio desumptum, quod Plutarchus scribit Corniadem quasi ex Ephemeride repetere *lib. citat.* solitum, quoties cum Hedia, & Leontio rem habuisset, Thasium bibisset, opiparè cœnasset. Ex hoc certè esse videtur cur Epicurus iterum cum Sardanapalo conferatur, dum inter scorta purpuram nens, sua illis pensa distribueret. Cur item illud sodalitium comparetur gregi sociorum Ulyssis, ac jam à nostrorum plerisque dictæ Magorum Synagogæ. Cur denique hortus Epicuri similis dicatur Circes, Augiæque stabulis, & ut nostrorum plerique declamant, Paradiso illi Mohammedis, *dial. cum* in quo, ut ipse Mohammedes (ex vulgari versione) ait: *Quic-* *sap. Iud.* *quid volunt beati præstò est, & quascumque, & quomodocumque volunt, voluptates habent, & qualiter, & ubi, & quando, & quantum, & quoties volunt, sine mora, & difficultate. Ita quidem, ut quas hîc uxores habuerunt fideles, habeant & illîc; cætera concubinæ erunt; ancillarum verò non erit numerus,* &c.

CAPUT II.

Iterùm Epicuri amores, & accepta ex iis damna.

SEd ut specialiùs aliquid circa Epicuri amores dicamus, ex- *lib. 10.* stat ecce apud Laërtium velut fragmentum Epistolæ, quam ille ad Leontium scripsit: Παιὰν ἄναξ, φίλον Λεοντάριον, οἵου κροτοθορύ-

βου

βου ἡμᾶς ἐνέπλησας (sic enim videtur meliùs apud Suidam, quàm ἀνέπλησας apud Laërtium legi) ἀναγνόντας σου τὸ ἐπιστόλιον, *O Regem Apollinem, chara Leontiola, quo nos tumultuoso plausu implevisti, tuam legenteis epistolulam?* Quo loco sibi quis penè persuadeat audire illas delicatulas Poëtarum cantillationes,

Pande puella, pande capillulos, &c.

Ut appareat verò Epicurum ad extremum usque senium deperiisse Leontium, cùm ipsa ejus morositatem ægerrimè interim ferret, exstat ecce in serie Epistolarum Græcanicarum Epistola quædam Leontii ad Lamiam ex secundo libro Alciphronis, hocce initio: οὐδὲν δυσαρεστότερον, ὡς ἔοικεν, ἐστὶ πάλιν μειρακιευομένου πρεσβύτου· οἷά με Ἐπίκουρος οὗτος διοικεῖ, πάντα λοιδορῶν, πάντα ὑποπτεύων, ἐπιστολὰς ἀδιαλύτους μοι γράφων, ἐκδιώκων ἐκ τοῦ κήπου· μὰ τὴν Ἀφροδίτην, εἰ Ἄδωνις ἦν, ἤδη ὀγδοήκοντα γεγονὼς ἔτη, οὐκ ἂν αὐτοῦ ἠνεσχόμην, φθειριῶντος, καὶ πολυνοσοῦντος (puto, pro φιλονοσοῦντος) καὶ καταπεπιλημένου κῳδίοις μάλα πόκοις, ἀντὶ πίλων, &c. *Nihil est, ut mihi videtur, repuerascente sene importunius: Quo sanè modo erga me Epicurus iste se habet, omnia improbans, omnia in suspicionem vertens, literas ad me ambigiosas scribens; abacturus sanè ex horto ipsam Venerem, tametsi Adonis foret, natus jam, ut est annorum octoginta. Absit illius amore tenear, qui & scatet pediculis, & planè morbidus est, contractus præ senio, nec injuriâ vellera gestans pro pileis,* &c. Verùm ut ad amatorias Epicuri ipsius Epistolas redeam, idem Laertius istud ad Themistam Leontei uxorem scriptum ab ipso memorat, οἷος τε, φησίν, εἰμί, ἐὰν μὴ ὑμεῖς πρός με ἀφίκησθε, αὐτὸς τρικύλιστος, ὅπου ἂν ὑμεῖς, καὶ Θεμίστα παρακαλῆτε, ὠθεῖσθαι. *Is sum, qui nisi vos ad me accesseritis, quò me cumque vos, & Themista evocaveritis, possim, vel sæpiùs volutatus, impelli.* Ac paulò post idem Laertius: Rursum, inquit, ad Themistam scribens, adhortandum esse ipsam putat, uti ait Theodotus in libro præsertim quarto contra Epicurum. Addit Laertius scripsisse eumdem ad alias quoq; meretrices. Sed ecce quid ad Pythoclem formosum adolescentem, scriptum ab illo referat, Καθεδοῦμαι, φησί, προσδοκῶν τὴν ἱμερτήν, καὶ ἰσόθεον εἴσοδον. *Sedebo,* inquit, *opperiens exoptatum tuum, & veluti Dei alicujus, ingressum.* Pythocles hic est, quem natum annos duodeviginti Plutarchus scribit fuisse monstrosè ab Epicuro deprædica-

not. in 10. Laert. — *loc. cit.* — *lib. 1. adv. Col.*

dicatum, cuique, muliebria cùm pateretur, fuerit apprecatus ut omnia sine reprehensione, invidiaq; contingerent. Ad eumdem puerorum amorem pertinere possunt blandulæ illæ appellitationes, ut cùm Epicurus ex eodem Plutarcho diminuta, ac *ibid.* infracta voce Coloten vocare consuevit Κολωταρᾶν, καὶ Κολωτάριον, *Colotulum, & Colotillum*.

Adtexi jam posset objecta Epicuro desidia, quæ, præter hortorum ad delicias comparatorum amœnitatem, impromptu caussa esse videatur quamobrem fuerit tantoperè ad venerea intemperans. Sed adnotare solùm juvat, cum ex molli desidia, adjunctaque intemperantia notum sit corpus effici enerve, fluxum, effœminatum; nihil mirum videri, si corpus Epicuro contigerit, cujusmodi suprà observavimus descriptum à Suida fuisse. Heinc cum Plutarchus objiciat nihil profuisse nec Epi- *lib. de sav. tuen.* curo, nec Epicureis ad decantatam illam corporis *εὐεξίαν bonam affectionem*, seu *probam constitutionem*, quòd omnem actionem devitaverint, quæ honoris studium attineret; augeri id sanè videtur ex eo, quod apud Suidam legimus, Epicurum fuisse adeò *in Epicur.* miserabiliter corpore affectum, ut surgere per multos annos è lecto non potuerit. Omitto autem quod Stoici, ut ex Cicero- *lib. 7. fam. ep. 26.* ne jam retulimus, extremos illos Epicuri morbos ad hanc quoque speciem turpioris intemperantiæ retulerint.

CAPUT III.

Abactus proinde Epicurus è Philosophorum choro.

ATque ex his tandem arguitur Epicurum videri indignum, qui Philosophorum adscribatur cœtui. Prætereo enim quæ ex Cleomede superius relata sunt, cum Epicurum abigeret ex Philosophorum choro. Prætereo ut ab Epicteto, Hierocle, & aliis relegatus potius sit ad Cinædos, & meretrices. Alia ut attingam, Themistius patrem suum commendans: *Ille,* *Orat. 2.*

Q inquit,

inquit, *Epicurum quàm-celerrimè è catalogo dimittebat, unguento in caput ipsius effuso, ut qui amans esset voluptatis. Epicuri*, inquit Maximus, *ne nomen quidem ipsum fero. Neque enim Philosophiam admitto, quæ lascivit, uti neque Imperatorem, qui discedat ex acie.* Ipse Lactantius cum aliàs sæpè Epicurum stultitiæ damnet, tum relatis illis jam antè citatis ex Lucretio versibus,

lib. 3.

Qui genus hum num ingenio superavit, & omneis
Præstrinxit, stellas exortus uti ætherius Sol,

lib. 3. *cap.* 17.

Subdit: *Quos equidem versus nunquam sine risu legere possum. Non enim de Socrate, aut Platone hoc saltem dicebat, qui velut Reges habentur Philosophorum? sed de homine, quo sano & vigente nullus æger ineptiùs deliravit.* Sed ne id genus plura consecter, observo solùm quod Arcesilas apud Laërtium interrogatus, *cur homines ex cæteris ad Epicureos, ex Epicureis autem ad cæteros non migrarent*, respondit: *Quoniam ex viris quidem galli fiunt; ex Gallis verò viri non fiunt.* Alludens scilicet ad Gallos sacerdotes Cybeles exsectos, & effœminatos. Et possent quidem benè multi hoc loco enumerari ex Epicuri familia qui Philosophiæ aspersei int labem: sed omnium instar esse potest ille ex Seleucia Diogenes, cujus jam antè facta est mentio. Scilicet narrat Athenæus quemadmodum ille à Rege Alexandro petierit, obtinuerit, ac deinde Lysiodo meretrici, quam deperibat, dono dederit tunicam purpuream, aureamque coronam virtutis effigie insignem. Itemque, quemadmodum in convivio celebri risus ingens fuerit excitatus, ubi hisce insignibus exornata muliercula apparere jussa est; cum vix tamen Philosophus ejus laudandæ faceret finem. Ad hunc locum spectat quod memorant Suidas, Ælianus, & alii Epicureos fuisse à Romanis publico Senatus decreto expulsos, itemque à Messeniis, quod Adolescentum corruptores essent, ac propter mollitiem, & impietatem, commacularent Philosophiam. Addunt verò illis ejectis (quod quidem fieri antè Solis occasum oportuit) jussisse Messenios, & à Sacerdotibus templa lustrari, & à Timuchis urbem purgari; quasi scilicet à piaculis, sordibusque liberam factam. Referunt etiam ut Lyctii appellenteis illùc Epicureos abegerint, lege apud

lib. 4. *lib.* 5. *in voc. Epic. lib.* 9. *var. hist. cap.* 12.

apud ipsos lata, *ut effœminatæ, degeneris, & turpis sapientiæ inventores, atque adeò Diis invisi homines per præconis vocem Lyсто pellerentur: si verò quis eò venire auderet, ac legem istam contemneret, is in catasta vinctus teneretur diebus XX. prope Curiam, & nudus melle, ac lacte perfusus apibus, & muscis intra illud tempus fieret pabulum, eòque exacto, si superstes esset, veste indutus fœminea, è saxo præcipitaretur.* Ut verbo dicam, sic Apollinaris: *in epithal.*

Ast Epicureos eliminat undique virtus.

CAPUT IV.

Epicurum castè vixisse docetur.

HAbes huc-usque quid Epicuro circa Veneream intemperanciam possit maximè objici. Placet porro initio statim his omnibus opponere testimonium viri & docti, & sancti, quem meritò innumeræ obloquentium turbæ præferendnm censeas. Is est Gregorius Nazianzenus, qui cum in suis Jambicis continentiam aliquorum Philosophorum commendaret, de Epicuro sic cecinit: *Iamb. 18.*

Ipsam voluptatem putavit præmium
Epicurus exstare omnibus laboribus,
Mortaliumque tendere huc bona omnia.
Ac ne ob voluptatem improbam, hanc laudarier.
Quis crederet, moderatus, & castus fuit.
Dum vixit, ille, dogma moribus probans.

Nihil sanè hoc elogio illustrius; demonstrat enim ut Epicurus non modò casta docuerit (scilicet aliam voluptatem, quàm Veneream, damnatamque defendendo) sed castè etiam vixerit, hoc ipso arguens se voluptati obscœnæ non patrocinari. Subscribit porrò Seneca, cum de Epicuro loquens: *Mirum est*, inquit, *aliquid fortiter dici ab homine mollitiem professo; ita enim plerique judicant. Apud me verò Epicurus est, & fortis, licet manuleatus sit.* *epist. 33.* Verumtamen quid Epicurus seu docuerit, seu dixerit, suo

 refe-

referendum est loco, ubi scilicet quemadmodum ille amores tam mulierum, quam puerorum penitus damnaverit; cum & intere à sufficere possit, quod ex Epistola ad Menœceum superiùs jam relatum est, *Non enim puerorum, mulierumque fruitiones*, &c. De moribus heic agimus, quos etiam castos non diffitentur, qui opiniones ipsius fuisse impudicas existimant. Unus audiatur Cicero, *dicet*, inquit, *aliquis, Quid ergo? tu Epicurum existimas ista voluisse, aut libidinosas ejus fuisse sententias? Ego verò minimè; video enim ab eo dici multa severè, multa præclarè. Itaque, ut sæpe dixi, de acumine ejus agitur, non de moribus. Quamvis spernat voluptates eas, quas modò laudavit, ego tamen meminero quod videatur ei summum bonum*, &c. Quamobrem tametsi supposuerimus Epicuri doctrinam fuisse obscœnam, & exsibilandam (quod suo ut recepimus, loco declarabimus, quàm à vero abhorreat) adhuc tamen quod spectat ad vitam, & mores, continentissimus exstitir. Certè cùm audis Ciceronem memorare Epicurum aspernatum fuisse voluptates, est quòd putes Metrodorum seriò de se, & Epicuro dixisse, quod Plutarchus alicubi refert, videlicet, *in voluptates corporis se inspuere*.

3. Tusc. *lib. 2. adv.*

Postremò verò, ut habeas testimonium ab inimico, atque ideò omni exceptione majus, ecce ut Chrysippus de Epicuro senserit. Scribit Stobæus, *quempiam fuisse, qui & non iri captum amore virum sapientem dixerit, & ipsius Epicuri exemplo inter cæteros id probarit: Chrysippum autem contradixisse, & Epicurum quod attineret, excepisse nihil ex ejus exemplo concludi, quoniam foret* ἀναίσθητος, *sensu* (seu passione concupiscibilis appetitus) *carens.* Quo loco vides Epicurum tum citari ab aliis in exemplum continentiæ, quæ sit viro sapiente digna: tum adversarium ejus Chrysippum non negare ejus continentiam, sed illam solùm tribuere stoliditati, potiusquàm virtuti; quòd ut nihil aliud, saltem fidem facit Epicurũ incontinentem, libidinosumve non fuisse. Hæc porrò Chrysippi redargutio cum ea consonat, qua Galenus Epicurum taxat, non sanè circa nimiũ, sed circa nimis parcum Venereorũ usum; cùm, ut jam antè meminimus, censuit *ipsum nun-*

serm de Ven. & am. *in 3. Epid. com. 1.*

nunquam prodesse, multùmque esse nisi & noceat; verùm hac de re alibi. Adnoto heic solùm nihil esse mirum si Chrysippus existimarit hominis esse stupidi, ac bardi amore non capi; contrà verò amore capi solertis esse, ac ingeniosi; quando se ipse hac ratione factóque ipso planè solertem, ingeniosumque esse probavit. Sanè, ne cætera consecter, legitur ecce apud Laertium turpiai, infanda scripsisse. Quippe *in commentario de antiquis physiologis, quæ de Iove, & Iunone tradit, turpiter confingit*, (verba sunt Laertii) *sexcentis versibus ea scribens, quæ nemo ne ore quidem inquinatissimo scriberet. Turpissimam enim, ut ajunt, illam scribit historiam (tametsi laudat ut Physicam) scortis potiùs, quàm Dijs congruentem, ac præterea ab iis, qui de tabulis scripserunt alienam. Neque enim apud Poleimonem, neque apud Hypsicraten, ac ne apud Antigonum quidem inveniri, sed ab eo confictam esse. In libro autem de Republica, etiam cum matre, & filia, ac filio commiscere corpus concedit.* Hæc, & plura sunt quæ Chrysippo attribui scribit Laertius. lib. 7.

CAPUT V.

Purgatur Epicuri Hortus ab infamia ex mulieribus.

CUm itaque Epicuri mores nihil impudicum habuerint, existimare par est non fuisse Hortum ipsius infame lupanar, tametsi mulieres nonnullæ commoratæ in illo sint. Vel omnes enim, vel certè plures ex iis, quæ enumerantur, cum Epicuro sunt conversatæ, non ut se prostituerent, sed ut cum eo philosopharentur. Scilicet hoc novum non fuit, ut ingenuæ, præstantesque ingenio fœminæ in Philosophorum scholas æquè, ac viri convenirent. Ecce enim in Academia anditrices Platonis fuerant, & Lasthenia Mantinica, & Axiothea Phliasia, perinde ac Xenocrates, Aristoteles, & alii viri, ut Laertius memorat, adjiciens Axiotheam virili etiam habitu, ex Dicæarcho,

 fuisse

fuisse indutam; cùm addat easdem quoque fuisse Speusippi discipulas. Enimverò Pythagoras, nonne mulieres plurimas in disciplinam suam admisit, quemadmodum Porphyrius, Jamblichus, & alii scripsêre? Nonne etiam ex Laertio plurimi uxores suas erudiendas ipsi tradiderunt, quæ Pythagoricæ dictæ sunt? Ex harum fortè numero ipsa quoque Theano fuit; quippe quam nonnulli voluerint uxorem fuisse cujusdam Brontini, Pythagoræ verò exstitisse non uxorem, sed discipulam. Quid memorem id etiam moris consequutis sæculis fuisse. Audi enim Porphyrium de præceptore suo loquentem: *Audiebant Plotinum etiam mulieres nonnullæ, admodùm sapientiæ ejus deditæ, quarum in numero erat Gemina, in cujus etiam laribus habitabat. Item Geminæ hujus filia nomine similiter Gemina. Amphiclia quoque Aristonis filia, & filii Iamblichi uxor. Multi quinetiam viri, multæ & mulieres generis nobilitate pollentes, cùm mortis jam propinqui essent, liberos suos tum mares, tum fœminas unà cum omni substantia* Plotino, *tanquam sacro cuidam, divinóque custodi tradebant, atque commendabant. Quocirca Plotini domum plenam jam puerorum, virginúmque videres, &c.* Hæc commemoro, ut intelligas haud absimilem Epicuri scholam, quemadmodum intelligi vel ex uno ejus Testamento liquet. Atque, ut cætera omittam, potuerunt illæ fœminæ cum Epicuro conversatæ Pythagoricarum instar, uxores esse commorantium etiam cum ipso familiarium. De Themistâ certè, quod fuerit Leontei uxor, perspicuum est. Leontium quoque tametsi fuerit Metrodori concubina, pro more tamen patrio uxoris instar illi esse potuit, quemadmodum fuerat Aristoteli Herpyllis, ex qua susceptus Nicomachus. Porrò, ut Leontium, seriò Philosophiæ operam dedisse agnoscas, repetendum id solùm est, quod superiùs attigimus, videlicet habuisse illam, unde librum adversùs Theophrastum Philosophum scriberet. Et ne quis putaret ipsam quidpiam solùm effutiisse muliebriter, testatum fuisse M. Tullium, opus hujusmodi conscriptum *scito sermone, & Attico*: Quibus verbis, & eruditio, & elegantia indicatur. Quin-etiam scribit Plinius Leontium Epicuri cogitantem depictam fuisse; ut ipsam nempe intelligamus Philosophicis meditationibus deditam. Quippe si illa meretrix fuisset, profectò non cogitabundam,

In vi. Pyth. lib. 8.

in vi. Plot.

Laert lib. 5.

lib. 1. de nat. Deor.

lib. 35. c. 11.

dam, sed subsultanti oris habitu mulierem pingi oportuerat. Ut agnoscas etiam Themistam philosopharam serio fuisse, notandum solùm est Lactantium, cùm philosophari neget fœminas, unam tamen excipere ex omni memoria Themisten: & Ciceronem ita illius suspexisse sapientiam, ut in L. Pisonem agens, ironicùs dixerit: *licet sis Themistâ sapientior*: Nempe eo sensu, quo mox antè: *Tu eruditior, quàm Piso* (avus scilicet prænomine Marcus) *prudentior, quàm Cotta, abundantior consilio, ingenio, sapientiâ, quàm Crassus*. Lib. 3. c. 24.

Edisserendum fortè heic esset, admitti-ne, ut sunt imbecilla fœminarum ingenia ad Philosophiam debeant? Sed paucis, constat non sine invidia posse arceri à Philosophia, seu summi boni prosequutione, adeptioneque felicitatis, si qua judicio, & affectu philosophico fuerint: cum & ejusdem nobiscum naturæ participes, easdem nobiscum doteis possideant, & pleræque ingenii acumine, ac robore præstent viris plurimis, etiam ex iis, qui existimant se optimè philosophari. Atque id quidem, ut experientiam plurimarum Heroidum, vereque doctarum prætercam, (quas inter semper eminebit, quæ rarâ nostri sæculi felicitate efflorescit Ultrajectensis illa puella Anna Maria Schurmana, omni genere non virtutis minùs, quàm eruditionis ornatissima) prætereamque etiam, si Plato voluit mulieres perinde ac viros sese immiscere Reipublicæ, non esse quod eædem à rerum speculatione prohibeantur. Deinde quæri id etiam posset, an-non imbecillum videatur castitatis præsidium in tanta familiaritate commisceri fœminas viris. Verùm ut contendere nolim rem se in illa consuetudine perinde habuisse, ut si quis saxa marmoribus copulavisset marmora, (puta cum magno temporibus illis non daretur vitio, si quis à se nihil humani alienum esse arbitraretur, ac damnatum solùm haberetur etiam à Philosophia, si quispiam intemperanter, cumque legum, sanitatis, ac famæ dispendio sese Venereis dederet.) ita potuit tanta in illa conversatione esse moderatio, ut peccatum nihil fuerit adversus temperantiam; maximeque, cum tanta illeic coleretur sobrietas, quæ inimica est Veneris, & cum ipse qui præerat, Lib. 5. de Resp.

insti-

CAPUT VI.

Refelluntur Epicuri amores, & damna ad ipsos relata.

RESpondendum ad ea restaret, quæ ex Plutarcho, Cleomede, itemque ex aliis apud Laërtium objecta sunt: Sed & notum ex antè-dictis quâ mente illi animati adversùs Epicurum fuerint; & repetitum est aliquoties, ut Laërtius dixerit insanos, qui talia comminiscerentur. Sanè quod attinet præsertim ad amatorias Epistolas, nemo ambigat illas ex iis fuisse, quas Diotimus Stoicus Epicuro imposuit. Ac de Leontio, & Themistâ, quarum altera concubina, altera uxor familiarium fuerit, res ipsa planè reclamitat; maximè verò cùm Laërtius referat hanc commentationem ad obtrectatorum insaniam. Opinor autem, si Laërtius recitatam ex Alciphrone Leontii Epistolam habuisset ad manum, idem de ea fuisse laturum judicium. Nempe sive Alciphron ipse, sive alius confinxerit, apparet sanè captata nimis, affectaque declamitatio. Heinc non memoro ut Leontium, veluti etiam Metrodorus, ante Epicurum diem obierint, cùm Epicurus filii ipsorum Epicuri nomine, tanquam pupilli in testāmento, & meminerit, & curam habuerit; ut intelligas quî Leontium scribere ad illum potuerit, & jam quidem octogenarium; cùm ipsi Epicurus supervixerit, ac deinceps obierit, vix annum egressus septuagesimum primum. Quod ad Pythoclem attinet, cæterósque adolescenteis, parem caussam Laertius facit, cùm ex eadem insania Epistolas depromptas refert. Et certè cum Pythoclem ipsum, ac etiam Menœceum, & alios Epicurus ita ad philosophandum, excolendumque virtutes, ac nominatim continentiam adhortatus fuerit, ut quæ supersunt Epistolæ partim integræ, partim per fragmenta, declarant; longè omnis suspicio evanescit, aboleturq;. Nisi porrò Stoici fateantur potuisse illa de Epicuro præter verum, ac jus evulgari, quid dicent ad ea, quæ de ipso quoque Zenone in vulgus abierunt? Antigonus enim Carystius (Athenæo referente) in *lib. 13.*

R cjus

lib. 7. ejus vita scriptum reliquit, ut pueris semper sit usus, nunquam verò fœminâ; tametsi Laertius scribat semel, aut bis ancillulâ usum, ne mulierum osor esse videretur. Sed & nisi ad locorum, temporumque consuetudinem; aut, quod magis placet, ad malevolorum, & sycophantarum calumnias confugere liceat, quænam excusatio prætexetur iis, quæ vulgò de Socrate, cæterisque sanctissimis Philosophorum circumferuntur? Nam ut nihil dicam

lib. 2. de Xenophonte, qui ut puerum Cliniam deperierit, apud Laertium scribitur; Ut nihil item de cæteris, quos longum foret enumerare: nonne ruborem excitabunt, quæ de Philosopho habito divino jactantur? Vides quid ipse Apuleius, quanquam fuerit Platonicus, non dissimulet à Platone scriptum. Inter cætera enim amatoria legitur scripsisse ad Astera puerum:

Apol. 1. *Astra vides; utinam fiam, mi Sidus, Olympus,*
Vt multis sic te luminibus videam.

Et ad Dionem,

Civibus ingenti in patria laudate, jaces nunc,
Qui insanum me animi reddis amore, Dion.

lib. 3. Plura habet Laertius circa amores Alexidis, Phædri, aliorum,
lib. 19. c. 1. quos Plato deperierit; sed præsertim illud, τὴν ψυχὴν Ἀγάθωνα φιλῶν,
lib. 2. Saturn. c. 2. &c, quod tum Agellius, cum Macrobius redditum memorant latinè plusculis illis versibus.

Dum semihulco savio
Meum puellum savior, &c.

Ut jam de objecta Epicuro desidia dicatur, nihil necesse est præmittam de amœnitate hortorum; Quasi nempe illa comparetur solùm, ut libidinum sit illectamentum, & non potiùs ut philosophantium animus exhilaretur, ac mirâ quadam alacritate seu ad meditandum, seu ad disserendum excitetur, ex pulcritudine illa varietateque arborum, herbarum, foliorum, florum, umbrarum, rivulorum, volucrum, susurrorum, ambulacrorum, & si quæ sunt hujusmodi. Profectò & hoc Epicuro non fuit peculiare, ut seu in horto philosopharetur, seu hortos ad philosophandum Sectatoribus relinqueret suis. Nam & Plato, & Sectatores ha-

Laert. lib. 3. buêre hortum in Academiâ emptũ ab Anniceride; cùm ille etiam

in

in horto, qui fuit apud Colonum, philosophatus dicatur. Rursus Theophrastus suo testamento hortum, ædeísque adjacenteis amicis, qui philosophari in illis optarent, concessit, uti apud Laërtium est; qui rursùs aliquoties ejusdem horti meminit, cùm successorum vitam describit. *lib. 5.* *ibid.* Quod superest, otium liberale fuit, non segnis desidia, exactum in hortis Epicuro tempus. Et certè vel sola librorum ab Epicuro scriptorum multitudo, ac varietas, satis magno est argumento ipsum non mollitie, ignaviâ, languore totos dies obtorpuisse: sed integram potiùs ætatem impendisse Philosophiæ. *Otia*, inquiunt, *dant vitia*; verùm hoc de segnitie illa intelligitur, quâ piger vel dormit in utramque aurem, stertitque quantum despumare Falernum sufficiat; vel ad nequitiam animum componit, seseque ipso abutitur; non autem de vacatione illa, quâ quis sibi feriationem à negotiis, rebúsque gerendis procurat, ut animus curis solutior inquirendæ veritati studeat, seu, quod est idem, philosophetur. Sed de hoc otio plura aliàs, cùm etiam declarabimus non esse ipsum caussam morborum, uti vulgó existimatur, aut præmaturi obitus. Hoc porrò attingo ut jam innuam, si Epicurus imbecillus, si morbis obnoxius fuit, si maximis doloribus discruciatus interiit, non hæc fuisse damna ex ullâ ipsius seu inertiâ, seu nequitiâ, ac libidine consequuta; sed constitutionis fuisse vitium, quod in ipso ortu ex parentibus acceptum non valuerit satis ullo studio seu tollere, seu emendare. Id unum quod præstare potuit, generosè præstitit, dum tantâ constantiâ dolores, ac mortem ipsam toleravit. Quocirca ne tempus teratur in refellendo vel Suidam, vel alios illos apud Laertium, audire præstat Ciceronem, dum commendat extremam illam Epicuri constantiam: *lib. 5. Tusc.* *Ordiamur*, inquit, *ab eo, si placet, quem mollem, quem voluptarium dicimus. Quid? is tibi mortem-ne videtur, an dolorem timere? qui cùm diem, quo moritur, beatum appellat, maximísque doloribus affectus, eos ipsos inventorum suorum memoriâ, & recordatione confutat. Nec hoc sic agit, ut ex tempore quasi effutire videatur: De morte enim ita sentit*, &c. Præstat & M. Antoninum, apud quem verba Epicuri sunt, *lib. 9. de vit. su.* Ἐν τῇ νόσῳ, οὐκ ἦσάν μοι αἱ ὁμιλίαι περὶ τῶν τοῦ σωματίου παθῶν, οὐδὲ πρὸς τοὺς εἰσιόντας τοιαῦτά τινα ἐλάλουν, ἀλλὰ τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν διετέλουν καὶ πρὸς

αὐτῷ τούτῳ ὄντι (ita videtur, pro ὤν, πῶς (ἡ διάνοια μὴ μεταλαμβάνουσα (videtur, pro συμμεταλαμβάνουσα) τῶν ἐν τῷ σαρκιδίῳ κινήσεων, ἀτάρακτος ὢν (videtur pro ἀταρακτεῖ) ὅτι ἴδιον ἀγαθὸν τηροῦσα· οὐδὲ τοῖς ἰατροῖς ἐμπαρεῖχον καταφρυάττεσθαι, ὥς τι ποιοῦσιν, ἀλλὰ ὁ βίος ἤγετο εὖ, καὶ καλῶς. *Dum morbo tenerer, familiares sermones non erant mihi de doloribus, quos tum perpetiebar in corpusculo; neque cum iis, qui accedentes invisebant me, hisce de rebus quicquam loquebar; sed in disserendo de rebus naturæ præcipuis deterebam tempus. Cúmque ad hoc intentus forem, ipsa interim mens motionum in corpusculo excitatarum non particeps, imperturbata, ac bonum summ intemeratum servans, constabat. Quin etiam ne Medicis quidem tanquam remedia adhibendo quidpiam præstituris permittebam me; & vita nihilominus non malè, neque indecorè congruebat.* Cui profectò loco accommodari potest quod habet alia occasione idem Epicurus apud Senecam, dum, *Magnificentior*, inquit, *mihi crede, sermo tuus in grabato videbitur, & in panno: Non enim dicentur tantum illa, sed & probabuntur.* Itemque Senecam, dum post commendatam illam Epicuri de Sapientia, ac beata vita in Phalaridis taurum descensura sententiam, de qua dicendum aliàs, tum multis interpositis, memorat *illam malæ valetudinis, & dolorum gravißimorum perpeßionem, in qua*, inquit, *Epicurus fuit illo summo, ac fortunatißimo die suo: Ait enim se vesicæ, & exulcerati ventris tormenta tolerare, ulteriorem doloris accessionem non recipientia; esse nihilominùs sibi illum beatum diem: beatum autem agere, nisi qui est in summo bono non potest.* Et statim: *non potest dici hoc non esse par maximis bonum, quod beatæ vitæ clausulam imposuit, cui Epicurus extremâ voce gratias egit.*

epist. 20.

epist. 66.

CAPUT VII.

Restituitur Epicurus in Philosophorum chorum.

NUnc, quòd Epicurus abactus è Philosophorum choro à benè multis esse videatur, nihil profectò mirum est. Alii enim

ex ſtudio Sectæ malè affecti in ipſum fuêre, ut Epictetus, Cleomedes, alii, præter Stoicos illos antiquiores. Alii ſeu ignoraverint, ſeu diſſimulaverint quanta fuiſſet in Epicuro ſeu doctrinæ caſtimonia, ſeu vitæ continentia; præ quadam tamen feſtivitate, virum perinde exceperunt, ac ſi fuiſſet tam moribus, quàm dogmatibus voluptuarius; ut Pater ille Themiſtii. Alii, cùm fervore quodam declamationis abriperentur, facilè eò delapſi ſunt, ut de Epicuro ſermonem haberent juxta vulgarem ſententiam, quemadmodum Maximus Tyrius. Alii pro ſtudio virtutis, affectuque pietatis ſic expedire judicaverunt; ut nonnulli ſanctorum Patrum, quibus accenſetur Lactantius. Enimverò, quid putas eſt dicendum de Arceſila Epicuri contemporaneo? Idem profectò, ac fortè pejus, quàm de ipſis Stoicis. Imprimis quippe Arceſilas ex eo oderat Epicurum, quòd cùm auram popularem inſolenter prorsùs captaret (φιλόχλος, καὶ φιλόδοξος) exempli cauſſa, vocibus illis, quæ ſunt apud Laertium, *Ajo ego, & non aſſentietur his quiſpiam*? Epicurus *lib. 4.*
aliquando ipſum ſic taxaverit, quaſi nihil jactaret proprium, ſed deſumptum ſolùm ex Platone, Pyrrhone, Diodoro. Id innuit Plutarchus Epicurum ſcribens dixiſſe de Arceſila, *lib. 1. adv. Col.*
μηδὲν αὐτὸν ἴδιον λέγοντα, ὑπόληψιν ἐμποιεῖν, καὶ δόξαν ἀνθρώποις ἀγραμμάτοις, *ipſum, cùm nihil proprium efferret, opinionem de ſe, gloriamque apud homines illiteratos paraſſe.* Deinde mirum, quî Arceſilas Gallos vocaret Epicureos, ipſe palàm uſus Theodota, Philæteque ſcortis; itemque Demetrio, ac Leochare adoleſcentulis; adeò ut proinde illum corruptorem juvenum, & cynædo digna loquentem Ariſto Chius dixerit; quod memoratur apud Laertium. *loc. cit.*
Sed hæc ut miſſa faciam, magnoſque quoſdam viros opponam, qui Epicurum inter ſummos Philoſophos habuerint. Occurrit imprimis Menander, Epicuri coætaneus, ac proinde morum ipſius, placitorumque intelligens. Hujus teſtimonium quanti ſit faciendum cognoſcas ex Plutarcho velim, quo loco ejus comparationem cum Ariſtophane inſtituit. *lib. ea de re.*
Ipſe itaque Epicurum cum Themiſtocle ita confert, ut quemadmodum libertatem patriæ ad Themiſtoclem, ſic ad Epicurum *lib. 3.*

rum sapientiam ejusdem patriæ referat, memorabili illo disticho in Anthologia asservato, indicatoque superiùs.

> Χαῖρε Νεοκλείδα δίδυμον γένος, ὧν ὁ μὲν ὑμῶν
> Πατρίδα δυλοσύνας ῥύσαθ', ὁ δ' ἀφροσύνας
>
> *Par Neoclidarum, quorum unus libera ut esset,*
> *Alter uti saperet Patria, fecit, Ave.*

lib. 10. Sequitur ille Athenæus, cujus quoque suprà ex Laertio meminimus. Is nempe celebrem sententiam ex Epicuro descriptam prosequitur hoc disticho:

> Τοῦτο Νεοκλῆος πινυτὸν τέκος ἢ παρὰ Μουσῶν
> Ἔκλυεν, ἢ Πυθοῦς ἐξ ἱερῶν τριπόδων.
>
> *Hoc Neoclis natum sapientem dogma Camœna,*
> *Aut Phœbi Tripodes edocuêre sacri.*

lib. 1. de them. Adtexatur ille etiam memoratus Constantinus Porphyrogenneta, Imperator eximiè doctus, qui Insulam Samum describens: *Ex hac*, inquit, *prodierunt viri sapientiæ laude insignes, Pythagoras Samius Mnesarchi filius, & Epicurus Neoclis, & Melissus, alijque non pauci.* Quod porrò cum Pythagora Epicurus heic copulatur, id in memoriam revocat, quod habet Laertius in fine vitæ *lib. 8.* Pythagoræ, dum Epicurum Philosophis ex Pythagora propagatis, & memoratu dignis accenset. Nihil verò necesse est uberiùs Laertii testimonium adjicere, cum de illo jam satis constet. Quin-etiam nihil videtur opus corrogare loca seu ex Sexto Empirico, seu ex cæteris auctoribus Græcis, qui Epicurum *in lib. de fin. &c.* non postremum inter Philosophos habent. De Latinis res satis constat. Nam Cicero etiam non modò interdum nobilem Philosophum dicit, sed passim quoque nobilissimis Philosophorum intermiscet. Sic Seneca, dum iis respondet (ut cætera reticeam) qui objiciunt Philosophos aliter vixisse, quàm do- *lib de vit. be. cap. 17.* cuerint: *hoc*, inquit, *per malignissima capita, & optimo cuique inimicissima, Platoni objectum est, objectum Epicuro, objectum Zenoni.* *in Apolog.* Sic Apulejus, ubi adnumeravit Epicurum Anaxagoræ, Leucippo, Democrito, cæterisque, ut loquitur, rerum naturæ patronis, ac enumeravit deinde Epimenidem, Orpheum, Pythagoram, Ostanem, Empedoclem, Socratem, Platonem, subjungit: *Gratulor igitur mihi, cùm & ego tot, & tantis viris adnumeror.*

Præterea Patres, ut ex Græcis B. Gregorium Nazianzenum, *Iamb.* 18.
quem antè citavimus; ex Latinis B. Ambrosium, qui docet *lib. offic.*
Epicuri hortos tolerabiliores esse Lyceo Aristotelis.

Hoc verò addo: Cùm Epicurus, infamis fuisset habitus totâ illâ penè sæculorum serie, quâ literæ bonæ sepultæ jacuerunt; vix tamen libros humaniores, pulvere excusso, rediisse in manus ante duo ferè sæcula, quàm omnes penè eruditi symbolum pro eo contulerunt. Accipere vis aliquos? Ecce Franciscus Philelphus in Epistolis: *Quamvis*, inquit, *improbetur Epicurus à multis; video tamen ab illo eam voluptatem maximè omnium laudari, quæ sit animi, quæ sapientiam, virtutemque consequatur.* In Libris autem de Morali disciplina, *& sapientem*, inquit, *Epicurum, & vita continentissima exstitisse constat.* Alexander ab Alexandro in diebus genialibus: *Epicurus*, inquit, *summus voluptatis assertor, victu frugali, & modesto contentus, aquâ, & polentâ, aut pane hordeaceo victum quæsivit, contraque paupertatem in victum animum gessit; non quòd voluptates aversaretur; sed quòd in tenui victu se plus voluptatis experiri ajebat; cujus rei argumentum est, quod oleribus, & pomis, ac vilibus cibis, quibus vivendum censuit, libros refersit.* Cælius Rhodiginus in antiquis lectionibus: *Cæterùm*, inquit, *quod utique mirari me plurimùm fateor, ille voluptatis assertor Epicurus omneis libros suos replevit oleribus, & pomis, vilibusque cibis, adstruit esse vivendum.* Raphaël Volaterranus in Anthropologia: *Epicurus*, inquit, *summum bonum, non ut Aristippus in voluptate corporis, sed in doloris vacuitate ponebat: honestam vitam, & tenuem victum diligebat, quod parabilior esset, & anxietas animi in parandis lautioribus vitababatur.* Joannes Franciscus Picus Mirandulæ Comes in examine doctrinæ vanitatis gentium: *Neque*, inquit, *ut Simplicius ait, voluptate voluptatem venabantur Epicurei; sed laboribus maximè & continentiâ.* Verùm nunquam finis esset, si vellem suffragia simillima colligere, & recentiorum maximè ad usque Erycium Puteanum, cujus Eulogium de Epicuro inter præfandum allatum est, vel potiùs usque ad teipsum, LUILLERI amicissime, qui cùm illud Menandri ex me accepisses, excepisti statim fuisse Epicurum nomine suo dignissimum (nempe *auxiliatorem* sonat)

lib. 8. ep. 7.

lib. 3. c. 11.

lib. 13. c. 25.

lib. 15.

lib. 1. cap. 2.

sonat) ac multò ampliùs illi debere non Atticos modò, sed & omneis homines ob purgatam amentiam, quàm Philagenses Apollini, quem Ε'πικέριον cognominarunt, templo constituto, ob depulsam pestem.

Enimverò heic tacere non possum duos, aut treis eximios viros, qui seu de Secta Epicuri, seu Apologiam pro Epicuro conscribere aggressi sunt. Unus est Baptista Guarinus Veronensis, quem de Secta Epicuri librum scripsisse Trithemius refert; etsi neque nos viderimus illum; neque Naudæus etiam noster comperire usquam, etiam in Italia potuerit. Alius est M. Antonius Bonciarius Parisiensis Professor, qui in catalogo Operum suorum, se composuisse librum, testatur, cui titulum fecerit, *Epicurus, sive dialogus de antiqua Philosophia*, in quo efficacibus argumentis, & doctorum virorum testimoniis probatur, *neminem ex priscis Philosophis accessisse propiùs ad veritatem, quàm Epicurum; contrà, nullos ab ea longius recessisse, quàm Stoicos.* Tametsi iste quoque liber, nunquam fortassis editus, nec nobis est visus, nec amico nostro, quem vix tamen ulli rarissimi fugiunt. Tertius est Andreas Arnaudus Forcalqueriensis in hac Provincia Prosenescallus, qui in libello, cui nomen *Ioci*, Apologiam pro Epicuro inter cætera edidit, brevem illam quidem, & foliolis paucis; sed in qua tamen ea delibantur ex Laertio præsertim, atque Seneca, unde convincatur, quod vir ille pereruditus initiò proposuit, *fuisse Epicurum injustiùs lacessitum, & laniatum ab obtrectatoribus.* An opponam tandem coronidis vice, quod Poeta Stellatus ante centum annos de Epicuro cecinit ex Zodiaco vitæ desumptum?

de script. Eccles. — *in fin. Rhet.* — *à pag. 215.* — *In Gemi.*

Obvius ecce senex quidam mihi venit acerno
Innixus baculo, nitidoque indutus amictu:
Cana tenus medio pendebat pectore barba,
Pulcra cutis, læta & facies, varioque colore
Florea candenteis decorabant serta capillos.
Cominùs ut dedimus citroque, ultróque salutem,
Quò pergam, quis sim, quô dicar nomine, quærit.
Respondi, atque eadem pudibunda voce rogavi.

At

At postquàm proprium nomen mihi reddidit (ipse
Namque Epicurus erat) stupui, ceu rusticus, agrum
Qui fodiens reperit latitantem obscuriùs arcam.
Atque ego tunc: venerande senex, sic numina semper
Cuncta tuis faveant votis, sapientia quando
Mira tuis habitat fibris; nisi falsa loquuntur,
(Ut plerumque solent) homines, praecepta salutis
Da precor; & juvenem prudentibus instrue dictis, &c.

CAPUT VIII.

De exactis Epicureis.

QUod ad pulsos ex urbibus Epicureos attinet, neque negavi sanè unquàm, neque negaturus sum, quin Spurii seu fuerint, seu esse potuerint, qui depravato vitæ instituto, unà cum Sectæ dedecore Philosophiam commacularint. Verùm istud commune fuit Sectarum omnium vitium, ut adulterinos, ac degeneres fœtus educarent, à quibus demùm infamarentur. Athenæus quoque ipse statim post enarratam illam de Diogene historiam, pejorem aliam recitat fusiùs de Athenione Peripatetico, ut de cæteris nihil dicam. Scilicet ea est humanæ imbecillitatis conditio, ut modum diù servare non possit. Quantumcunque enim regiam viam prætendas, sperandum non est, ut vel omnes illam ingrediantur, vel ex ingressis nemo deflectat. Ea est sors rerum, ut optima quæque vel multis, vel crebrò displiceant. Recense vitæ institutum tametsi innocens, & sanctum, in quod qui fuerint cooptati, omnes exhibuerint sese insontes, atque impollutos, & Apollo magnus mihi fueris. Atque hoc dico propter illos, qui Epicuri familiæ inscripti ab exemplo, præceptisque ejus honestissimis defecerunt. Siquidem negandum aliundè non est, quin plurimi, ac ferè omnes vestigiis ipsius institerint constantissimè. *Ac mihi quidem*, in- lib. 5.

S quit

lib. 2. de fin. quit Cicero, *quod & ipse bonus vir fuit, & multi Epicurei fuerunt, & hodiè sunt & amicitiis fideles, & in omni vita constantes, & graves, nec voluptate, sed officio consilia moderantes, hoc videtur major vis honestatis, & minor voluptatis.* Spectare huc posset, quòd est suprà ostensum, Epicureos diutissimè floruisse in urbibus, etiam cùm aliorum deficerent Sectæ: ac fuisse etiam aliquibus positas statuas, &c.

Quòd aliquæ autem civitates Epicureos ejecerint, Primùm contingere id potuit propter paucorum aliquot vitia; neque enim insolens est, ut pauci delinquant, & multi plectantur. Deinde seu Messenii, seu Lyctii, seu Romani, seu populi alii induci facilè potuerunt ad abigendum Epicureos; quòd persuaderentur ab aliarum Sectarum professoribus, qui, quòd essent populares, ideò voluptatis exagitabant nomen, ut inde calumnias faciliùs, speciosiusque contexerent. Nihil repeto de Stoicis, cùm Epicurei omnes usurpare semper potuerint quod lib. cit. Torquatus apud Ciceronem: *hic Stoicorum more nos vexat.* Addere solùm juvat quod ipse Cicero in Epicureorum caussa habet. Professus enim se de ingenio, non de moribus quærere: ibid. *Sit ista*, inquit, *in Græcorum levitate perversitas, qui maledictis insectantur eos, à quibus de veritate dissentiunt.* Postremùm verò, quod caput est, non Epicurei modo, sed & alii Philosophi urbibus sæpè expulsi sunt. Notum ut omneis Antiochus è suis provinciis, Lysimachus è suo regno, Athenienses ex Attica publicis edictis, decretisque excedere, exulareque jusserint, uti Athe- lib. 12. & 13 næus, & Laertius habent. Meminit etiam Xenophon latæ à lib. 5. in Theophr. Critia legis adversùs Philosophos, & Tertullianus ejectam confirmat Philosophiam à Thebanis, Spartiatis, Argivis. Alia lib. 1. memorab. ut reticeam, ac ne memorem quid Cato Censorius agendum in Apolog. cap 7. censuerit occasione legationis Carneadis aliorumque Philosophorum à Plutarcho expositum, sufficere potest Senatusconin Cat. maj. sultum per ea tempora Romæ factum, nempe C. Fannio Strabone, & M. Valerio Messala Coss. (hoc est anno ante Christum CLX.) quod refertur ab A. Gellio in noctibus Atticis. Adlib. 15. c. 11. dit autem Agellius, recitato etiam alio de coërcendis Rhetoribus:

ribus: *Neque illis solùm temporibus nimis rudibus, necdum Græcâ doctrinâ expolitis Philosophi ex urbe Româ pulsi sunt: verum etiam, Domitiano imperante, Senatusconsulto ejecti, atque urbe, & Italiâ interdicti sunt: Quâ tempestate Epictetus quoque Philosophus propter id Senatusconsultum Nicopolin Româ decessit.* Ex quo licet intelligi non posse Epicureos infameis haberi, quòd expulsi fuerint, nisi infames etiam habeantur Philosophi cæteri, ac nominatim Epictetus, cujus virtus adeò emicuit. Ac ne objicias Epicureis ejiciendis additam caussam, quod Magistri essent voluptatum, & adolescentum corrumperent mores; ecce aliis quoque Sectis prætexus quæsitus, notatusque est. Nam, ex Sexto Empirico, Socraticæ objectum est, quòd floccifaceret divina: & Cato censuit ablegandos ex urbe Philosophos, quò ipsi ad literarios ludos regressi apud Græcorum filios dissererent; Romana autem pubes conferret se, ut antè, ad obtemperandum legibus, & Magistratibus. Quæ, & plura de odio Catonis adversùs Philosophos, ac nominatim in Socratem, videre licet apud Plutarchum. *lib. 2. adv. Math.* *loc. citat.*

LIBER OCTAVUS.

DE OBJECTA EPICURO ODIO LIBERALIUM DISCIPLINARUM.

CAPUT PRIMUM.

Objicitur, quod Disciplinas universè oderit.

Ibrum tandem hunc circa mores Epicuri atteximus, quod disciplinas odisse, ut Epicuro objicitur, maxima labes morum videatur. Adde quòd ejus Philosophiam explicaturis postmodùm, operæpretium videbitur præmisisse peritus-ne, an imperitus fuerit liberalium disciplinarum, quas antiqui soliti fuerunt à Philosophia sejungere; nisi quòd Aristoteles Mathematicas Philosophiæ speculativæ partem fecit. (*lib. 5. Metaph. c.1.*) Mitto easdem esse, quas arteis ingenuas, & bonas literas appellant, quasque qui callent, tum eruditi, tum Encyclopæ, diam perfecisse dicuntur. Arguitur ergo Epicurus, quòd adversùs illas tum in genere, tum in specie peccaverit. Ac generaliter quidem, duplici ex capite. Primùm, quòd ipse aversatus disciplinas fuerit. Testatur id verò Sextus Empiricus, (*lib. 1. adv. Ma.*) caussâ additâ, *quòd existimaret illas ad sapientiam nihil pertinere; quòd hic esset illi prætextus inscitiæ; quòd malè affectus foret adversùs Platonem, Aristotelem, & alios disciplinarum peritissimos; quòd denique inimicitias ageret cum Nausiphane, qui & disciplinarum erat admodùm studiosus, & propterea multos habebat adolescenteis apud se.* Confirmatur & ex Quintiliano,

tiliano, qui manifestis verbis scribit *fugisse Epicurum omneis discipli-nas*; & ex Cicerone addente, *quòd propterea nihil oleret ex Academia, nihil ex Lyceo, nihil è puerilibus quidem disciplinis*; Et ex B. Hierony-mo, cujus hæc sunt verba: *Exceptis his, qui cum Epicuro literas non di-dicerunt.* Deinde, quòd alios etiam ab eisdem disciplinis absterruerit. Ecce enim apud Laërtium citatur ad Pythoclen Episto-la, in qua scripserit, παιδείαν δὲ πᾶσαν μακάριε φεῦγε, *disciplinam omnem, ô beate, devita.* Commemoratur idem à Plutarcho, Athenæo, & aliis. Addit verò Plutarchus: *Pythoclem omnes & viri, & fœminæ* (ex Epicuri intellige Sectâ) *per Epicurum orant, obsecrântque, ut disci-plinam non affectet, quæ liberalis dicitur. De Apelle verò quodam mirabun-di, & amplexabundi scribunt, quòd jam ab initio à disciplinis abstinens, pu-rum se conservaverit.* Hæc Plutarchus. Athenæus autem: *Epicu-rum,* inquit, *memoremus, qui non initiatus circulo disciplinarum, beatos prædicavit illos, qui eodem modo, quo ipse, ad Philosophiam accederent, e-jusmodi voces effundens: Fortunatum propterea te, quod ab omni purus disci-plinâ* (παιδείας enim, non αἰτίας videtur esse legendum) *ad Philosophi-am te conferas? unde & Timon de ipso ait:* lib. 2. inst. 18. lib. 1. de nat. Deor. ad Magn. lib. 10. lib. 2. adv. Col. lib. 13. deipn.

Edoctus minimùm viventum, Ludi-magister.

(Scilicet ἀναγωγότατος appositè magis in versibus illis Timonianis *edoctus minimùm*, seu *ineruditissimus* vertitur, quàm *intemperantissimus*, ut aliqui seu Laertium, seu Illustrium interpretantes, accepe-runt.) Ad Ciceronem attendamus: *Hæc Epicuri,* inquit, *non pro-bo: de cætero, vellem equidem aut ipse doctrinis fuisset instructior* (*est enim quod ita videri necesse est, non satis politus iis artibus, quas qui tenent, erudi-ti appellantur*) *aut ne deterruisset alios à studiis.* De Sectatoribus con-sequenter; *Qui fit,* inquit, *ut ego nesciam, sciant omnes quicumque Epi-curei esse voluerunt, quod videri quidem vel optimè disputant, nihil opus esse eum, qui Philosophus futurus sit, scire literas?* lib. 1. de fin. lib. 2. de fin.

CAPUT II.

Itemque speciatim, quòd Grammaticam, Poëticam, &c.

Specialiter porrò de Grammatica, lapsus Epicuro circa sermonem objecti, videntur omninò rem conficere. *Si loquendi vim*, inquit Cicero, *si consuetudinem verborum tenuisset, nunquam in tantas salebras incidisset.* Et rursùs: *In hac exposita sententia*, inquit, *sunt qui existiment, quod Epicurus inscitiâ planè loquendi fecerit, fecisse consultò. De homine minimè vafro male existimant.* Heinc legimus apud Laertium Epicurum multa circa sermonem ignoravisse. Et, *Epicurus*, inquit Empiricus, *convincitur esse in multis indoctus, neque purè etiam loquens in communi consuetudine.* Jam Cleomedes, postquam hæc proposuit ex Epicuro corrupta, *σαρκὸς εὐσταθῆ καταστήματα, καὶ τὰ περὶ ταύτης πιστὰ ἐλπίσματα, constanteis carnis habitus, certásque de ipsis spes*; notantur etiam voces εὐσταθὲς, καὶ ἔλπισμα à Clemente Alexandrino) λίπασμα ὀφθαλμῶν, *oculorum pinguedinem* (lacrymam videlicet ἱερὰ ἀνακραυγάσματα, *sacras vociferationes*; γαργαλισμοὺς σώματος, *titillationes corporis*; λαικάσματα, *blandimenta*; tum subdit, *alias quoque esse ejus voces pravas, atque infelices, quarum aliquas quispiam dicat*, inquit, *ex lupanaribus esse; quasdam similes iis, quæ proferuntur à mulierculis Cerealia celebrantibus; nonnullas ex media proseucha, & eorum, qui in ipsa* (legendum enim esse videtur αὐλῇ, non αὐλαῖς) *deprecantur, Iudaicas veluti, & adulterinas, ac humi repentibus multò humiliores.* His affine est, quod habet Plutarchus; Nam, Putidus, inquit, Epicurus est, cúm de amicorum epistolis loquens, κροτοθορύβους γίνεσθαι παρ' αὐτῶν *tumultus applausuum excitari ab ipsis* dicit. Omitto, quòd idem Plutarchus impatienter ferat Platonem ab Epicureis postulari reum confusionis verborum; *scilicet à viris, qui Græco sermone utantur adeò accuratè?* ac illis etiam deinde objiciat, *quod voces tollant funditùs*, cæteraque similia.

lib. 2. de fin.
lib. 1. de nat. Deor.
lib. 10.
lib. 1. adv. Ma.
lib. 1. c. 1.
lib. 6. Strom.
... audit.

Attexere juvat contemptum, negligentiamque Poëtices. Quip-

Quippe Heraclides Ponticus, *Epicurum*, inquit, *nihil moramur, qui (ut voluptatis obscœnæ suis in hortis cultor est) universam simul Poëticen repudiat, tanquam perniciosum fabularum inescamentum* ὥσπερ ὀλέθριον μύθων δέλεαρ (ex Heraclide scilicet quatuor hæc verba Rhodiginus sumpsit.) Hinc Plutarchus, *Heraclides Grammaticus*, inquit, *hanc rependit gratiam delitiis Homericis cùm sit ex turba poëtica, ut illi quidem appellant, seu etiam ex eo commotus, quòd Metrodorus tot suis in scriptis adversus Poëtam convitia effuderit.* Et rursùs, *an*, inquit, *aures adolescentum, veluti Ithacensium solidâ quâdam cerâ obturantes, cogemus ipsos, ut arrepta Epicuri lintre Poësin fugiant, ac prætervehantur?* Quo verò quispiam minùs admiretur Epicurum à Maximo Tyrio in Poëtis non haberi, audiatur illa apud Ciceronem Torquati excusatio; declarat enim ut Epicurus ne Poetas quidem legere voluerit. *An ille*, inquit, *tempus in Poëtis evolvendis consumeret, in quibus nulla solida utilitas, omnisque puerilis est delectatio?* Cui sanè sententiæ accedit quod Plutarchus habet, cùm expositâ voluptate, quæ ex Poetarum lectione percipitur, *ejus* inquit, *Epicurei neque fiunt, neque profitentur, neque volunt etiam participes fieri.* Cæterùm eadem habet Plutarchus circa notitiam historiæ. *Et de historia*, inquit, *ut alia omittam, apponam solùm Metrodori verba, cum in opere de Poëtis sic scribit, proinde ignorare te dicens ab utra parte fuerit Hector; aut qui primi versus habeantur in poësi Homeri, & rursùs qui in medio sint, minimè expavescas.* Parem omitto varietatis linguarum ignorantiam; inde enim, M. Tullius, *Epicurei nostri*, inquit, *Græcè ferè nesciunt, nec Græci latinè.* Uno verbo docet Plutarchus, ut Epicurus noluerit *sapientem suum occupari* τοῖς φιλολόγοις κριτικῶν ζητήμασι, *eruditis illis censorum literatorum quæstionibus.*

in alleg. hom. | lib. 7. c. 1. | lib. 2 adv. Col. | quo aud. po. | dissert. 19. | lib. 1. de fin. | lib. 2. adv. Col. | ibid. | lib. 5. Tusc.

CAPUT III.

Quòd Rhetoricam.

De Rhetorica idem propè est, quod de Grammatica dicendum. Imprimis enim illa vocum germanarum ignorantia, sermo-

ſermoniſque impuritas adverſatur delectui, & concinnitati, quæ magna laus Rhetoricæ eſt. Ea certè de cauſſa videtur Epicurum reprobaſſe Dionyſius Halicarnaſſeus, quòd verborum collocationem, ac temperamenta videretur negligere, *perinde ac ſi ſcribere minimè foret res laborioſa* οὐκ ἐπιπόνου τῆ χειρὸς ὄντος. Itemque Theon Sophiſta, quòd Epicurus inter ſcribendum nimis aſſectaret menſuras illas, ac rythmos Hegeſiæ, Aſianorumque Rhetorum; ut cùm ſcribens ad Idomeneum, dixit, ὦ, πάντα τιμῶ, κινήματα πρῶτα νομίσας ἐκ νέου; *ô qui delectabileis, duxeris à puero, motiones omneis.* Deinde, cùm Nauſiphanen Epicurus fuerit inſectatus inter cætera, quòd ille Rhetorices foret ſtudioſiſſimus, quemadmodum Empiricus docet; cùm apud Ammianum Marcellinum Rhetoricam κακοτεχνίαν nominans *inter arteis numeret malas*; cùm in ſuo illo de Rhetorica libro, veluti ex Hermogenis Scholiaſte intelligitur, ſcripſerit *ſolam eſſe naturam, quæ orationem rectè inſtituat, artem verò nullatenùs,* φύσις γὰρ ἐστιν ἡ κατορθοῦσα λόγους, τέχνη δ' οὐδεμία: cenſuit præterea apud Laertium, ſuum illum ſapientem οὐ ῥητορεύσειν καλῶς, *non curaturum, vt ornate dicat*; Quare & minùs mirum eſt, quod Cicero habet, cùm de Epicuri Philoſophia lòquens, *abeſt*, inquit, *ab eo viro, quem quærimus, & quem auctorem publici conſilij, & regendæ civitatis ducem, & ſententiæ, atque eloquentiæ principem in Senatu, in populo, in cauſſis publicis eſſe volumus.* Quintilianus etiam, *alia*, inquit, *mihi quæſtio exoritur, quæ Secta conferre plurimùm eloquentiæ poſſit; quanquam ea non inter multas poſſit eſſe contentio. Nam Epicurus imprimis nos à ſe ipſe dimittit, qui fugere omnem diſciplinam navigatione quam-velociſſimâ jubet.* Ut ſpecimen porrò habeas non ſervari apud Epicurum decori, ſeligi poteſt Convivium, in quo quid ille peccaverit, ab Athenæo eſt adnotatum. Itaque poſtquàm is Xenophontem, Platonemque commendavit, quòd Homerum imitati, convivii cauſam initio expoſuerint; & qui adeſſent, nominârint, ſubjicit, *Epicurus verò nec locum, nec tempus definit, neque quicquam proloquitur. Quocirca divinandum eſt, quo pacto interdum conviva tenens poculum ex inſperatò quæſtiones proponat, tanquàm in ſchola orationem habens: quod quidem Ariſtoteles dicit advenire quempiam in convivium illotum, ſordidum, oppletum.* Et rurſùs de non ſervato perſonarum decoro, *Epicurus,* in-

lib. de coll. verb. — *progymn. 2.* — *lib. 1. adv. Ma.* — *lib. 30. pag. 377.* — *lib. 10.* — *lib. 3. de orat.* — *lib. 12. c. 2.* — *lib. 5. deipn.*

inquit, *convivas omneis Atomorum explanatores inducit.* Ac statim pòst, de ordine, *Epicurus,* inquit, *rursùs in convivio quærit de cruditate, ut sit augurandum; deincepsque de febribus.* Pergit, *quid attinet verò dictionis inconcinnitatem referre?* Hæc Athenæus. Accedat Cotta Ciceronianus, qui ut Epicurum maximè notaret, postquàm illum dixit *hominem non aptissimum ad jocandum; & nationem Epicureorum, cui minus notum sit quomodo quidque dicatur, carere sale illo ad irridendum,* subdit, Vellejum alloquens, *nec verò hoc in te uno convenit, moribus domesticis, ac nostrorum hominum urbanitate limitum; sed cum in reliquos vestros, tum in eum maximè, qui ista peperit, hominem sine arte, sine literis, insultantem in omneis, sine acumine ullo, sine authoritate, sine lepore.* Exinde est, cur Cicero Epicuri, ac Metrodori libros cum quibusdam comparet, *quos neque distinctè, neque eleganter, neque ornatè scriptos latinè commemorat,* adjiciens, *lectionem sine ulla delectatione se negligere.* Quò spectat illud Torquati Ciceronem alloquentis *existimo, inquit, te sicut nostrum Triarium, minus ab Epicuro delectari, quòd ista Platonis, Aristotelis, Theophrasti ornamenta neglexerit.* Augere porrò quod Torquatus dicit, videtur Agellius dum Epicurum veluti excusans adversùs Plutarchum illius phrasin reprehendentem, *has enim curas vocum,* inquit, *verborumque elegantias non modo non sectatur Epicurus, sed etiam insectatur.*

lib. 1. de nat. Deor.

lib. 2. Tusc.

CAPUT IV.

Quòd Dialecticam.

SEquitur Dialectica, quam Epicurum damnavisse ita videtur in confesso, ut Torquatus etiam ille de eo dixerit, *in Dialectica nullam vim existimavit esse nec ad melius vivendum, nec ad commodius disserendum.* Et Laertius loquens de Epicureis, *Dialecticam,* inquit, *ut supervacaneam repudiant.* Hinc videas Epicurum passim à Cicerone reprehendi *quod definire, quod partiri, quod colligere neque sciat, neque doceat, ac proinde salebras innumeras incidat.* Sed unus tamen

lib. 1. de fin.

lib. 10.

men locus est, in libris de finibus, in quo rem totam conficit paucis, *in illa*, inquit, *Philosophiæ parte, quæ est quærendi, ac disserendi, quæ λογικὴ dicitur, iste vester plane, ut mihi quidem videtur, inermis, ac nudus est. Tollit definitiones, nihil de dividendo, ac partiendo docet; nec quomodo efficiatur, concludaturque ratio, tradit, non qua vi, captiosa solvantur, ambigua distinguantur, ostendit: judicia rerum in sensibus ponit, quibus si semel aliquid falsi pro vero probatum sit, sublatum esse omne judicium veri, & falsi putat.* Et rursùs, *dum Dialecticam*, inquit, *contemnit Epicurus, quæ una continet omnem & perspiciendi quid in quaque re sit, scientiam, & judicandi quale quidque sit, ac ratione, & via disputandi, ruit in dicendo, ut mihi quidem videtur nec ea, quæ docere vult, ullâ arte distinguit.* En proinde ut Cicero Epicurum variè despiciat, *omittamus hunc nihil prorsùs dicentem.* Et, *ab hoc credulo, qui nunquam sensus mentiri putat, discedamus*, &, *hunc non multum differenti a judicio ferarum oblivisci licebit sui.* Et, *quam sibi constanter, convenienterque dicat, non laborat.* Et, *quid dixit, quod non modo Philosophiâ dignum esset, sed mediocri etiam prudentiâ*, &c. Eodem sensu Themistius, *neque hoc loco*, inquit, *sapientissimum scilicet Epicurum depudet operire salebram salebra.* Cætera omitto, ac nominatim quod Plutarchus apud Agellium dicit *Epicurum imperfectè, præpostere, inscitè syllogismo usum*, cùm ita est argumentatus, *Mors ad nos nihil pertinet. Quod enim dissolutum est, id est sine sensu; quod autem sine sensu est, id nihil omninò ad nos pertinet*, atque id genus alia, quæ suis infrà locis referentur.

loc. cit. — *ibid.* — *lib. 2. de fin.* — *lib. 4. Acad.* — *lib. 5. Tusc.* — *lib. 3. Tusc.* — *lib. 1. de nat. Deor.* — *in lib. 5. Phys. textu 8.* — *lib. 2. cap. 8.*

CAPUT V.

Quòd arceis Mathematicas.

DE Mathematicis denique audienda est ingenua Torquati ejusdem confessio. Ille enim Epicurum excusare pergens, *an se*, inquit, *ut Plato, in Musicis, Geometria, numeris, astris, conficeret, quæ & à falsis initiis profecta vera esse non possunt, &, si essent vera, nihil afferrent, quò jucundius, id est meliùs viveretur.* Hinc Cicero, postquàm inter cætera reprehendit Epicurum, *quòd aliquid esse minimum*

lib. 1. de fin.

mum crediderit, subdit, *quod profectò numquam putavisset, si à Polyæno familiari suo Geometriam discere maluisset, quam illam ipsum dedocere.* Et alibi, *quid*, inquit, *Polyænus, qui magnus Mathematicus fuisse dicitur? Is, postquam Epicuro assentiens totam Geometriam esse falsam credidit, num illa etiam, &c.* Verùm ecce locum validè luculentum ex Balbo illo Ciceroniano, *sed si hæc*, inquit, *non videtis* (intelligit perfectionem circuli & sphæræ) *quia numquam eruditum illum pulverem attigistis, an ne hoc quidem Physici intelligere potuistis hanc æquabilitatem motus, constantiamque ordinum in alia figura, non potuisse servari?* Et statim pòst, *quæ, si bis bina quot essent, didicisset Epicurus, certè non diceret, sed dum palato quid sit optimum judicat, cœli palatum, ut ait Ennius, non suspexit.* Non addo, quod habet D. Augustinus his verbis, *quis Geometricas literas legere magistro Epicuro, aut discere voluit? contra quas ille multùm pertinaciter, nihil earum, quantum arbitror, intelligens disserebat.* Præterea quod Cleomedes docet, *Epicurum, nec Astrologiæ, nec ullius partis Philosophiæ fuisse peritum*, cæteraque similia. Id solum noto, quod Plutarchus habet, dum postquàm recensuit quas voluptates Pythagoras, Archimedes, Eudoxus, alii percepissent ex studio Geometriæ, Arithmeticæ, Astrologiæ, subjicit, *has tot, tantásque voluptates, veluti perenni è fonte manantes Epicurei cùm devitent, atque aversentur, non patiuntur illas eos degustare, qui se ad ipsos contulerint; sed mandant, ut citatis lembis eas fugiant.* Quod ad Musicam attinet, addit Plutarchus *Epicurum, dum illam declinat, privare sese voluptatum, & gratiarum segete*; reprehenditque inter cætera, *quòd ne inter pocula quidem velit sapientem se exercere quæstionibus musicis, ac Regibus etiam persuadeat, vt in suis conviviis quælibet potiùs scurrilitates, quàm musicas, poeticásque disquisitiones tolerent.*

ibid. *lib. 4. Acad.* *lib. 2. de nat. Deor.* *lib. de util. cred. c. 4.* *lib. 2. c. 1.* *lib. 2. adu. Col.* *ibid.*

CAPUT VI.

Respondetur ad objecta de Discipulis universè.

HActenùs recitavimus quæ Epicuro objiciuntur circa odium, contemptumq; disciplinarũ. Nunc, ut videamus quid responderi generaliter primùm debeat, consideranda duo sunt. Unum est, cùm artes omnes, ac disciplinæ sint excogitatæ utilitatis alicujus gratia, irrepsisse tamen in omneis studia plurima inutilia. Id observatu facile est in artificiis domorum, vestium, cæterisq; mechanicis, quæ necessitas aliqua cùm pepererit, dictu mirum, quàm superfluus deinde luxus occuparit: verùm idem quoq; observare licet in liberalibus disciplinis, quarum cum usus esse debeat simplicissimus, stupendum, quanta intricentur farragine rerum minimè necessariarum. Ipsa etiam Philosophia, qua nihil esse debuit purius, ita consputcata est, ut nihil jam aliud esse videatur, quàm Sophistices officina. Sed ita nimirum evenire solet. Nihil est adeò laudabile, quod attrectatum manibus impuris, non illicò commaculetur. Ea est conditio rerum humanarũ, ut consistere in summo non possint, neq; perfectionẽ priùs assequantur, quàm degenerare incipiant. Itaq; in disciplinis etiam liberalibus distinguenda sunt aliqua utilia, & multa quoq; (prout vulgò possidentur) superflua. Alterũ est, Epicurũ, cum Sapientiam illam describere voluerit, quę pareret felicitatẽ, idcircò judicium tulisse de scientiis, & artibus, quantũ scil. aut illas valere, aut parum conducere, ad sapientiã arbitraretur. Censuit porrò maximè omnium conferre Physiologiam; quod scil. ex rerum natura, conditioneq; perspecta, eliceretur, quis esset vitæ constituendus finis; quatenus hisce, aut illis reb. consequẽdis insudandũ foret; & quomodo multa, quæ nos propter imperitiam terrent, ubi perspecta fuerint, animi pariant tranquillitatem. Quod attineret ad cæteras, ut Grammaticam, Rhetoricã, alias

alias, parùm illas habere virium ad sapientiam, ac felicitatem consequendam opinatus est. Quare & retinendum quidem quod in ipsis foret non inutile, censuit; verùm in iis terere tempus, quæ & vana sint, & mentem excrucient, absurdum esse judicavit.

Ac Epicurus quidem ita sensit, ut singillatim demonstrabimus; hocque ipsum est, quod Torquatus innuit, cùm à Cicerone loquens sic inducitur: *Quòd Epicurus parùm tibi videtur eruditus, ea caussa est, quòd nullam eruditionem esse duxit, nisi quæ beatæ vitæ disciplinam juvaret.* Et paucis interpositis: *Non ergo Epicurus ineruditus, sed ij indocti, qui quæ pueros didicisse turpe est, ea putent usque ad senectutem esse discenda.* Credas Senecam ad hoc respexisse, cujus verba sunt: *Quid quòd ista liberalium artium consectatio molestos, verbosos, intempestivos, sibi placenteis facit, & ideò non discentes necessaria, quia supervacanea didicerunt. Quatuor millia librorum Didymus Grammaticus scripsit: miser, si tam multa supervacua legisset. In his libris de Patria Homeri quæritur: in his, de Æneæ matre vera: in his, libidinosior Anacreon, an ebriosior vixerit: in his, an Sappho publica fuerit, & alia, quæ erant dediscenda, si scires.* Hæc Seneca qui & superiùs: *De liberalibus,* inquit, *studiis quid sentiam, scire desideras? Nullum suspicio, nullum in bonis numero, quod ad æs exit. Meritoria artificia sunt, hactenus utilia, si præparant ingenium, non detinent. Tandiù enim istis immorandum est, quandiù nihil animus agere majus potest. Rudimenta sunt nostra, non opera. Quare liberalia studia dicta sint, vides, quia homine libero digna sunt: cæterùm unum studium verè liberale est, quod liberum facit. Hoc sapientiæ studium est, sublime, fortè, magnanimum: cætera pusilla, & puerilia sunt.* Et infrà: *Tantùm itaque ex illis retineamus, quantum est necessarium.*

lib. 1. de fin.

epist. 88.

Sed ad Epicurum ut redeam, ut ille in cæteris fuit variis calumniis obnoxius; ita ex eo, quod supervacua ex disciplinis rescindi voluit, arrepta est occasio evulgandi quòd disciplinas oderit, contempserit, dissuaserit, insectatus fuerit. Celeberrimum præ cæteris fuit desumptum illud ex Laertio παιδείαν δέ, &c. ex ipso enim cæteræ videntur excitatæ tragœdiæ. Cùm ille

lib. 10.

ille porrò locus fuerit ex ſuppoſitiis, ut Laertius indicat; quid putas, dicendum erit ad Athenæum, Plutarchum, & alios, qui amplificationes ſuas vel ex eo loco ſumpſerunt, vel ex aliis ejuſdem farinæ (ſpuriis puta) operibus? Nam quod attinet ad Empiricum, ille dubitanter, & ex conjecturis loquitur; cumque aliàs Epicurum non ſine elogio ſæpè memoret, declarat etiam, ut non diſciplinas abſolutè damnaverit. Addo verò tantùm abeſſe, ut Epicurus cenſuerit minimè poſſe diſciplinas cum Phyſiologiæ atque adeò cum ſapientiæ ſtudio cohærere, ut Epitomas potiùs in eorum gratiam ſcripſerit, quibus altiùs in ſtudia diſciplinarum demerſis non vacaret grandiora quædam volumina pervolvere. Iſtud habes in præfatione illius
lib.10. Epitomes, quæ ad ipſummet Pythoclem ſcripta exſtat apud Laertium. Etenim dicit ea, quæ in ipſa, ſimilibuſque aliis traduntur, profutura eſſe, *cùm alijs quidem multis*, καὶ τοῖς εἰς ἀσχολίας βαθυτέρας τῶν ἐγκυκλίων πρὸς ἐμπεπλεγμένοις *tum iis etiam, qui profundiore ſtudio alicujus artium liberalium ſunt occupati.* Quàm-multùm proinde abfuit Epicurus, ut diſciplinas averſaretur, quantum Cy-
lib.6.7. &c. nici, Stoici, & alii, quos præſertim Laertius notat? Veniamus ad ſpecialia.

CAPUT VII.

Ad Objecta de Grammatica.

lib. adv. Gram. QUod ſpectat ad Grammaticam, audiendus ſolùm eſt Empiricus: is enim ita diſſerit: *Cùm ſit duplex Grammatica, alia quidem quæ profitetur ſe tradituram elementa, illorumque connexiones, & quæ, ut paucis dicam, ſcribendi, ac legendi ars quædam eſt; alia autem, præter hanc, facultas profundior, quæ non in nuda literarum cognitione ſita eſt, ſed in examinanda etiam earum inventione, ac natura, & præterea in orationis partibus, quæ ex iis conſtant, &, ſi quid hujuſcemodi conſideratur: dicere jam contra priorem inſtitutum nobis non eſt;*

in

in hoc enim conveniunt omnes, quòd ea sit utilis; inter quos est etiam adnumerandus Epicurus; tametsi videtur inimicus eorum, qui profitentur disciplinas. Pergit Empiricus de Epicuro loquens: *In libro certè de donis, & gratia docere abundè conatur,* ὅτι ἀναγκαῖον ἐστι τοῖς σοφοῖς μανθάνειν γράμματα. *quòd sapientibus necessarium sit addiscere literas.* Duo heic vides: Unum, Epicurum non reprobasse omnem Grammaticam; Alterum, non dissuasisse, imò persuasisse Grammatices eruditionem. Dices, at negari non potest, quin utile admodum sit nôsse varietatem partium orationis, ut cognoscatur, quæ textura in dictionibus copulandis adhibenda sit; itemque vocalium, & syllabarum quantitatem, ne ignoretur quâ ratione dictio quælibet pronunciari debeat, & si quæ sunt hujusmodi. Verùm, cum istud illos attineat, qui & scientias edocentur, & imbui student linguis peregrinis: apud illos tamen qui linguâ patriâ & erudiuntur, & loquuntur, quemadmodum fiebat in Græcia, Epicuri temporibus, res profectò est minùs necessaria. Quia enim ferè sugimus cum lacte, atque edocemur tum phraseis, tum accentus vocum; immorari certè deinde in iis ediscendis, vel observitandis, quæ per se habentur, & cognita sunt, id potest quidem ornamento ipsis esse Philologis: at perscrutantibus res ipsas adjumento sanè non magno. Et necessarium quidem est, ut præter vocum significatus, ac loquendi normas, quarum lex penès usum est, noverimus & legere, quæ cæteri scriptis consignant; & scribere quæ vivâ voce mandare aliis non possumus, quæ utraque est germana Grammaticæ functio; sed quidpiam ampliùs vel profiteri, vel exquirere, aut alterius est facultatis, aut hominum certè otio abundantium. Heinc Epicurus, cùm præter voces, & vocum significationes apud vulgus notas, deprehenderet nonnullas usui esse Philosophis solis, aliisque artificibus; idcircò ad illos accedendum censuit, docendus & specialium vocum, & rerum ipsarum notitiam; cùm sufficeret didicisse priùs à Ludi-magistro & legere, & scribere voces, quas Philosophi, cæterique & loquerentur, & scriberent. Porrò cùm Philosophiam calluit, ut, quantum posset, studiosorum laboribus consuleret, dictione

ne usus est propriâ, atque familiari, & quam-maximè licuit res abstrusiores accommodavit vulgaribus vocibus, seu vulgareis potiùs voces ipsis rebus. Propterea enim Grammaticus Aristophanes dictionem ejus reprehendit, adnotante Laertio, *loc. cit.* ὅτι ἰδιωτάτη ἐστίν, *quòd maximè propria, seu familiarissima esset.* Quasi verò vitiosum sit ita loqui, ut te omnes facilè intelligant, & quæ cæteri enunciant obscuriùs, explicare apertiùs? Quod ané fit, cùm à communi consuetudine non abhorret oratio. Utcumque sit captata hæc Epicuro facilitas, & Stoicis, & aliis ansam præbuit cavillandi, *quòd verborum vim non teneret, quòd impuras voces usurparet, quòd tolleret funditùs voces,* cæteraque similia. Ita nimirùm fieri solet, ut cùm Sophistæ voces illustreis notionibus suis barbaris deturpaverint, barbariei accusent illos, qui nitorem ipsis suum, ac germanum usum restituere adnituntur. Usu-venire etiam videmus, ut qui mysteria quædam magna occultata videri volunt sub ampullatis, aut à vulgo inauditis vocibus, inclament illos, tanquam profanos, atque barbaros, qui dictione simplici, vulgarique eadem explicent, & Apinas esse, Tricasque ostendant. Id declarabitur præsertim, cùm de virtute disputabitur. Dico intereà voces à Cleomede, & Plutarcho objectas, desumptas videri ex epistolis, librisque aliis supposititiis, ut apparebit maximè ex disputandis de voluptate, cùm intereà sufficiat exaggeratos κροτολογοῦσι haberi in spuria illa ad Leontium epistolâ superiore libro citatâ. Addo concedi aliundè posse Epicurum fortè effinxisse, aut usurpavisse voces aliquas, quæ in usu quidem admodùm crebro non essent, sed quæ tamen fierent perspicuæ, & cum energia quadam, quod luberet, significarent, v. c. ὅτι διςαθὲς, ὅτι ἐλπισμα, &c. Hoc autem, ut perspicuum est, & semper licuit, & semper licebit.

Illud Plutarchi insinuat quidem non fuisse Epicureos adeò eleganter, ac Platonem loquutos; at non probat tamen quin saltem loquuti clarè fuerint, ac jure ambages, fabulasque etiam in Platone improbaverint, ut circà Coloten est antè notatum.

Quod

Quod legitur verò apud eumdem Plutarchum in Coloten dum disputat, *tollere Epicureos voces funditus*, facit admoneam obiter & mendosè legi eum locum, & sensum verborum fugisse Interpretes. Locus sic vulgò legitur, τίνες μᾶλλον ὑμῶν πλημμελοῦσι περὶ τὴν διάλεκτον; οἱ ὅτι λεκτῶν γένος οὐσίαν τῷ λόγῳ παρέχοντες, ἄρδην ἀναιρεῖτε τὰς φωνάς, καὶ τὰ τυγχάνοντα μόνον ἀπολείποντες, τὰ δὲ μεταξὺ σημαινόμενα πράγματα, δι' ὧν γίνονται μαθήσεις, διδασκαλίαι, προλήψεις, νοήσεις, ὁρμαί, συγκαταθέσεις, ὅτι παράπαν οὐδ' εἶναι λέγοντες. Interpretatio sic vulgò habet, *ecquis magis in sermone peccat, quàm vos? qui cum genus effatorum substantiam sermoni substernatis, funditùs tollitis voces, & obvia tantum relinquentes vocabula, interim significationes eorum, per quæ discimus (putà doctrinam, notiones anticipatas, notitias, animi impetus, assensiones) prorsus nihil esse dicitis.* Notandum porrò est Plutarchum ita illeic loci in Epicureos agere, ut si Stoicorum opinionem probet. Stoicorum opinio fuit, ut est apud Empiricum, dum adversus Logicos disputat de vero, tria quædam esse conjugata inter se, scilicet 1. τὸ σημαῖνον, *quod significat*; & est ipsa vox, v. c. Dion. 2. τὸ σημαινόμενον, *quod significatur*; & est res ipsa significata, quatenus est in mente, seu mente percipitur ab eo, qui intelligit vocem (quippe qui non intelligit, habet quidem in aure vocem, at non in mente significatum) 3. τὸ τυγχάνον, *quod est*; & est ipsamet res extra intellectum exsistens, veluti Dion domi, aut ruri. Ex his autem tribus fecere primum, & tertium corporea; at incorporeum ipsum secundum, quod & universè vocarunt λεκτὸν *Dictum*, & speciatim ἀξίωμα *Effatum*, si nempe sensu esset perfecto, & ob affirmationem, aut negationem dici posset verum, vel falsum. Jam apud eumdem Empiricum, Epicurus & Strato admisere solùm ex istis tribus primum, & tertium; videlicet voces, & res, δύο μόνον ἀπολείποντες, σημαῖνον, καὶ τυγχάνον: repudiavere autem secundum seu τὸ λεκτὸν *Dictum*, & maximè quidem prout Stoici habuere illud incorporeum: quod quidem etiam Epicureis Empiricus non semel tribuit. Posteriùs enim, ὁρῶμεν, inquit, ὡς εἰσί τινες οἱ ἀνῃρηκότες τὴν ὕπαρξιν τῶν λεκτῶν, οὐχ οἱ Ἐπικούρειοι, *videmus esse aliquos, qui exsistentiam dictorum tollant, quemadmodum Epicurei.* Et in hypotyposibus, lib. 2.

lib. 2. cap. 11. οἱ μὲν Ἐπικούρειοι φασὶν μὴ εἶναι λεκτὸν, οἱ δὲ Στωϊκοὶ εἶναι, *dictum quidem dari Epicurei negant, Stoici verò asserunt*, cùm sic itaque se res habeat, vides profectò vocem illam ἀναιρεῖν *tollere* apud Plutarchum referendam esse, non πρὸς τὰς φωνάς, *ad voces*, sed περὶ ὅτι λεκτῶν γένος *ad dicta*, in quibus sermonis substantia statuebatur à Stoicis: adeò ut possit fortè locus immutatione minimâ sic legi, οἱ ὅτι λεκτῶν γένος οὐσίαν τῷ λόγῳ παρεχόντων ἄρδην ἀναιρεῖτε, τὰς μὲν φωνὰς, καὶ τὰ τυγχάνοντα μόνον ἀπολείποντες, τὰ δὲ μεταξὺ σημαινόμενα πράγματα, δι' ὧν, &c. *Qui tollitis funditùs dicta substantiam sermoni prabentia, relinquentes quidem tum voces, tum res ipsas solummodò, nihil autem prorsùs esse dicentes res significatas intermedias, per quas disciplinæ, doctrinæ, anticipationes, notiones, appetitiones, consensiones gignuntur.* Agnoscis certè τὰ τυγχάνοντα itemque τὰ μεταξὺ σημαινόμενα πράγματα ad alia referri, quàm vulgò putetur. Cætera aliàs discutienda.

CAPUT VIII.

Ad objecta de Poëtica, &c.

DE Poëtica, constat etiam, ut Epicurus illam damnaverit; non absolutè, sed duntaxat quâ parte perniciosa est. Hoc
lib. 10. est quod voluit innuere, dum, quod est apud Laërtium, dixit μόνον τε τὸν σοφὸν ὀρθῶς ἂν περί τε μουσικῆς, καὶ ποιητικῆς διαλέξεσθαι, *solum sapientem de Musica, deque* Poëtica *rectè sermonem habiturum*; quia videlicet novit solus sapiens quæ sit inter bona, ac mala statuenda distinctio. Heinc docet statim circa Poëticam, eumdem Sapientem ποιήματά τε ἐνεργεῖν, οὐκ ἂν ποιῆσαι, *poëmata adoperari* (seu, ut sic dicam, actionum, rerumque verarum recitatione animare) *non fingere* (seu rerum falsarum narratione inficere.) Quippe Epicurus illud quidem genus poëseos probavit, quo aut majorum præclarè gesta ita canerentur, ut exinde adolescentes veræ virtutis, & gloriæ studio vehementer incalescerent;

rent; Id autem ex illius ſchola Atticus præſtitit eximiè, *cum* *in vi. Att.* *verſibus* (referente Cornelio Nepote) *qui honore, rerumque geſtarum amplitudine cæteris Romani populi præſtiterint, expoſuit.* Aut quo vel opera naturæ, vel præcepta morum ita traderentur, ut exinde animi quodam quaſi lenocinio capti, alacriùs ſimul, potentiuſque honeſtatem capeſſerent. Hoc verò egregiè præ- *lib. 4.* ſtitit Lucretius, ac rationem ſimul iſtam reddidit,

Nam veluti pueris abſinthia tætra medentes
Quom dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flavoque liquore.
Ut puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus; intereà perpotet amarum
Abſinthi laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali tactu recreata valeſcat:
Sic ego nunc, quoniam ratio hæc plærumque videtur
Triſtior eſſe, quibus non eſt tractata, retróque
Volgus abhorret ab hac; volui tibi ſuaveloquenti
Carmine Pierio rationem exponere noſtram,
Et quaſi muſæo dulci contingere melle.
Si tibi fortè animum tali ratione tenere
Carminibus noſtris poſſem, dum percipis omnem
Naturam rerum, ac perſentis utilitatem.

Hòc itaque eſt, quod Epicurus voluit, cum cenſuit ſapientem ἐνεργείᾳ τὰ ποιήματα. Porrò ut erat veritatis ſimul, & virtutis amans, noluit ποιῆσαι, ſeu fieri ὀλέθριον μῦθον δέλεαρ, ac illa idcircò minimè probavit quæ Poëtæ de Diis mentirentur, de Inferis fingerent, de Venere væſana cantarent, cæteraque hujuſmodi, quæ animos & pravè imbuunt, & miſerè cruciant. Ita innuit Empiricus, cùm poſtquàm Poeſin paſſionibus propugnaculum fieri declaravit, & eos, qui legerint Alcæum, *lib. adv.* aut Anacreontem, inſano amore, ac ebrietate magis accendi *Gram.* expoſuit, ſubjicit, *quæ hoc quidem loco dicuntur ab aliis, & maximè ab Epicureis, hujuſmodi ſunt.* Ita Vellejus Epicureus, cùm apud M. Tullium id universè conqueritur, quod ſpeciatim de Homero, *lib. 1.* & Heſiodo apud Empiricum Xenophanes; nempe *quod ſuavitate* *adv. phyſ.*

ipsa nocuerint vocibus Poëtarum fusa, qui, inquit, *& irâ inflammatos, & libidine furenteis induxerunt Deos, feceruntque, ut eorum bella, pugnas, prælia, vulnera videremus: odia præterea, dissidia, discordias, ortus, interitus, querelas, lamentationes, vincula, cum mortali genere concubitus, mortaleisque ex immortali procreatos.* Prætereo hîc ca similia: Hoc sufficiat, si quidpiam boni ac veram voluptatem pariens proficiscatur ex Poëtica, Epicurum id non respuisse. Vides proinde quid sit dicendum ad ea omnia, quæ objecta sunt. Obiter solum Heracliden meritò tacere Platonem ejusdem cum Epicuro reum criminis, in fabulis Homeri damnandis. Siquidem Plato quam-longissimè & Homerum, & cæteros Poëtas eliminat è Repub in qua pietas, fortitudo, temperantia debeat eminere. Poterat verò etiam reum Heraclitum facere, qui Homerum asseruit ex certaminibus ejiciendum, imò cædendum colaphis, Archilochumque similiter, quod à Laërtio memoratur. Poterat Zenonem Stoicorum parentem, qui, ut idem refert, pronunciavit nihil esse magis à perceptione scientiarum alienum, quàm Poëticen. Poterat omneis Philosophos, quibus virtus curæ fuit. Quid de ipso Plutarcho dicam, qui cùm locis illis citatis ita Epicurum commordeat; aliàs tamen ejus sententiæ (ac adeò Vellejo) præclarè subscribit, dum Poëtas damnat, *quòd ineptis suis opinionibus conturbantes nos, seipsos irretiant suis poëmatibus, quando locum, in quo Deos dicunt degere, securam appellant, & tranquillam sedem; non ventis obnoxiam, neque nubibus, sed placidâ serenitate, & purâ ac perpetuò æquabiliter circumfulgentem luce, quòd talis statio naturam beatam, ac immortalem deceat maximè,* (Notum est porrò heic indicari versus illos ex Odyssea, qui & referuntur ab Authore libri de Mundo, & Latinis versibus redduntur à Lucretio) *intereà verò Deos introducunt perturbationis, odij, iræ, cæterarumque passionum plenos, à quibus sanè homines, quibus mens fuerit, abhorreant.* Quod de historia objicitur, cùm videatur supposititium, suam tamen adhuc responsionem præ se fert. Siquidem sunt minutiæ quædam in historiis, quas negligere longè præstat, quàm, quòd plærique faciunt, laboriosè consectari. Historia cer-

in alleg. Hom.

lib. 2. & 3.

lib. 9.

lib. 7.

in Pericle.

Odyss. ζ.

cap. 6.

lib. 3.

certè est vitæ lux, quippe quæ non solùm præteritorum temporum obscuritatem discutiat, confusionemque explicet; sed exemplis etiam innumeris instruat, mentique ansam præbeat intelligendi ex præteritis, quid sperandum sit de futuris; quis sit vitæ statuendus finis; quò hæc uniuersa historia tendat, quorsùm nihil novum, aut stupendum sit; adeò ut nemo persuadeatur Epicurum, qui tam multa, tamque præclara est philosophatus de vita, & moribus, potuisse sic ratiocinari, nisi notitiâ temporum, actionumque humanarum, quæ ex historia elicitur, quasi fax illi præluxisset (certè vir ille omninò bonus, ac eruditus Vossius Epicurum etiam recenset inter Græcos historicos, propter librum ejus de vitis.) Verùm enim verò, quia solent permulta exquiri planè infructuosa, & quæ intereà mentem excrucient, idcircò potuit Epicurus negligenda hæc dicere, sicut & ipse Metrodorus. Eodem spectat illud, quod objicitur circa Philologiam: Nam quod de linguis variis, patet nullius esse momenti, si quis possit consequi idiomate suo quicquid ad sapientiam necessarium est; Cum aliunde varietas linguarum ornamento quidem sit, verùm homines, quantum est ex se, nihilo doctiores, meliores, beatiores efficiat.

lib. de hist. Græc.

CAPUT IX.

Ad objecta de Rhetorica.

RHetoricam etiam Epicurus non prorsùs abjecit, sed solùm intra fines proprios contentam esse voluit. Cum Grammatica enim solùm doceat connexere elementa, & vocabula, ita ut sermo fiat congruus; munus deinde Rhetoricæ est, tradere delectum verborum, & phraseon, ex quibus sermo efficiatur ornatus, atq; elegans. Sicq; cum legibus Grammaticæ servatis possit adhuc quispiam confuse, & obscurè loqui, occurrere Rhetorica debet, quæ ejusmodi confusionem, & obscuritatem tollat, verbis perspi-

cuis appositis, eaque ratione collocatis, ut illi qui audiunt, nullo labore intelligant, & cum delectatione quadam ea, quæ dicuntur, percipiant. Epicurus porrò librum scribens de Rhetorica, singulare ipsius munus assignat *claritatem, seu perspicuitatem,* lib. 10. *nec quicquam amplius ab ea exigit,* ὡς ἀξιοῖ μηδὲν ἄλλο, ἢ σαφήνειαν ἀπαιτεῖν, quod memoratur à Laertio. Ipsemet proinde *erat ad-* lib. 1. de fin. *modùm dilucidus,* σαφὴς ἦν, ut idem Laërtius notat. Cicero de ipso loquens, *vide* inquit, *quantum fallare, Torquate, oratio me istius Philosophi non offendit; nam & complectitur verbis quod vult, & dicit planè quod intelligam.* Ac rursùs, *Epicurus nec non vult, si potest, planè, & apertè loqui.* Ex hac autem claritate ea nascebatur in animis loc. cit. audientium voluptas, ut, referente Laërtio *quasi catenis,* seu potiùs *Sirenibus* σειρῆσι detinerentur. De scriptis, Seneca demonstrat, dum commendaturus librum, quo mirificè fuisset dele- epist. 46. ctatus, *quàm disertus fuerit,* inquit, *ex hoc intelligere licet; brevis mihi visus est, cùm esset nec mei, nec tui temporis; sed qui primo adspectu aut Titi Livij, aut Epicuri posset videri. Tantâ autem dulcedine me tenuit, & traxit, ut illum sine ulla dilatione perlegerem. Sol me invitabat, fames admonebat, nubes minabantur; tamen exhausi totum: non tantùm delectatus sed gavisus sum. Quid ingenij iste habuit? quid animi? dicerem, quid impetus? si interquievisset, si ex intervallo surrexisset; nunc non fuit* epist. 22. *impetus, sed tenor, compositio virilis, & sancta.* Hactenus Seneca. Omitto illa ejusdem loca, *Aliquam magnificam vocem Epistola secum ferat: ecce occurrit mihi nescio utrùm verior, an eloquentior: cujus,* epist. 97. *inquis? Epicuri.* Item, *eleganter itaque ab Epicuro dictum est.* Ac rur- epist. 21. sùs, *& apertior ista sententia est, quàm ut interpretanda sit; & diser-* Orat. 2. *tior, quàm ut adjuvanda.* Mitto illud Themistij, cum de Patre Eugenio loquens, *Epicurum,* inquit, *Neoclis filium, scitum alioquin, & elegantem putabat.* Mitto id genus alia. Sufficiat ista opposuisse luxurianti Ciceronis, & aliorum stylo, qui Rhetoricæ limites in immensum producentes, offendebantur, quòd Epicurus visus fuisset illam redegisse ad tantas angustias.

Cùm primâ verò fronte objiciatur, quòd sensuerit *scribere minimè esse rem laboriosam,* id arguit solùm, non debere eum, qui scribit, si sapuerit, sic digitos corrodere, sic inducere lituras, & reponere, sic versare omnia, atq; reversare, ut qui lectoribus suis

est

est præbiturus voluptatem, ipse se excruciet. Profectò verò longè præstat vel aliquos relinquere nævos, vel omninò non scribere, quàm tantam sibi, quod multi faciunt, figere, & refigere crucem. Dummodò verba sponte fluant, nec oratio sit planè indecora, qui vel solam, vel maximè veritatem quæsierint, factum habebunt superque, & satis: Suo cuique stylo scribitur; cuilibet potest sua esse lux; Bene res habet, si, quantum potest, quisque devitet obscuritatem. Ad illud de numeris, & Rhythmis, nihil aliud dicendum est, nisi vix ullum scriptorem esse, cui, non cogitanti, tale quid eveniat, ut Quintilianus fusè demonstrat sufficeque, si in fragmentis, qui ex Epicuro supersunt, vix quidpiam tale reperiatur. *lib. 9. c. 4.* Omitto verò, uti superiùs observavimus, Plutarchum nonulla immutasse verba in Epistola illa Epicuri moribundi ad Idomeneum; ita relata à Theone videri desumpta ex quadam similie pistola, cum magna quadam immutatione. Utcumq; sit, non est propterea locus obscurus, & inelegans. Illud circa Nausiphanen esse jam intelligitur ex antè-dictis refutatum. Quod verò dixit κακοτεχνίαν *malam artem*, imitatus Platonem est, dum artibus bonis, ac legitimis opponens pravas, ac spurias, ut Medicinæ artificium coquorum, Exercitatrici Mangonum (qui scilicet colorem fuco, & verum robur inani sagina mentiuntur) ac Legali Cavillatricem; sic ipsi justitiæ oppositam Rhetoricen habuit. *in Gorg.* Jurene porrò fuerit imitatus, annon, intelligetur ex mox dicendis, cùm ostendetur Rhetoricam adversùs veritatem esse comparatam. Intelligetur verò etiam censuisse illum non injuria, naturam esse, non verò artem, quæ orationem rectè instituat, ac eloquenteis homines faciat; maximèque si alia ars, quàm perspicuitatis studium requiratur. Illud [illegible] non pugnat contra perspicuitatem, sed contra pravam, affectatamque multorum dicendi rationem, ac nominatim Sophistarum, & Demagogorum, quibus ludo est facere fucum veritati, excitare turbas, innocentiæ imponere, quærere plausum, & similia. An aliunde Epicuri Philosophia politico viro inutilis sit, quod Cicero innuit, explicandum suo loco est. De Quintiliano, nihil dico; nisi quòd non videtur integram Epicuri mentem fuisse assequutus.

Quod

ut exordiri, & perorare: ut amplificare, &c. Verùm inventio argumentorum, eorundemque apta collocatio aut Dialectices propria est, aut ex conditione materiæ subjectæ erumpit; aut ex nativa oratoris sagacitate, & sollertia, non ex ullo Rhetorices artificio enascitur. Quasi verò, dum tot magni viri orationes aut parant, aut habent, animum intendant ad artem Rhetorices, quam fieri potest, ut ne labris quidem primoribus attigerint? At orationis, inquies, partitio Rhetoricæ propria est? Enimverò, si Dialectica est ars non definiendi modò, sed & dividendi unamquamque rem; ipsius quoque dicenda erit orationis distributio. Sin minùs, confugiendum erit ad propositæ materiæ naturam, quæ hoc modo, potius quàm illo usurpari debeat: Quâ sanè in re naturale judicium, accedente plurimarum rerum experientia, quàmplurimùm potest, artificium quam-minimùm, aut nihil omninò. Nisi verò, si sit agendum, ut exemplo dicam, de pace ineunda, de testamento rescindendo, de Geometriæ laudibus, respicere quis ad artem Rhetoricam debeat, ut sciat quâ serie sermonis procedendum sit; cùm Rhetoris non sit cognoscere de pace, & bello, sed politici; nec de natura testamenti, ac rescisionis illius, sed Jurisconsulti; nec de præstantia Geometriæ, sed Mathematici; neque proinde possit Rhetor tradere, aut juvare quidpiam circa argumentum, quod ipse ignoret; vel certè, si nôrit, nôrit prorsus non tanquam Rhetor, sed tanquam alius artifex. At, inquies, negari non potest, quin sola Rhetorica doceat exordiri, perorare, & figuris tum translatitiis, tum sententiarum, verborumque uti, quibus auditores orator commoveat, & finem Rhetoricæ proprium, persuasionem putà assequatur. Verumtamen, cùm repeti posset quæ jam facta responsio est; hoc addo, ista omnia, ob quæ maximè sese effert Rhetorica, videri nihil esse aliud, quàm fucum factum veritati; ac idcircò tum Rhetoras non prorsùs ineptè à Maximo Tyrio cum Magonibus comparari; tum ipsam Rhetoricam non prorsùs malè ab Athenæo, ut apud Quintilianum est, definiri, *fallendi artem*. Nempe veritas ejusmodi est, ut nativâ placens pulcritudine leno-

orat. 12.

lib. 2. *c.* 15.

nociniis istis non egeat; mendacium verò ejusmodi, ingenita fœditate displicens ipsa necessariò, ut placeat, prætendat. Quare & solent merito jure laudari illi Judices, qui istâ tantâ farragine tribunalia exonerarunt. Nôrant, ut simplex, & ingenua privati hominis confessio, ac testificatio mendacium minùs convelare possit veritatis specie, quàm elaborata oratio ab oratore callido; cùm aliundè ad sanum, & rectum ferendum judicium, solâ facti expositione Judices indigeant; quippe qui debeant ipsi jus scire. Quo loco præclarè omninò admonet Aristoteles, non esse Judicem pervertendum, & fit, dum ad iram, aut odium, misericordiamve impellitur. *Id enim*, inquit, *perinde est, ac si quis, qua usurus est regula, eam reddat perversam.* Neque dicas eloquentiam persæpe juvare ad innocentum incolumnitatem: Quippe cùm sæpiùs valeat ad incolumitatem sontium, clarum est aliundè totum artificium comparatum esse contra innocentiam. Videlicet æquitas ipsa non erubescit se prodere; Injustitia est, quæ ut elabatur, colores alienos conquirere debet. Neque rursùm dicas, cum nihil fuerit opus ubi Judices & eruditione, & integritate insignes exstiterint; ubi res tamen secus se habuerit, innocenteis etiam indigere artificio. Etenim, ut est supponendum Judices peritiâ, & probitate pollere; sic ubi vel alterutra, vel utraque caruerint, tantò ars erit periculosior. Nisi forte Judices hujusmodi habeas, qualis ille à Titio apud Macrobium describitur, *qui, dum oratores, quorum est negotium narrant, testeis*, inquit, *poscit, ipsus it mictum; ubi redit, ait se omnia audivisse, tabulas poscit*, &c. Judex quippe hujusmodi Rhetoricâ indiget nulla. Dices, quid igitur sentiendum de Rhetorica in administratione publicarum rerum? Sed quid aliud sentiendum sit, quàm illam excitandis turbis, atque seditionibus esse comparatissimam? Genteis profectò videre licet, apud quas neglectus Rhetoricæ sit, & quæ tamen leges patrias conservent intactas, ac ut ita dicam perenneis; cùm eæ, quibus illa est curæ, novas ferant quotidie, & nullis tamen contineri possint; ut verè liceat dicere, quod Plato ille veteris Comœdiæ, *si quis peregrè absuerit treis menseis, non agnoscit ampliùs civitatem.* Cùm aliqua tamen oratoria vis continen-

[Margin notes: 1. Rhet. 1. — lib. 3. Sat. cap. 16. — apud Empir.]

tinendis in officio populis necessaria sit; cogita nervosas illas & ferventeis Leonidæ, similiumque exhortationes; quàm illæ quæso præstant meditatis, & olentibus lucernas, ac demorsos ungueis istorum orationibus? Me certe plus persuaserit quisquis ingenua, & amore patriæ incalescente oratione absque artificio usus fuerit, quàm qui oratoriam ex professo colunt; qui præterquam quod plærumque frigidiusculè, & non revera animati agunt, ii sunt, à quibus sibi cavendum merito quispiam existimet, quod latenti artificio captari sese suspicetur. Heinc cum tota fere ars in eo sit, ut ars ipsa lateat, naturamque æmuletur, nonne intelligere licet persuadendi vim magis esse sitam in bonitate naturæ, quàm in ullis præceptionibus? ut proinde mirum non videatur, si mendici, ac supplices oppressi angustiis, melius perorent, moveant vehementius, persuadeant efficacius, quàm magnifici isti Oratores. Verum *lib. 2 c. 16.* hæc satis, ne Quintiliano rem indignam facere videar, hoc est orandi viribus uti in Orationis accusationem.

CAPUT X.

Ad objecta de Dialectica.

AD Dialecticam quod spectat, non est quod hoc loco aliquid dicamus. Primum enim suo ostendetur loco ut Dialectices nomine in Canonices nomen commutato Epicurus tradiderit, & retinuerit omnia, quæ videri possunt ex Dialectica esse necessaria. Unde & comprobabitur ipsum non omnem penitus rejecisse Dialecticam; sed, quod habet Empiricus, Dialecticam solam Stoicorum. Quo allusisse videtur D. Hieronymus, dum adversus Rufinum scribens, *quoniam*, inquit, *Stoici Dialecticam sibi vendicant, & tu hujus sententiæ deliramenta contemnis, in hac parte Epicureus es.* Deinde, cum illa eadem, quæ objici possunt adversus istam Dialecticam, disputata jam habeantur in nostris adversus Aristoteleos exercitationibus, non est quod

 actum

actum rursum agamus. Sufficiat vel solam naturam veritatis investigandæ magistram esse optimam; vel, si quapiam arte adiuvanda sit, indigere illam regulis, vel observationibus perpaucis; non immensâ istâ congerie argutiarum Dialecticarum. An Epicurus fuerit in Dialecticis inermis, nudus, &c. quæ Cicero præsertim opponit, ex dicendis circa illius Canonicen colligendum est. Observo heic solum Ciceronem quoque non semel præferre Epicurum Stoicis ipsis circa consequutionum

lib. 2. vim: Veluti, cum in libris de Divinatione, *Ergo is*, inquit, *circuitione quadam deos tollens, rectè non dubitat divinationem tollere: sed non ut hic sibi constat, item Stoici. Illius enim Deus nihil habens nec sui, nec alieni negotij, non potest hominibus divinationem impertire: vester autem Deus potest non impertire, ut nihilominus mundum regat, & hominibus consulat. Cur igitur vos inducitis in eas captiones, quas nunquam explicetis? Ita enim, cum magis properant, concludere solent. Si Dij sunt, &c.* Ad objectum illud à Plutarcho, nihil adjiciendum ad ea, quæ Gellius ipse regerit. Prætermiserat Epicurus in explicatione illius de morte argumenti propositionem; Plu-

lib. 2. c. 8. tarchus istud carpserat, Agellius ergo, *sed Epicurus*, inquit, *cujusmodi homo est, non inscitiâ videtur partem illam syllogismi prætermisisse. Neque id ei negotium fuit syllogismum, tanquam in scholis Philosophorum, cum numeris omnibus, & cum suis finibus dicere. Et profectò, quia seperatio animi, & corporis in morte evidens est, non est ratus necessariam esse ejus admonitionem, quod omnibus prorsùs erat obvium; sicuti etiam quòd conclusionem syllogismi non in fine posuit, sed in principio: Nam id quoque non imperitè factum quis non videt? Apud Platonem quoque multis in locis reperias Syllogismos repudiatos, conversòque ordine isto, qui in docendo traditur, cum eleganti quadam reprehensionis contentione positos esse.* Hæc ille.

CA-

CAPUT XI.

Ad objecta de Mathematicis.

DEnique circa Mathematicas, hoc imprimis fatendum est, Epicurum non eas calluisse, ut Pythagoras, & Plato calluerunt. Sed imitari Socratem potuit, qui pronuntiatus cùm fuerit mortalium sapientissimus, Astronomiæ tamen valedixit, ut scientiæ morum totus vacaret, quod adnotavit Cicero; & quidquid est sive in illa, sive in Geometria, sive in Arithmetica scrupulosum, & ad vitam inutile, eliminatum voluit, quod à Xenophonte declaratur fusiùs. Imitari etiam potuit Diogenem, qui, scribente Laërtio, Musicam, Geometriam, Astrologiam, tanquam inutileis neglexit. Nihil de Aristotele dico, qui utcumque non rarò jactet celebreis quasdam propositiones, & interdum quidem, cùm non valdè est opus; aliquando tamen, cùm valdè expediret, uti in sphærarum cælestium determinando numero, difficultatem ad Mathematicos, tanquam peritiores remittit. Nihil de Zenone, quem vel minimùm matheseos peritum exstitisse, nullum est vestigium. Nihil demum de cæteris; neque enim hæc memoro, ut vel negligendum studium Mathematicum suadeam; vel Epicurum, quòd in illis eximius non fuerit, commendatum faciam. Innuere dumtaxat contendo, non posse illi vitio verti, quòd Mathematicas ignorârit, nisi vertatur & aliis, qui sunt oppidò viri celebres, Principésque Philosophorum. Deinde addo, cùm Socrates astrorum scientiam repudiarit, ut de moribus philopharetur, Epicurum tamen sic eam excoluisse, ut esse quoque ipsius studium ad moralem Philosophiam utilissimum comprobaverit. Heinc sunt illæ in Epistolis ad hoc studium adhortationes, factáque in gratiam adolescentum compendia, quæ referentur alibi: tantùm abest, ut

lib. 5. Tusc.

lib. 4. memor.

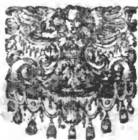
lib. 7.

lib. 12. Metaph. cap. 8.

ut deterrere adolescenteis voluerit ab ullo studio liberali. Et certè, cùm speculatiónes tum rerum cælestium, tum etiam aliarum, quæ demonstrationibus Mathematicis nituntur, sint delectabilissimæ, quod experiri cuique licet, & exemplis benè multis comprobari facilè potest; quonam modo potuisset illas Epicurus despicere, qui ipse finem omnium bonorum delectationem statueret, ac illam quidem potissimùm, quæ ex virtute, seu animi cultura proficisceretur? Verumtamen ansam declamandi præbuit, quòd Epicurus duo quædam circa Mathematicas improbarit. Unum est inutile studium plurimarum rerum, quæ cùm sint nimis intricatæ, crucem defi-
lib. de agr. gunt animis, neque intereà conferunt quicquam ad traducendum felicem vitam, sive ad corrigendum mores, ut Philo circa eandem rem habet. Hoc ipsum est, quod Epicurus apud
lib. 10. Laërtium innuit, cùm eatenus esse invigilandum cælestibus censet, quatenus faciunt ad felicitatem; docétque, ut etiam notitia hujusmodi rerum negligenda foret, nisi ad scopum hunc tenderet. Ea caussa est cur minùs probârit Astrologiæ studium, quasi scilicet laboriosum, & incertum magis, quàm ut solidam voluptatem pariat; quod suo loco declarandum est. Alterum est abusus nimius, ac degeneratio in luxum, & nequitiam. Heinc cùm notitiam Musices aversatus non fuerit (nam & de illa librum scripsit) neque sapientem ab illius speculationibus deterruerit (quippe Sapientem solùm censuit de Musica rectè disputare) & quod Plutarchus objicit, arguat dumtaxat Epicurum noluisse de illa disputari intempestivè (ut suo etiam loco demonstrabitur.) Damnavit tamen Epicurus illam Musicam, quæ ex usu legitimo eò deflexit, ut vitiorum
lib. adv. Mus. nequissimorum incentivũ evaserit. Ita docet Empiricus, declarans ut Epicurei negaverint ipsam esse suscipiendam, quòd (velut Platonici quoque) illam ad felicitatem non tendere existimârint; adjecerint verò, αὐτὴν ἀσύμφορον εἶναι, καὶ ἀργὴν, φίλοινον, χρημάτων ἀπημελῆ. *Esse ipsam inutilem, segnem, bibacem, pecuniarum prodigam.* Quo loco agnoscis Epicuri genium non tam Musicam aversatum fuisse, quàm quæ ipsam vitia, ac mala sæpen-

penumerò consequuntur; quæque interdum caussæ fuêre, ut integræ etiam nationes eam respuerint, ut apud Diodorum Ægyptij. Ut paucis dicam, Epicurus circa hasce arteis sic fuit animatus, ut si quidpiam peccaverit (nihil autem peccasse contendere nolim) id præ nimio quodam virtutis affectu, ac felicitatis studio (si potest tamen in hisce rebus esse quid nimium) egerit: sicque videatur tantò esse excusatione dignior, quantò fuit ipsi pro sententia, quam tuebatur, finis laudatior. Clarum proinde ex his fit, quid ad objecta ex Cicerone, aliisque responderi possit. Quòd si scrupulus aliquis supersit; is, cùm, Deo benè propitio, de Mundo, de Syderibus, de argumentis cæteris speciatim disputabitur, eximendus speciatim erit. lib. 1.

Hæc jam de vita, & moribus Epicuri dicta sufficiant.

RERVM AC VERBORVM INDEX.

A

Aucto-

Ad

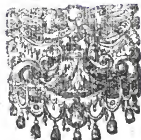
R

Sacer-

T

V

F I N I S.

6642

